

*СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ТА
ГУМАНІТАРНІ ВИМІРИ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ*

**ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИЗ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**



**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ТА
ГУМАНІТАРНІ ВИМІРИ БЕЗПЕКИ
ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

**Збірник тез доповідей
І Науково-практичної конференції
з міжнародною участю**

20-21 ЖОВТНЯ 2022 РОКУ

Львів 2022

«Соціально-психологічні та гуманітарні виміри безпеки життєдіяльності»: збірник тез доповідей I Науково-практичної конференції з міжнародною участю, м. Львів, 20-21 жовтня 2022 року. Львів: ЛДУБЖД, 2022. 404 с.

РЕДКОЛЕГІЯ:

Василь КАРАБИН, доктор технічних наук, доцент

Ірина БАБІЙ, кандидат педагогічних наук

Лідія ВЕРБИЦЬКА, кандидат філологічних наук

Тетяна КОНІВЦЬКА, кандидат педагогічних наук

Галина ХЛИПАВКА, кандидат педагогічних наук

Збірник укладено за тезами доповідей I Науково-практичної конференції з міжнародною участю «Соціально-психологічні та гуманітарні виміри безпеки життєдіяльності» 20-21 жовтня 2022 року.

Матеріали друкуються українською, польською та англійською мовами.

Збірник містить матеріали таких тематичних секцій:

- ✓ Секція 1. Особистість в екстремальних умовах: психолого-педагогічні аспекти.
- ✓ Секція 2. Мовні моделі світу у термінологічному, перекладознавчому та прикладному вимірі.
- ✓ Секція 3. Прикладні аспекти соціальної роботи: сучасні тенденції, виклики та перспективи.
- ✓ Секція 4. Актуальні проблеми підготовки фахівців закладів вищої освіти в умовах кризового суспільства.

За точність наведених фактів, самостійність наукового аналізу та нормативність стилістики викладу, а також за використання відомостей, що не рекомендовані до відкритої публікації, відповідають автори матеріалів та їхні керівники.

ДЕТЕРМІНАНТИ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ ОСОБИСТОСТІ

канд. психол. наук Оксана СТЕЛЬМАХ

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Проблема професійного вигорання стає дедалі вагомішою через швидку зміну соціально-економічної і політичної ситуації, збільшення професійних та психічних навантажень у професійній діяльності, постійне зростання конкурентності в суспільстві.

Важливі аспекти професійного вигорання висвітлюються такими українськими науковцями як: Т.Грубі, Т. Зайчикова, Л. Карамушка, С. Максимчук, Т. Титаренко тощо.

Відповідно до аналізу наукових досліджень проблеми професійного вигорання, вагомі зусилля науковців спрямовані на виявлення чинників, що зумовлюють професійне вигорання і це питання становить значний науковий інтерес.

Американська психологиня К. Маслач вивчає професійне вигорання як синдром емоційного та фізичного виснаження. Професорка зазначає, що професійне вигорання – це емоційне виснаження, яке розвивається на тлі сильного хронічного стресу у роботі.

Дослідження показали, що люди, які відчувають вигорання частіше залишають роботу, хворіють, можуть вживати наркотики та алкоголь, мають проблеми із сім'єю.

Т. Зайчикова, Т. Грубі, Л. Карамушка розглядають професійне вигорання як наслідок некерованого стресу, психофізіологічну реакцію, зумовлену частковими або надмірними зусиллями, спрямованими на задоволення трудових потреб, яка супроводжується психологічним, емоційним, інколи фізичним відходом від активності у відповідь на надмірний стрес [1, 2].

В. Бойко розглядав професійне вигорання як професійну деформацію особистості, зумовлену зовнішніми та внутрішніми чинниками. До зовнішніх чинників належить: хронічно психоемоційна діяльність (коли працівникові потрібно підкріплювати різні аспекти діяльності емоціями); дестабілізуюча організація діяльності (дестабілізація ситуації відображається не

лише на працівникові, але і на клієнтові); підвищена відповідальність за свої обов'язки, незадовільний психологічний клімат.

Г. Черніс виявив, що в процесі вигорання і відносини, і поведінка особистості змінюються неконструктивним чином у відповідь на стрес [4].

У зарубіжній літературі досить докладно вивчали вплив соціально-демографічних характеристик на ефект вигорання. З усіх соціально-демографічних характеристик найбільш тісний зв'язок із вигоранням має вік, що підтверджується численними дослідженнями. Встановлено, що серед молодших фахівців рівень вигорання вищий, ніж серед фахівців, старших 30-40 років. Вік асоціюється з досвідом роботи, тому вигорання на ранніх етапах кар'єри є більшим ризиком. Причини такої інтерпретації не вивчені дуже ретельно. Однак до цих результатів слід ставитися з обережністю через проблему упередженості - тобто ті, хто вигорає на початку своєї кар'єри, швидше за все, покинуть роботу [5].

Українська дослідниця Т. Титаренко, серед факторів професійного вигорання виділяє 3 групи: особистісні, статусно-рольові та корпоративні (професійно-організаційні). Вчена зазначає, що вигорання частіше проявляється у «трудоголиків», тобто у людей, які надмірно відповідально відносяться до своїх обов'язків, більшість свого часу проводять на роботі, зосереджено працюючи над власною кар'єрою. Також, вигорання переживають люди, які завжди прагнуть бути першими, емоційно реагують на стреси та негативно відносяться до перешкод на шляху досягнення мети [3].

Проте, деякі дослідники дотримуються думки, що саме індивідуально-психологічні особливості мають вагомий вплив на вигорання, не тільки в порівнянні з соціально-демографічними характеристиками, але і з факторами робочого середовища.

Так, серед індивідуально-психологічних чинників, що сприяють вигоранню, вчені виділяють схильність до стрес-реакцій, як співвідношення екстернальності та інтернальності, що передбачає ступінь відповідальності людини за своє життя.

Проаналізувавши літературу з питання професійного вигорання, розглянувши зарубіжні та вітчизняні дослідження даного феномену, основні ознаки та чинники, можемо зробити висновок, що

професійне вигорання - це процес, що розвивається на фоні хронічного стресу і веде до виснаження емоційно-енергетичних і творчих ресурсів працюючої людини, в тісній міжособистісній взаємодії, в емоційно напруженій атмосфері.

Література:

1. Грубі Т.В. Взаємозв'язок між особистісними чинниками та складовими професійного вигорання працівників Державної фіскальної служби України. Організаційна психологія. Економічна психологія. № 2–3(5–6). 2016. С.46-53.

2. Дослідження синдрому «професійного вигорання» у вчителів. / Л.М. Карамушка, Т.В. Зайчикова, О.С. Ковальчук, Г.Л. Федосова, О.Ф. Філатова, О.А Філь. К.: Міленіум. 2004. – 24 с.

3. Федоришин Г.М., Кицмен Н.З. Соціально-психологічні чинники професійного вигорання персоналу Державної служби України з надзвичайних ситуацій Соціально-правові студії. 2020. Випуск 2 (8). С. 178-185.

4. Cherniss C. Long-term consequences of burnout: an exploratory study. Journal of organizational behavior, 1992. Vol. 13(1). P. 1–11.

5. Maslach C., Schaufeli W. B., Leiter M. P. Job burnout. Annual review of psychology. 2001. Vol.52. P. 397–422.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ РОБОТИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Тетяна ТРЕНЬ,

канд. психол. наук, доцент Інна ШИНКАРЕНКО

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Професія поліцейського характеризується підвищеним рівнем небезпеки та необхідністю оперативно приймати об'єктивні рішення. Виконання службових обов'язків часто пов'язане з виникненням екстремальних ситуацій, які мають значний вплив на психіку людей та їх діяльність. Особливо це питання є актуальним зараз, коли вперше з часів Другої світової війни ми зіткнулися з повномасштабною війною. Психологічний аспект роботи правоохоронців в екстремальних ситуаціях має суттєве значення, адже від ефективності роботи поліції великою мірою залежить безпосередній стан забезпечення внутрішньої безпеки, що й зумовлює актуальність нашого дослідження.

позицію до питань, що стосуються ціннісного ставлення до історичної минувшини [2].

На виконання Указу Президента України №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженим Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року №2102-IX» навчання здобувачів вищої освіти денної та заочної форм навчання та проходження практики в закладах вищої освіти здійснюється у дистанційному (синхронному) або дистанційному (асинхронному) режимах віддалено за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

Формування лінгвокультурологічної компетентності здобувачів вищої освіти в умовах кризового суспільства здійснюється у дистанційному (синхронному) або дистанційному (асинхронному) режимах віддалено за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій за допомогою упровадження заходів (педагогічні тренінги, майстер-класи, семінари, творчі вечори, конференції, круглі столи, брейн-ринги, усні журнали, квести, онлайн-курси, онлайн-консультування, онлайн-тренінги, хакатони, вебінари, використання інтерактивних, електронних віртуальних лабораторій, електронних соціальних мереж, відвідування інтерактивних музеїв науки, створення презентацій, платформ спілкування за науковими інтересами, міжнародних конкурсів з рішення науково-технічних задач, віртуальних технопарків та інші) за наступними 6-ма напрямками: доступ до інноваційних технологій; доступ здобувачів вищої освіти до технологій (Student Accessibility); доступ викладачів до технологій (Teacher Accessibility); доступ адміністраторів до технологій (Administration Accessibility); академічний Інтернет (моделі Fiber-to-the-Building та wi-fi); «цифровий» мультимедійний контент»; «Цифрові» компетенції та грамотність викладачів (фасилітаторів, коучів) та здобувачів вищої освіти; відеочати у Skype, Zoom, групах Viber та Telegram.

Сучасні інформаційні технології надають можливість швидкого доступу до необхідних джерел, що полягає у використанні онлайн-ресурсів, електронних бібліотек, електронних підручників, розробленні презентацій тощо. Використання засобів ІКТ у навчанні може відбуватися в різних організаційних формах: онлайн-курси, онлайн-консультування, онлайн-тренінги, хакатони, вебінари,

використання інтерактивних, електронних віртуальних лабораторій, електронних соціальних мереж, відвідування інтерактивних музеїв науки, створення презентацій, платформ спілкування за науковими інтересами, міжнародних конкурсів з рішення науково-технічних задач, віртуальних технопарків та інші.

Професійна компетентність майбутніх педагогів закладів освіти характеризується такими основними складовими: наявністю високого рівня комунікативної культури; володінням знаннями лінгвокультурологічної компетентності; умінням розробляти й виконувати програми самоосвіти; здатністю займати чітку й дієву громадянську позицію; володінням високим рівнем культури отримання, відбору, зберігання, відтворення, обробки та інтерпретації інформації; здатністю управляти власною емоційною працею, здійснювати творчий підхід; спроможністю визначати адекватність змісту педагогічного процесу поставленим завданням; умінням виокремлювати домінуючі, вузлові ідеї освітніх компонентів, оновлювати їх зміст; організовувати заходи щодо інтеграції знань; умінням розробляти методики й технології навчання; умінням створювати дієве освітньо-виховне середовище; умінням занурюватися в особистісну сутність здобувача вищої освіти, допомагати у становленні його особистості; володінням достатнім рівнем методологічної культури; прагненням до розвитку особистих креативних якостей [1].

Отже, наше завдання, як і курсу лінгвокультурології, поряд із міжкультурним діалогом проводити мудру експансію власної багатющої, високодуховної культури (усна народна творчість, пам'ятки архітектури, заповідні місця тощо). Науковці І. Бурчик, Л. Кожуховська, Т. Левченко, О. Потапенко, Я. Потапенко, Т. Чубань основними чинниками розвитку міжкультурного діалогу визначають історичну (і культурну) спільність із іншими народами й культурами (наприклад, України та Європи, політична визначеність стратегії взаємодії країни з іншими (наприклад, Угода про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС). Може йтися також про інші види культур – професійну, вікову, гендерну, релігійну тощо, – однак у контексті розгляду проблеми міжкультурного діалогу в Європі. Тож не менш важливим чинником

міжкультурного діалогу є уникнення таких явищ, як культурна зарозумілість і самозакоханість, зневага та заздрість до інших культур, стереотипне сприйняття себе й інших, небажання змінюватись і подвійні стандарти в ставленні до себе та інших. Оскільки непорозуміння все ж існують і доволі значні, спосіб лікування полягає не в переході до режиму одномовності, а навпаки – до багатомовності, адже саме вона допомагає побачити й відкрити безмежні обшири духовного як загального, побачити загальне як духовно різноманітне; урешті-решт – допомагає перейти в єдине духовне загальне [3].

Література:

1. Бондаренко Л. І. Зміст і структура дослідної компетентності майбутнього викладача вищого навчального закладу. *Вісник Луган. нац. ун-ту імені Т. Г. Шевченка*. Пед. науки : зб. наук. пр. 2013. № 10, ч. 3. С. 94–98.

2. Давидченко І. Д. Формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». Слов'янськ, 2018. 359 с.

3. Жосан Е. О. Педагогічний експеримент : навч.-метод. посібник Кіровоград : КОППО імені Василя Сухомлинського, 2008. 72 с.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТІВ: ДОСВІД АМЕРИКАНСЬКИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Оксана ДУБОВИК

*ВСП «Львівський навчально-науковий центр професійної освіти»
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*

В умовах поступової інтеграції України у світову співдружність теоретичне осмислення зарубіжного освітянського досвіду, проведення неупередженого порівняльного аналізу функціонування систем освіти високо розвинутих країн постає додатковим джерелом нових підходів до реформування вітчизняної освітньої системи. У цьому плані цікавим, на нашу думку, є американський досвід, оскільки в системі освіти США впродовж останніх років відбуваються суттєві інституційні зміни, які варті

уваги, а найбільш цінні здобутки американських педагогів можуть бути впровадженні в освітньому просторі України.

Доля американської освіти та педагогічної думки завжди була тісно пов'язана з історією та економікою країни. Згідно з «теорією відповідності» (С. Боулз (S. S. Bowles), Г. Гинтіс (H. Gintis), Дж. Коулмен (J. Coleman), Д. Мортенсен (D. T. Mortensen) та ін.) заклади освіти лише відповідають характеру й структурі суспільних інституцій, не мають впливу на існуючі суспільні структури. У той же час американські вчені А. Левайн (A. Levine) та Дж. Уейнгарт (J. Weingart) зазначають, що від філософії, яка лежить в основі навчання, залежить успіх усієї освітньої системи у розв'язанні проблем, що виникають у суспільстві [5, с. 10].

Історично склалося, що характерними рисами економічного розвитку США були відсутність феодалізму, існування рабовласницьких відносин на півдні та вільних від поселень земель на заході. Саме тому американська освітня система від початку виникнення підпорядковувалася потребам економіки, була тісно пов'язана із потребами сільського господарства й виробництва, що суттєво відрізняло її від шкіл країн Європи того періоду з їх релігійним характером освіти та виховання.

Можливість оволодіння науковими знаннями, масовість і пріоритет професійної орієнтації є основними рисами сучасної системи освіти США. Вища школа базується на основі єдності функцій навчання і дослідження, що є рушійним механізмом її саморозвитку. Це підкреслюється у законах США “Про професійно-технічну освіту” (*The Carl D. Perkins Vocational and Technical Education Act*, 1984), “Про професійну і прикладну технічну освіту” (*The Carl D. Perkins Vocational and Applied Technology Educational Act*, 1990), “Про можливості переходу від школи до роботи” (*The School-to-Work Opportunities Act* (1994), “Про інвестиції у робочу силу” (*Workforce Investment Act*, 1998), “Про можливості вищої освіти” (*Higher Education Opportunity Act*, 2008) та ін.

XX ст. у США стало періодом утвердження безкоштовної середньої освіти – у 1910 р. середню освіту отримувало 9% усіх 17-річних, у 1980 –71%. Американці підраховали, що відсів молоді з середньої школи наносить збиток країні у 220 млрд. доларів щороку

(знижується продуктивність праці, оплата субсидій через безробіття). Стратегія американської освіти полягала в тому, щоб до 2000 р. охопити середньою освітою 90% молоді. Сьогодні в країні робляться спроби зробити перші два роки постшкільної освіти універсально доступними для молоді. Так, у штаті Теннессі у 2014 р. була прийнята постанова про безкоштовне навчання у комунальних коледжах для випускників шкіл поточного року, а у 2015 р. такуж постанову прийняв штат Орегон. Загалом, темпи вступу до закладів вищої освіти зросли на 70% з 1985 по 2015 рр.

Умови суспільства, яке базується на знаннях (*knowledge-based society*), висувають нові вимоги до якості підготовки фахівців, потребують нових методів, форм, видів освіти для того, щоб ліквідувати відставання професійних знань від вимог сучасності. Найважливішим завданням освіти стає розвиток таких навичок, які б допомогли ефективно існувати у динамічному, насиченому інформацією просторі. Це зазначено у законодавчо-нормативних документах Департаменту освіти (*US Department of Education*) та Департаменту праці США (*US Department of Labor*); звітах Національної комісії з оцінки якості освіти США (*Quality Education Commission*), Національної комісії з майбутнього вищої освіти (*Commission on the Future of Higher Education*) та Асоціації американських комунальних коледжів (*American Association of Community Colleges*).

Зміст освіти включає в себе фундаментальні знання і спеціалізацію. Навчальний план підготовки бакалавра в американському університеті, так само як і в нашій країні, містить чотири цикли (блоки) дисциплін: 1) гуманітарної та соціально-економічної підготовки; 2) природничо-наукової (фундаментальної підготовки); 3) професійної та практичної (професійно-спрямованої) підготовки; 4) вибіркової навчальні дисципліни. Однак, на відміну від українських закладів освіти, де кількість навчальних дисциплін, їх перелік і розподіл за семестрами є фіксованими, у США студентам надається можливість самостійно складати свій навчальний план і відвідувати навчальні курси за власним вибором.

Спеціалізація вибирається студентом самостійно. Вивчення спеціалізації відбувається за принципом «мейджор-майнор» (*Major-Minor*). Поглиблене вивчення профільюючих предметів при збереженні вибіркової називається «мейджор», а вивчення

додаткових предметів – «майнор». Розрізняють такі види концентрації навчання («мейджор»): професійна (широко розповсюджена), міжгалузєва (вивчення двох або кількох дисциплін з різних наукових сфер), подвійна (одна спеціальність є основною, а інша вивчається в меншому обсязі), укомплектована (студент самостійно формує навчальний план), деконцентрація (навчання без концентрації, що пропонується здебільшого в дворічних коледжах) [2, с. 29-30].

Особливості структурування та змісту програм професійної підготовки базуються на рівні оволодіння теоретичним матеріалом та необхідними практичними навичками й уміннями, а не на фіксованому формальному терміні навчання, що дає можливість оперативно коригувати напрямки навчання студентів з урахуванням їхніх індивідуальних здібностей. Треба також відзначити готовність коледжів до постійного оновлення навчальних планів і програм для їх кращої адаптації до потреб і запитів сучасного ринку праці; готовність викладацького складу до підвищення свого професійного рівня; формування у студентів мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, що сприяє подоланню суперечностей між її теоретичною, практичною та творчо-гуманітарною складовими.

Для системи професійної освіти США характерний стрімкий прогрес у використанні дистанційних курсів. Дослідження 1991-1998 рр., яке проводилося у 164 комунальних коледжах, показало, що 128 коледжів (78 %) пропонують принаймні один дистанційний курс. Кількість курсів варіювалася від 1 до 67, у середньому 20 дистанційних курсів на коледж, або 2 % із усіх курсів. Нині дистанційні курси складають 90% навчальних програм коледжів і університетів Америки.

Дистанційне навчання стало найбільш затребуваною формою навчання у США ще задовго до карантинних обмежень, оскільки воно характеризується невисокою вартістю, широкою доступністю та комфортністю освітнього середовища.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В МЕЖАХ КУРСУ ВІЛЬНОГО ВИБОРУ «МЕДІАГРАМОТНІСТЬ І КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ»

канд. пед. наук Оксана ЗАЛЮБІВСЬКА

Вінницький національний технічний університет

У ХХІ інформаційному столітті в систему загальних компетентностей майбутнього фахівця, які він має здобути у ЗВО, з необхідністю і з багатьох причин має входити медіаграмотність. Перша і основна причина для українських ЗВО – власне українська. Медіаграмотність – це специфічна компетентність громадянина України, яка затребувана державою і суспільством у зв'язку з нашою особливою «геолокацією». Сусідня держава Росія всі роки вела інформаційну війну проти України, як всередині України, так і у світі, формуючи образ «недодержави», яка не відбулася, злочинної (нібито краде газ, призначений для країн Євросоюзу), політично нестабільної, анархічної (бунти, держперевороти), нацистської. Ця інформаційна війна вочевидь була специфічною «артпідготовкою» перед повномасштабною збройною агресією проти нашої держави. Нині знаходимося в її новій загрозливій стадії. Фахівець з вищою освітою як активний член громадянського суспільства має не лише не піддатися ворожій руйнівній інформаційній агресії, але й долучитися до активного інформаційного спротиву.

Окрім цієї суспільно значущої причини в актуальній кризовій ситуації, слід вказати на власне освітні причини формування медіаграмотності. Зокрема, розробники «Концепції впровадження медіаосвіти в Україні» [1] виділяють такі дві причини: 1) «медіа потужно й суперечливо впливають на освіту молодого покоління, часто перетворюючись на провідний чинник його соціалізації, стихійного соціального навчання, стають засобом дистанційної і джерелом неформальної освіти», 2) медіаосвіта має сприяти «відкритості освіти щодо сучасних швидко змінюваних знань і наближення змісту освіти до потреб повсякденного життя людини» [1, с 5].

Щодо впровадження медіаосвіти в програми вищої освіти зазначимо, що медіаграмотність як інтегральна компетентність корелює з ключовими загальними компетентностями, які входять до практично всіх стандартів вищої освіти. Так, ми проаналізувати 24-и

Затверджених стандарти вищої освіти для спеціальностей, за якими навчають у Вінницькому національному технічному університеті (далі – ВНТУ), це спеціальності: 073; 075; 101; 125; 121; 122; 123; 124; 126; 131; 132; 133; 141; 144; 151; 152; 153; 163; 171; 172; 183; 192; 274; 275 [2]. Медіаграмотність як інтегральна компетентність посилює, поглиблює консолідує такі загальні компетентності бакалавра, які входять до згаданих стандартів: 1) здатність реалізувати свої права й обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні; 2) здатність діяти соціально відповідально та свідомо; 3) здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу; 4) здатність бути критичним і самокритичним; 5) здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; здатність генерувати нові ідеї; 6) здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово; 7) здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології [2].

В основу навчальної програми дисципліни вільного вибору для здобувачів освітнього рівня бакалавр ВНТУ «Медіаграмотність і критичне мислення» закладено такі положення (докладно про зміст програми тут – [3]).

Спираючись на методологічні матеріали, розроблені під егідою ЮНЕСКО [4, 5], медіаграмотність розглядаємо як інтегральну компетентність, яка складається умінь: 1) аналізувати, критично осмислювати медіатексти (вербальні та візуальні (зображення, відео) та їхні контексти (історичний, соціокультурний, національний, глобальний), розпізнавати ідеологію, цінності, які в них вплетені; 2) оцінювати медіатексти; 3) інтерпретувати медіатексти; 4) створювати власні медіатексти й поширювати їх в медіа.

Критичне мислення як метамислення, як мислення про мислення є основним інструментом медіаграмотності.

Ключові підходи у формуванні медіаграмотності виділяємо такі: міждисциплінарний, а саме медіариторичний, інтерактивний, особистісно-орієнтований, комунікативний, аксіологічний, креативний.

Методика викладання розроблена з урахуванням дидактичних принципів освіти Liberal Arts, серед яких ключові такі: акцент на загальних компетентностях (розвиток особистості), студентоцентрованість, міждисциплінарність, інтерактивне навчання, громадянська активність.

До основних методів навчання належать: кейс-метод, риторичний аналіз, критичний аналіз дискурсу, тренінг текстотворення.

Ключова дидактична проблема, дослідження і розв'язання якої закладено у викладання пропонованого навчального курсу пов'язана з реалізацією міждисциплінарного, медіариторичного підходу до навчання [6].

Література:

1. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) / за ред. Л. А. Найдьонової, М. М. Слюсаревського. Київ, 2016. 16 с.

2. Затверджені стандарти вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti> (дата звернення: 4.09.2022)

3. Залюбівська О. Б. До розробки програми вибіркової дисципліни «Медіаграмотність та критичне мислення» на засадах міждисциплінарного підходу / Збірник статей Восьмої міжнародної науково-методичної конференції «Критичне мислення в епоху токсичного контенту». Київ : Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2020. С. 343–351.

4. Media education / Morsy, Zaghoul. Paris : UNESCO, (ePub), 1984. 406 р. Режим доступу: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf00000625>

5. Media and information literacy: reinforcing human rights, countering radicalization and extremism / Alliance of Civilizations, UNESCO, Person as author: Singh, Jagtar, Kerr, Paulette, Hamburger, Esther. (ePub), 2016, 314 р. Режим доступу: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000246371>

6. Залюбівська О. Б. Розробка та впровадження програми курсу за вибором «Медіаграмотність та критичне мислення» на засадах міждисциплінарного (медіариторичного) підходу. *Інноваційний університет і лідерство: проєкт і мікропроєкти* –

V. / відпов. ред.: Т. Фініков, Р. Сухарські. Варшава : Fundacja «Instytut Artes Liberales», Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2021. С.471–485.

**АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-
КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

канд. пед. наук, доцент Анна КЛЄБА

*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської області*

Війна росії проти України змусила всіх зіткнутися із низкою викликів: вижити, продовжувати надавати якісні освітні послуги, зберегти науковий потенціал і, підлаштовуючись під нові умови, не втратити надію на подальший розвиток. Особливо гостро ці питання постали перед закладами вищої освіти, які опинилися на лінії вогню. Тому саме науково-педагогічні та педагогічні працівники виявились кістяком, який дозволяє утримувати позиції та продовжувати працювати.

Збройна агресія росії не могла оминати заклади вищої освіти України. На діяльності одних війна далася взнаки мінімально, інші ж у зв'язку з окупацією мали евакуюватися в безпечніші регіони або, залишившись на підконтрольній українському уряду території, зазнали руйнування і тому їм довелося адаптуватися під кардинально нові умови. Незважаючи на складні умови, заклади вищої освіти провели вступну кампанію і розпочали навчання здобувачів вищої освіти.

Сьогодення потребує забезпечення освітнього простору фахівцями, здатними працювати у нових умовах та нести відповідальність за наслідки своєї роботи. Особливо це стосується фахівців педагогічного спрямування, які мають не лише оволодіти необхідними професійними навичками, уміти орієнтуватися у кризовому суспільстві, але й володіти на високому рівні відповідною інформаційно-комунікаційною компетентністю. Тому, важливого значення набуває формування та розвиток компетентностей

майбутнього фахівця закладів вищої освіти щодо оволодіння та запровадження інформаційно-комунікаційними технологіями.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) сприяє засвоєнню здобувачами освіти як теорії так і практики. За допомогою інформаційно-комунікаційних технологій забезпечується перетворення здобувачів вищої освіти на активних учасників освітнього процесу.

В. Биков, О. Білоус та Ю. Богачков виокремлюють ІК-компетентність, як важливий елемент у підготовці кваліфікованого фахівця [3].

Дослідник О. Овчарук характеризує ІК-компетентність як уміння запроваджуватись ІКТ на практиці з метою задоволення особистих потреб та вирішення професійних завдань, які виникають у певній виді діяльності [3].

Н. Баловсяк виокремлює три компоненти ІК-компетентності особистості:

- інформаційна складова (вміння ефективно опрацювати інформацію на всіх етапах її пошуку та представлення);
- комп'ютерно-технологічна складова (рівень оволодіння комп'ютером та відповідним програмним забезпеченням);
- процесуально-діяльнісна складова (використання сучасних інструментів інформаційно-комунікаційних технологій для роботи з інформаційними ресурсами та вирішення завдань) [1, с. 227–256].

Одним із аспектів використання ІКТ у підготовці майбутніх педагогів закладів вищої освіти є трансформація ролі студента в освітньому процесі. Це можливість активно формувати власний процес отримання знань та визначати індивідуальний напрямок руху у навчанні. Запровадження програмними продуктами, мультимедійними презентаціями, електронними освітніми ресурсами, базами даних, електронними бібліотеками сприяє розвитку комплексного розуміння сутності процесів, одержанню безперешкодного доступу до інформаційної бази будь-коли; допомозі в опрацюванні великого обсягу інформації, вміння самостійно опрацювати та вивчати навчальний матеріал, швидкого пошуку інформації для вирішення навчальних задач та можливість самостійно обирати шляхи їх розв'язку.

За допомогою інформаційно-комунікаційних технологій існує швидкий зворотній зв'язок здобувачів вищої освіти з викладачем,

здійснюється навчання використання сучасних ІКТ для підвищення якості освітнього процесу.

Також, інформаційно-комунікаційні технології мотивують до підвищення рівня знань та розвитку креативного мислення, забезпечення економії навчального часу. Інтерактивність та мультимедійна наочність навчального процесу забезпечує розширене представлення інформації, як наслідок, краще засвоєння знань [2, с. 82].

Формування практичних навичок здійснюється такими засобами ІКТ як: Інтернет-технології (web-сайти, соціальні мережі), телекомунікаційні технології (форуми, відео форуми, конференції), мультимедійні та програмні комплекси. Це надає змогу майбутнім фахівцям закладів вищої освіти розвитку пошукових здібностей, уміння працювати з інформацією, підвищення свого творчого потенціалу та самостійної пізнавальної роботи.

Таким чином, в умовах постійної динамічно поновлюваної інформації перед системою вищої освіти зростають вимоги до підготовки майбутніх педагогів, спроможних до постійного професійного зросту із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Література:

1. Баловсяк Н.В. Формування інформаційної компетентності майбутнього економіста в процесі професійної підготовки : дис... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ : Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України, 2006. 334 с.
2. Кінаш І. А. Інформаційні технології в економічній освіті. *Інформаційні технології в освіті*. Вип. 10, 2011. С. 80-87.
3. Основи стандартизації інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти України : метод. рекомендації / [В. Ю. Биков, О. В. Білоус, Ю. М. Богачков та ін.] ; за заг. ред. В. Ю. Бикова, О. М. Спіріна, О. В. Овчарук. К. : Атіка, 2010. 88 с.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ КРИЗИ ТА КРИТИЧНИХ СИТУАЦІЙ

*Сергій КОВАЛЬЧУК, канд. техн. наук, доцент Юрій БАРАНОВ,
канд. техн. наук, доцент Андрій БАРАНОВ,
Національна академія Сухопутних військ імені гетьмана Петра
Сагайдачного*

Політичні, санітарно-епідеміологічні, соціально-економічні зміни, які відбуваються в сучасному суспільстві призводять до потреби переоцінки стандартів системи вищої освіти. Динаміка процесів, що відбуваються в суспільстві визначають нові тенденції в розвитку та підвищені якості освіти.

Суспільство та економіка в умовах глобалізації стають дедалі складнішими. Експерти визнають, що сучасні моделі економічного зростання здатні функціонувати за низького рівня зайнятості, що призводить до зростання безробіття та незахищеності зайнятості.

Викладання та одержання знань відбувається у суспільстві, науковому і технологічному просторі. Аналіз масштабних тенденцій є необхідним для прийняття рішень, що забезпечать побудову стійкого та готового до майбутнього середовища освіти.

У своєму звіті 2019 р. ОЕСР наводить три мегатренди, що впливають на майбутнє освіти:

- глобалізація;
- цифровізація;
- старіння населення.

Глобалізація. Протягом найближчих десяти років більшість населення світу складатиметься з середнього класу. Це не тільки посилить тиск стосовно забезпечення кращої освіти для більшої кількості людей, а й щодо задоволення очікувань від освіти з боку більш вимогливих клієнтів. У країнах ОЕСР прогнозується, що спочатку це вплине саме на системи вищої освіти, оскільки їм доведеться докладати більше зусиль для залучення кращих студентів на набагато більш мобільному та конкурентному ринку.

Цифровізація. Освіта наразі відстає від цифровізації, і необхідно докласти більше зусиль, щоб скористатися інструментами та сильними сторонами нових технологій, одночасно вирішуючи проблеми щодо можливих зловживань, таких як кібервотрогнення та проблеми конфіденційності.

Старіння населення. За останні 45 років тривалість життя при народженні зросла в країнах ОЕСР в середньому від 70 до 80 років. Очікується, що частка людей віком від 65 років продовжить зростати. Працівники старшого віку зіткнуться із зростаючою невпевненістю на ринку праці, підвищуватиметься потреба у доступі до якісних можливостей перепідготовки та підвищення кваліфікації. Зростає потреба в цифровій грамотності та критичному мисленні не тільки молодих студентів, але й у людей старшого покоління. У багатьох країнах дорослі мають неадекватні навички управління складною цифровою інформацією, отже, уряди і роботодавці повинні серйозно вирішити питання, що стосуються не лише неперервності освіти, а й її всебічності.

Керівництво якістю освіти в системі професійної підготовки кваліфікованих кадрів стає основною метою політики сталого розвитку забезпечення пожиттєвого безперервного навчання, зайнятості й задоволення потреб якості й безпеки людства на сучасному етапі цивілізації – інформаційного суспільства випереджувальних знань і наукового пізнання.

Необхідність вивчення природи транснаціонального впровадження освіти, науки та інновацій полягає в теоретичному і методологічному обґрунтуванні передумов, а також практичній реалізації концепцій і стратегій контролю за якістю освітніх систем закладів вищої освіти з метою забезпечення як їх сталого розвитку зокрема, так і суспільства в цілому.

Забезпечення високої якості освіти в умовах кризи – це складний багатогранний процес, який включає в себе наукові пошуки та дослідження, щодо створення системи якісної освіти, що має важливе значення для інноваційного розвитку суспільства.

Якість вищої освіти – комплексна характеристика, яка відображає діапазон і рівень освітніх послуг, що надаються системою освіти у відповідності до інтересів особи, суспільства та держави. Якісна освіта повинна надавати кожному індивіду залежно від його інтересів здобувати повноцінну, безперервну освіту відповідного рівня в усіх її формах. Якість освіти є одним із центральних понять педагогічної науки та теорії державного управління освітою. Якість освіти як об'єкт управління виступає одним із найважливіших

показників, за яким у міжнародній практиці прийнято визначати результативність системи освіти будь якої держави та ефективність управління нею.

Більшість досліджень якості освіти здійснювались у межах педагогічної науки. Найчастіше предметом дослідження виступали якість знань, якість навчальних досягнень та результати освітньої діяльності.

Якість освіти можна оцінити за певними показниками (індикаторами). Найпоширенішими системами освітніх індикаторів є:

- освітні індикатори Ради з освіти Європейського Союзу;
- освітні індикатори Міжнародного Консультативного Форуму з освіти для усіх;
- освітні індикатори ЮНЕСКО, ОЕСР.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІМІТАЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ТА ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК СТРЕСОСТІЙКОСТІ В ХОДІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

*к. військ. наук, с.н.с Руслан КАЗМІРЧУК,
Георгій МАТВЄЄВ, Володимир ЛАРІОНОВ*

Національна академія сухопутних військ імен гетьмана Петра Сагайдачного

Вміння приймати доцільні командирські рішення та діяти в стресових ситуаціях – одна з найважливіших навичок для майбутнього фахівця, яка знаходиться на одному рівні із здатністю виконувати різні фахові завдання та заходи. Зазвичай, при відпрацюванні відповідних дій (перевірка працездатності, підготовка до роботи тощо) на тренажерах, курсанти відчують себе впевненіше, оскільки при роботі на тренажерах майже повністю виключений стресовий компонент.

Спостереження свідчать, що більшість молодих офіцерів не вміють правильно діяти в стресових ситуаціях, що призводить до збільшення кількості помилок при прийнятті рішень, хоча при відпрацюванні навичок на тренажерах вони показували відмінні результати.

Аналізуючи досвід, ми можемо зробити наступні висновки:

технології імітації – важлива частина навчального процесу майбутніх фахівців;

робота за “імітаційними сценаріями” дозволяє підвищити рівень засвоєння практичних навичок;

використання технологій імітації дозволяє навчити курсантів боротись із стресом та діяти впевнено в критичних ситуаціях.

Використання імітації збагачує практичний досвід того, хто навчається в умовах, безпечних для особового складу, дозволяє формувати відповідні навички.

Концепція імітаційного навчання дозволяє успішно використовувати цей метод як структурований процес зворотного зв'язку за результатами навчального процесу, в ході якого викладач (інструктор) ставить ряд питань, а курсант аналізує результати власного виконання завдання.

У наш час імітаційні методи навчання широко використовуються в практичній підготовці військових фахівців у різних країнах. Завдяки застосуванню імітаційних технологій створюються необхідні умови для освоєння й закріплення практичних навичок, відпрацювання конкретних навичок в критичних (стресових) ситуаціях. Реалістична імітація дає можливість набути певних навичок за умови меншого ризику, а якість забезпечує об'єктивну оцінку результату навчання.

Процес удосконалення підготовки майбутніх офіцерів в умовах сучасної освіти достатньо складний та обумовлений багатьма чинниками. Навчання організовується не тільки з позицій надання певного набору знань, а й оволодіння практичними навичками відповідно до освітнього стандарту нового покоління, що вимагає від випускників умінь виконувати необхідний набір дій у різних умовах обстановки. У світі накопичено великий досвід методу імітаційного навчання. Сучасна військова освіта також не можлива без його впровадження, особливо під час відпрацювання навичок прийняття рішень.

Перевагами цього методу є відсутність ризику втрат, можливість моделювання різних ситуацій, можливість ознайомитися з виконанням складних та нетипових процедур до того, як перейти до реальних дій, що дозволяє знизити стрес під час навчального

процесу, здійснити необмежену кількість дій внаслідок послідовних повторів з розбором помилок. Проте, за умови імітації професійної діяльності, пріоритетом є саме навчальне завдання, у процесі якого допускається будь-який наслідок прийняття рішення для того, щоб курсант відчув усю повноту власної відповідальності за рівень підготовки.

Однак методика застосування й оцінки якості імітаційних технологій на сьогодні є неоднозначною. Залишаються відкритими такі питання: частота проведення занять, методика навчання, модель імітаційного сценарію, параметри оцінки роботи курсанта та ін. Основними проблемами під час організації імітаційного навчання є також чисельні групи курсантів, жорсткий розклад. Попри все це, імітаційне навчання має великі можливості, якщо брати до уваги чинники безпеки (дотримання встановлених правил, алгоритмів, протоколів, організацію цілеспрямованої взаємодії курсантів між собою із викладачем).

Для того, щоб ці підходи були застосовані, потрібна особлива організація навчального процесу, серед основних принципів якого:

невелика кількість курсантів (10-12) на одного викладача;

попередня підготовка;

підготовка курсантів повинна бути такою, ніби їм реально вже потрібно самостійно проводити всі необхідні заходи;

в умовах імітації кожен повинен отримати такий досвід, але з правом на помилку;

під час планування та розробки “сценарію” тренування доцільно також використовувати кейс-метод, метод конкретних ситуацій, який передбачає прийняття конкретного рішення у запропонованій ситуації, а моделювання – можливість спроектувати поведінку моделі будь-якого об’єкта реального світу. Також під час тренувальних вправ доцільно використовувати різні подразнюючі чинники (звукові ефекти ближнього бою із одночасною демонстрацією зображень ймовірних наслідків цього бою, відео, уявне перебування на пункті управління, виконання різних операцій під час процесу навчання у засобах захисту тощо). Курсант розуміє, що повинен прийняти вірне рішення, або виконати певні дії незважаючи на відволікаючі фактори і психологічний стан, браку часу на обдумування варіантів дій.

завдання викладача імітаційного навчання під час проведення розбору не одразу дати оцінку, що було добре, а що погано, а з'ясувати, чому зробив так або інакше курсант, що завадило йому досягти потрібного результату і як він планує діяти наступного разу;

для того, щоб курсант отримав необхідний досвід, імітація має бути максимально наближеною до реальної ситуації, перелік оснащення, обстановка повинні сприяти підвищенню реалістичності дій, що виконуються;

використання дистанційних форм підготовки до імітаційного тренінгу, управління само- та взаємопідготовкою курсантів; застосування системи об'єктивного контролю.

Отже, імітаційне навчання у якості обов'язкового компоненту професійної підготовки надає можливість істотно підвищити якість навчального процесу, рівень оволодіння стандартизованими практичними навичками, об'єктивність виконання завдань фіксації та аналізу дій тих, хто навчається. Кінцевим результатом сценаріїв, що використовуються стане формування індивідуальних і командних практичних навичок випускників та підвищення рівня їх компетенції.

Проводячи аналіз літературних джерел, можна прийти до висновку, що для забезпечення ефективності будь-яких засобів імітаційного моделювання необхідно додатково провести дослідження у наступних напрямках: вивчення психологічних та психофізіологічних характеристик приймання та переробки інформації того, хто навчається, властивостей його пам'яті й мислення, здійснення нею керуючих дій; психологічний аналіз діяльності того, хто навчається, обґрунтування ролі різних психічних процесів у цій діяльності, вивчення та опис конкретних видів операторської діяльності; розробку методів дослідження та прогнозування ефективності взаємодії того хто навчається з навчально-тренувальним засобом або технікою, зокрема - швидкості, точності, надійності й напруженості курсанта в ході процесу тренування; дослідження впливу емоційного стану оператора на динаміку його працездатності.

Література:

Стресостійкість: навчальний посібник / Бардин Н. М., Жидецький Ю. Ц., Кіржецький Ю. І., Когут Я. М., Пряхіна Н. О.; за

ред. Я. М. Когута. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. - 204 с.

Імітаційне моделювання: Навчальний посібник / Ситник В. Ф., Орленко Н. С. – К.: КНЕУ, 1998. - 232 с.

Гапеєва О.Л. Впровадження інформаційних технологій у самостійну роботу курсантів і студентів ВВНЗ – порядок організації та проведення. Збірник наукових праць – Кривий Ріг: КНПУ, 2012. – С. 54–58.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ГУМАНІТАРНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ЗВО: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

д-р. пед. наук, доцент Юлія КОЛІСНИК-ГУМЕНЮК

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

В сучасних соціально-економічних умовах актуалізуються завдання щодо ефективності гуманітарної підготовки у ЗВО. Їх вирішення вимагає перегляду психолого-педагогічних засад підготовки та виховання фахівців для всіх сфер суспільного життя, посилення в діяльності навчальних закладів акценту на формування професійної культури з метою підготовки фахівців, які відповідали б світовим стандартам.

Незважаючи на численні дослідження, питання формування професійно-етичної культури майбутніх фахівців у ЗВО у процесі вивчення гуманітарних дисциплін розкрито не достатньо. Мало уваги, на наш погляд, приділяється значенню соціально-гуманітарних предметів та їх впливу на формування загальної культури майбутніх працівників. Майже не знайшли висвітлення в наукових працях педагогічні умови розвитку професійно-етичних якостей майбутніх фахівців.

Підготовка майбутніх фахівців у ЗВО спрямована на формування у студентів належного рівня професійної майстерності, виховання відповідних якостей з одночасним розвитком загальної культури. Однією із складових культури особистості є професійна культура, яка передбачає сформованість знань, творче ставлення до праці, володіння певною стратегією, розвиненість професійної

інтуїції тощо. Це поняття охоплює сукупність принципів, норм, правил, методів, які сформувалися історично та регулюють професійну діяльність людини в кожній галузі.

Професійна культура фахівця поєднує культуру поведінки, комунікативну культуру, культуру обслуговування, організаційну культуру тощо.

Оскільки ці елементи пов'язані з професійною етикою, то вважаємо за доцільне вести мову про професійно-етичну культуру фахівців, яка є сукупністю моральних цінностей та етичних норм, що стали внутрішніми особистісними переконаннями і спрямовують професійну діяльність на формування і відтворення морально-етичних вимог суспільства. Вона наповнює професійним змістом процеси діяльності, відображає досягнутий у ній рівень майстерності та засвідчує відповідальне ставлення до праці. Професійно-етична культура є показником досконалості процесу обслуговування в організаційному, психологічному, етичному, естетичному та інших аспектах.

Особливості практичної діяльності майбутніх фахівців і норми їхньої поведінки регулює професійна етика, предметом якої є об'єктивні основи, сутність, специфіка, структура й основні функції моралі працівників. Закони і положення професійної етики, інтегровані в поглядах, знаннях, поведінці фахівця, відображає його професійно-етична культура.

У загальній системі вищої освіти особливо багато важить морально-етична підготовка і виховання майбутніх фахівців на принципах професійної честі, гуманізму, людської порядності й відповідальності. Духовне зростання, збагачення професійно-етичної культури фахівця – необхідні умови виконання професійного і гуманного обов'язків. Професійно-етична культура працівника відрізняється складністю й багатомірністю, виступає як предмет, засіб і результат навчальної та професійної діяльності, у процесі якої засвоюються й розширюються певні специфічні категорії цінностей.

Сукупність вимог до професійно-етичної культури майбутніх фахівців у вигляді ціннісних орієнтацій умовно поділяємо на три групи: особистісні, професійні, соціально значущі.

Комплексність поняття професійно-етичної культури виявляється в тому, що критеріями її формування є не лише знання (освіченість), а й сформовані на основі знань переконання: моральна зрілість працівника полягає в єдності емоційного та практичного аспектів його діяльності. Вона визначається не окремими якостями, а їх сукупністю, моральним змістом, рівнем розвитку особистісної, професійно значущої та соціально значущої складових. Професійно-етична культура працівника органічно поєднує моральну свідомість (ціннісно-змістовий аспект), моральну діяльність (емоційно-діяльнісний аспект) та моральні відносини (комунікативно-соціальний аспект). Важливим у ході професійної підготовки фахівця є процес перетворення етичних знань в сукупність моральних переконань, що потребує, зокрема, неперервного формування професійно-етичних якостей як необхідної умови переходу етичних мотивів у відповідні знання та діяльність.

У структурі професійно-етичної культури фахівця ми виділяємо шість компонентів: мотиваційний, аксіологічний, когнітивний, операційно-діяльнісний, особистісно-рефлексивний, креативний.

Формування професійно-етичної культури майбутніх фахівців у процесі вивчення гуманітарних дисциплін передбачає передусім становлення і розвиток особистості, входження її в нове соціальне середовище. Гуманітарна підготовка студентів впливає на формування їхніх професійно-світоглядних якостей, забезпечує координацію всіх ланок соціально-психологічної готовності до виконання професійної діяльності, є системотвірною функцією, що об'єднує в єдине ціле елементи фахової підготовки. Її мета: педагогічний вплив на формування й розвиток професійно-етичної культури через професійно-спрямоване викладання гуманітарних дисциплін як засіб самопізнання і професійного самовдосконалення.

Концептуальні основи формування професійно-етичної культури студентів у ЗВО передбачають: систематичне

ознайомлення в усіх циклах дисциплін з професійно-етичними та гуманістичними цінностями; застосування широкого спектра практичних форм роботи, спрямованих на розвиток умінь і навичок реалізації професійно-етичних принципів; об'єднання всіх компонентів процесу формування професійно-етичної культури в єдину цілеспрямовану систему професійної підготовки і виховання майбутніх фахівців.

Педагогічні умови формування професійно-етичної культури у процесі вивчення гуманітарних дисциплін включають:

- професійну спрямованість вивчення гуманітарних дисциплін;
- педагогічну взаємодію на засадах комплексу психолого-педагогічних підходів;
- інтерактивні методики управління пізнавальною діяльністю;
- готовність викладачів до використання професійних знань і досвіду професійної діяльності, отриманого у процесі навчання, з метою реалізації міжпредметних зв'язків і становлення цілісної особистості фахівця [1].

Педагогічні умови формування професійно-етичної культури майбутніх фахівців у процесі вивчення гуманітарних дисциплін відображають взаємодію гуманізації освіти і суспільства, професійної підготовки фахівців, взаємовплив освітнього середовища й новітніх технологій, які впроваджуються у ЗВО.

Література:

1. Колісник-Гуменюк Ю. І. (2013). Формування професійно-етичної культури майбутніх фахівців у процесі гуманітарної підготовки в медичних коледжах: монографія. Львів: «Край». 296 с.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТІВ З РОЗМІНУВАННЯ

канд. іст. наук, доцент Руслан КОЛОС

Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

Велика потреба на теперішній час у кваліфікованих фахівцях з розмінування у зв'язку з необхідністю очищення ділянок місцевості для розташування підрозділів, перевірки доріг через наслідки бойових дій на території України та вимагає пошуку шляхів удосконалення підготовки спеціалістів з розмінування.

Методика практичної підготовки фахівців з розмінування місцевості охоплює питання, які пов'язані з знанням наказів, інструкції, що регламентують особливості проведення робіт з розмінування місцевості та вибухових робіт. Тому сапери повинні бути компетентними в визначенні видів та типів боєприпасів й інших вибухонебезпечних предметів, їх устрою та принципу дії, організації та здійсненні робіт з розмінування місцевості. Знати тактико-технічні характеристики засобів інженерного озброєння, техніки, приладів і обладнання, які використовуються при проведенні робіт з розмінування та знищення боєприпасів. Володіти методикою ведення підривних робіт, дотримуватись заходів безпеки при розмінуванні. Знати порядок зберігання, обліку, перевезення та видачі вибухових речовин, засобів підриву та вибухонебезпечних предметів, заходи безпеки під час поводження з вибуховими речовинами та засобами підриву, а також володіти основами медичних знань для надання домедичної допомоги потерпілим від вибуху.

Тому методику практичної підготовки спеціалістів з розмінування слід розглядати як систему правил та сукупність способів цілеспрямованого здійснення практичного навчання. В результаті підготовки спеціалісти з розмінування повинні самостійно здійснювати роботи з перевірки ділянок місцевості та доріг на наявність вибухонебезпечних предметів, виконувати роботи з знешкодження (знищення) виявлених боєприпасів без порушень заходів безпеки [1. с. 5].

Застосування активних методів навчання в поєднанні з патріотичною мотивацією дає високий результат підготовки. Для

цього необхідно здійснювати творче впровадження досвіду проведення бойових дій на території України в систему підготовки слухачів: шляхом аналізу інформаційних матеріалів, що надходять від замовників та органів військового управління, особистого спілкування військовослужбовців, що приймали участь в бойових діях з тими, що навчаються, вивчення матеріалів, що надають випускники.

Важливим кроком у формуванні у майбутніх фахівців з розмінування професійних навичок виступає навчальний курс "Сапер (розмінування) L-1В". На заняттях здійснюється комплексне формування професійно важливих якостей саперів, які мають прикладне спрямування. Позитивний результат в підготовку вносять спеціалізовані навчальні приміщення з ділянками різних типів ґрунтів. Під час заняття є можливість залучити тих, хто навчається до відпрацювання практичних дій на відповідному типі ґрунту. За потреби є можливість відтворити різні кліматичні ефекти, а саме: дощову погоду за рахунок системи розпилення води, яка змонтована під стелею, туману за рахунок застосування генератору пару, сильного вітру завдяки залученню осьового вентилятора, звукового фону майбутнього середовища робіт завдяки звуковій системі. Кожен майданчик має ширину п'ять метрів та довжину десять метрів для організації потокового методу залучення курсантів.

Для тренування діям в складі груп розмінування доцільно застосовувати спеціально обладнане навчальне місце "стежка сапера". Це ділянка місцевості, на якій встановлені навчальні, навчально-імітаційні мінно-вибухові засоби, різноманітні замикачі, які застосовуються на сході України. Також розташовуються пастки з саморобними та промисловими замикачами різноманітних принципів дії. Навчальна група до 10 чоловік під час пересування стикається з різноманітними перешкодами та приймати рішення щодо подолання перепон. При здійсненні хибної операції одним військовослужбовцем або групою передбачається спрацювання сигнальних засобів (світлові та звукові), що є сигналом до повторних дій та вироблення вірних навичок та вмінь. За потреби навчаються виконувати заходи з тактичної медицини по наданню допомоги умовно постраждалому [2. с. 64].

Типовим спорядженням кожного військовослужбовця в групі повинно бути: сучасні міношукачі (металодетектори) та шупи, прапорці для позначення мін, кішки різних типів, комплекти №75, №77, комплект індивідуального захисту, мала піхотна лопата, зброя, протигаз та радіостанція.

Для тренування в протидії застосуванню протибортових мін необхідно враховувати типи датчиків цілі: оптичний, сейсмічний, інфрачервоний та обривний. Імітатори таких датчиків зазвичай виготовляються силами інструкторів.

Після проходження одним відділенням стежки відбувається її оновлення за рахунок переміщення місця розташування окремих елементів та доповнення новими елементами.

Отже, запровадження нових підходів практичного спрямування в підготовці спеціалістів з розмінування з врахування загальновідомих закономірностей організації освітнього процесу в поєднанні з активними методами підготовки, а також застосування новітніх засобів розвідки та розмінування дає можливість сформувати професійно важливі якості майбутніх фахівців.

Література:

1. Івасюк М.О., Фтемов Ю.О., Швець О.О., Павлючик В.П., Окипняк Д.А., Колос Р.Л. Методика проведення занять з тактико-спеціальної підготовки із підрозділами інженерних військ: Навчальний посібник / М.О. Івасюк, Ю.О. Фтемов, В.П. Павлючик «та ін.». – Львів: НАСВ, 2016. – 208 с.

2. Фтемов Ю.О., Колос Р.Л., Кирильчук В.Ю., Каршень А.М., Швець О.О., Білик Ю.В., Бричинський О.В., Ковальов Г.Г. Мінна безпека та протидія саморобним вибуховим пристроям: Навчальний посібник / Ю.О. Фтемов, Р.Л. Колос, В.Ю. Кирильчук «та ін.». - Львів: НАСВ, 2019. – 365 с.

**МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ
ПРАКТИЧНОЇ НАВЧЕНОСТІ КУРСАНТІВ ЗА
ДИСЦИПЛІНОЮ "ІНЖЕНЕРНІ ЗАГОРОДЖЕННЯ" В
УМОВАХ КРИЗОВОГО СУСПІЛЬСТВА**

*доцент Олександр КОРОЛЬОВ, Дмитро РЕЗУНЕНКО
Національна академія сухопутних військ ім. гетьмана Петра
Сагайдачного*

На виконання вимог Концепції підготовки Збройних Сил України науково-педагогічним колективом академії, в тому числі викладачами з навчальної дисципліни “Інженерні загородження” активно та наполегливо ведеться робота щодо впровадження в навчальний процес методичних підходів з підготовки курсантів за досвідом армій країн - членів НАТО, які ґрунтуються на певних аспектах навчання та на питанні: Як навчити курсанта?

Аспекти навчання у свою чергу включають п’ять складових:

1. Основи або Basics / Foundations.
2. Рівні знань або Levels of Knowledge.
3. Рівні професіоналізму або Levels of (robust) Professionalism.
4. Рівні внутрішнього відношення або Levels of Internal Attitude.
5. Узагальнення (підсумок) або Summary.

Основою (Basics / Foundations) виступає: робоча програма навчання (керівництво - Leadership Development) та цивільна освіта курсантів, їх підготовленість; спосіб мислення; норми культури навчання; область застосування (напрямок навчання). На цьому етапі повинні бути створені: взаємозв’язок між викладачем/курсантом та відповідна атмосфера навчання.

Відтворений пошук відповідей на питання:

- Як і що вчити? (How and What to teach!). - Мета і завдання освіти? (Goals and Aim of Pol Edu). - Як адаптувати процес навчання із завданнями навчання?

На підставі цих питань (а саме основного - Як навчити?) і впливає трикутник аспектів навчання: бажання; знання; професіоналізм.

Рівні знань (навчання) – шість складових від простого до складного (комплексного): знати процес навчання; розуміти складові навчання та мету; застосовувати; аналізувати; поєднання корисної інформації; оцінювання.

Рівні професіоналізму – п'ять складових від показу до відпрацювання, закріплення навичок, засвоєння матеріалу: навчання під керівництвом; відпрацювання у простих (легких) умовах; відпрацювання у складних умовах; відпрацювання у більш складних умовах; освоєння у будь-яких умовах.

Рівні становлення (формування) аналітичного мислення, перетворення курсанта в організатора – п'ять складових: отримання; реагування; усвідомлення; виділення пріоритетів; раціональні висновки і дії відповідно до пріоритетів. Таким чином, загальні методичні підходи базуються на основних елементах навчання: зацікавлення; аналогії; дослідження ідей, творчість; постановка питань; менше значить більше; нескладність; кінцевий результат; мислення, висновки; якість ніж кількість; тренування.

Перспективним напрямком підвищення ефективності проведення занять в умовах кризового суспільства є використання методики Активного навчання.

Активне навчання – це метод навчання, який безпосередньо залучає курсантів у процес навчання. Торкаючись питань активного навчання, перш за все, мається на увазі нові форми, методи та засоби навчання, які отримали назву активних: проблемні лекції; семінари-дискусії; розгляд та обговорення конкретних ситуацій інженерного забезпечення бойових дій; методи математичного моделювання (бажано) за допомогою електронно-обчислювальних машин (ЕОМ); ділові ігри (КШН, тренування); різні види навчань. В активне навчання включаються також різноманітні форми науково-дослідної роботи, виконання дипломних, курсових робіт, стажування, тематичне удосконалення, навчання на передатестаційних циклах тощо. Зазвичай Активні методи навчання базуються на трьох блоках: паузи для роз'яснення; експертна оцінка; групові питання. Досвід активного навчання в арміях країн – членів НАТО на всіх рівнях системи військової освіти доводить, що за допомогою його форм, методів та засобів можна досить ефективно розв'язувати низку завдань, які важко вирішити при традиційному навчанні: - формувати не тільки пізнавальні, але й професійні мотиви та

інтереси; - виховувати системне мислення спеціаліста, яке містить цілісне розуміння не тільки обстановки, сил та засобів, але й себе, свого місця у підрозділі, армії; - давати цілісну уяву стосовно інженерної діяльності та її крупних фрагментів; - навчати колективній мисленій та практичній роботі, формувати командирські вміння і навички взаємодії та спілкування, індивідуального та спільного прийняття рішень, виховувати відповідального ставлення до справи, соціальних цінностей та настанов, статутів Збройних Сил України в цілому; - опанувати методи організації виконання заходів інженерного забезпечення, моделювання, в тому числі математичного та імітаційного, проектування, прогнозування.

Наразі форми та методи, які прийнято називати активними необхідно комплексно застосовувати у поєднанні з традиційними. Сучасна військова освіта зіткнулась з проблемою необхідності підготовки кваліфікованих військових фахівців з числа молоді з недостатнім рівнем мотивації до навчального процесу та практичного спрямування знань середньої освіти.

Це пов'язано з багатьма факторами розвитку сучасного суспільства як на державному рівні в загальноосвітніх навчальних закладах, так і особистому рівні. Не забуваємо також, країна веде війну з агресором. За таких умов доцільно або вводити нові види і форми роботи з курсантами, або більш ефективно використовувати ті, які раніше не розглядалися як основні. Тому, виникає негайна потреба підвищення рівня практичної навченості курсантів та відповідно удосконалення методичних підходів науково-педагогічного складу на наступних принципах:

професійна спрямованість – відповідність цілей і змісту навчання переліку конкретних завдань, визначених робочою програмою навчальної дисципліни, з наданням пріоритету практичним заняттям, яка ґрунтується на стандартах НАТО та відповідає критерію високої ефективності за прийнятних витрат;

науковість – обґрунтованість процесу навчання (підготовки) та його змісту з позицій останніх досягнень військової науки і техніки; систематичність і послідовність – розподіл змісту навчання за періодами семестрів (строками навчання), тісний взаємозв'язок та

наступність навчання, відповідність вимогам стандартів підготовки (бакалавр);

комплексність – системне використання різних форм і методів підготовки для формування у курсантів визначених компетентностей (фахових здібностей) за стандартами підготовки (стандартами вищої військової освіти) для виконання обов'язків за спеціальністю “Військове управління” та спеціалізації “Управління діями інженерних підрозділів військ і сил”;

доступність – відповідність навчання його змісту, форм і методів рівню навченості курсантів, що створює передумови для ефективного навчання; максимальне наближення умов навчання до обстановки реальних бойових дій – навчати тому, що необхідно знати та вміти для якісного виконання завдань за призначенням;

наочність – врахування у процесі підготовки особливостей пізнавальної діяльності курсантів; індивідуальний підхід – персональний підхід до кожного із тих, хто навчається, під час підготовки та проведення занять, розвиток його спроможностей творчо мислити і працювати самостійно.

По суті форми навчання курсантів включають: колективну підготовку: тренування (роздільні, спільні); навчання (командно-штабні, тактичні, тактико-спеціальні, базові тощо); заняття (теоретичні; практичні – тактичні, тактико-спеціальні, тактико-стройові, інструкторсько-методичні тощо); польовий вихід; індивідуальну підготовку: курсову підготовку; заняття згідно робочої програми навчальної дисципліни (лекції, семінари, практичні та групові заняття, групові вправи, літучки, тренування тощо); стажування; самостійну підготовку; контрольні заходи тощо.

Логічна послідовність вивчення курсантами навчальної дисципліни "Інженерні загородження" побудована на принципі поступового безперервного нарощування знань, вмінь і навичок спираючись на раніше засвоєні модулі інших навчальних дисциплін (професійної (професійно-орієнтованої) і практичної підготовки) навчального плану. У такій послідовності оволодіння курсантами навчального матеріалу є обов'язковим врахування вхідного рівня сформованості знань і вмінь за загальновійськовими, тактичними і тактико-спеціальними дисциплінами та успішності (якості) виконання нормативів за вже вивченими модулями (темами) дисципліни "Інженерні загородження".

При підготовці курсантів в умовах кризового суспільства також необхідно звернути увагу на підготовку курсантів академії на вивчення іноземної мови з пріоритетами саме заходів інженерної підтримки у поєднанні з термінами тем (модулів) навчальних дисциплін факультету.

Література:

1. Стратегічний оборонний бюлетень України затверджено Указом Президента України від 17 вересня 2021 року №473/2021. Київ, 2021.

2. Наказ МОУ від 22.02.2016 № 95 "Про затвердження Концепції підготовки Збройних Сил України". Київ, 2016.

ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ЗНАНЬ З БАЗОВИХ ПРАВИЛ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

канд. пед.наук, доцент Оксана КУДРЯ

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г.

Короленка

Підготовка здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти з освітньої програми «Середня освіта (Трудове навчання та технології)» за спеціальністю 014.10 Середня освіта (Трудове навчання та технології) з питань безпеки життя і діяльності людини в умовах сьогодення під час воєнних дій на території України продовжує бути надзвичайно актуальною.

Належна фахова підготовка майбутніх вчителів технологій, зокрема і з безпекових питань, обізнаність з реаліями організації навчально-виховного процесу в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного часу та пандемії КОВІД 19, має закласти успішне підґрунтя для їх майбутньої трудової діяльності. Обізнаність з цих питань, уміння адекватно та своєчасно реагувати на виникаючі небезпеки та ефективно приймати дієві рішення, спрямованні на збереження власного життя і здоров'я усіх учасників освітнього процесу, є важливими для майбутнього вчителя технологій.

Приділено увагу питанням підготовки здобувачів освіти з питань безпеки життя і діяльності людини розглядають у своїх роботах В.Кондель, О.Пуляк, В.Стешенка, В.Титаренко та ін.

Особливості навчання майбутніх учителів технологій безпекознавству висвітлено у працях А.Цини, О.Дебре, Л.Гриценко, Ю.Срібної, Л.Хоменко та ін.

Метою статті є аналіз особливостей формування у майбутніх вчителів технологій знань з базових правил безпеки під час війни.

Система підготовка майбутніх учителів технологій в ПНПУ імені В.Г.Короленка з питань життя і діяльності людини є різноплановою. Щодо навчальної діяльності, то до блоку загальних дисциплін освітньої програми «Середня освіта (Трудове навчання та технології)» 2022 року набору включено такі дисципліни: для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти – дисципліна «Безпекознавство», для другого (магістерського) рівня вищої освіти – дисципліна «Цивільний захист».

Враховуючи той факт, що після закінчення бакалаврату не всі студенти продовжать подальше навчання у магістратурі, тому особливої уваги заслуговує питання змістового наповнення освітнього компоненту «Безпекознавство» актуальним навчальним матеріалом щодо ризиків і небезпек під час воєнних дій, алгоритмів поведіння під час повітряної тривоги, обстрілів і бомбардувань, комендантської години, хімічної небезпеки, радіаційної аварії, тобто ознайомлення з базовими правилами безпеки під час війни.

Освітній компонент «Безпекознавство» передбачає теоретичну і практичну підготовку здобувачів освіти з безпеки життя і діяльності людини, набуття знань та умінь зі створення безпечних умови життя і діяльності у середовищі перебування, здійснення ефективної професійної діяльності за спеціальністю, враховування можливостей виникнення техногенних аварій і природних небезпек, що здатні спричиняти надзвичайні ситуації та призводити до негативних наслідків; формування у майбутніх фахівців відповідальності щодо особистої та колективної безпеки і розуміння важливості обов'язкового виконання усіх заходів гарантування безпеки праці у побуті та на робочих місцях.

Наразі передбачено висвітлення в межах даного освітнього компоненту питань щодо пандемії КОВІД 19, а також сучасних реально існуючих небезпек для життя людини під час воєнних дій на території України, ознайомлення із порадами щодо підтримання психічного, фізичного здоров'я, безпеки, харчування, освіти та розвитку:

- у змісті теми «Природні небезпеки середовища життєдіяльності» передбачено опанування таких питань: пандемія коронавірусного захворювання (COVID-19); інноваційні тенденції у сфері охорони праці, нововведені нормативно-правові документи з охорони праці та безпеки життєдіяльності у закладах освіти в умовах пандемії COVID-19;

- у зміст теми «Соціальні небезпеки» включено питання: соціальні конфлікти з використанням звичайної зброї та засобів масового ураження; російське вторгнення в Україну 2022 року; базові правила безпеки під час війни; безпечне освітнє середовище: нові виміри безпеки в умовах воєнного стану.

Крім навчальної діяльності здійснюється ознайомлення студентської молоді з важливою і корисною інформацією щодо небезпек воєнного часу, яка висвітлюється у відповідних публікаціях на сайті кафедри та сторінках кафедри у соціальних мережах (Instagram, Facebook).

Унікальні можливості для знайомства майбутніх учителів технологій з реаліями та наслідками війни в Україні, активного залучення їх до соціального волонтерства є у Полтавському національному педагогічному університеті імені В.Г. Короленка. Освітній заклад активно співпрацює з простором-партнером Veteran Hub «Свої тут. ++» [1]. На базі ветеранського простору здійснюється просвітницька діяльність та проводяться тематичні заходи [2; 3].

Таким чином, перед сучасними закладами освіти стоїть важливе завдання із забезпечення ефективної підготовки майбутніх фахівців з питань безпеки життєдіяльності, що є необхідними для буденного життя (наразі – життя в умовах воєнного часу) та майбутньої професійної діяльності. Підготовані належним чином майбутні учителі технологій зможуть грамотно реагувати на виникаючі небезпеки та ефективно приймати дієві рішення, спрямованні на збереження власного життя і здоров'я усіх учасників освітнього процесу.

Література:

1. На базі Полтавського педагогічного відкрився ветеранський простір Плюс Плюс ++. URL: <http://pnpu.edu.ua/news/na-bazi-poltavskogo-pedagogichnogo-vidkrivsya-veteranskij-prostir-plyus-plyus.html>

2. Зустріч з координаторкою простору-партнеру Veteran Hub «Свої тут. ++» Юліаною Линник на факультеті технологій та дизайну. URL: <http://pnpu.edu.ua/news/zustrich-z-koordinatorkoyu-prostoru-partneru-veteran-hub-svo%D1%97-tut-yulianoyu-linnik-na-fakulteti-tehnologij-ta-dizajnu.html>

3. Волонтери факультету технологій та дизайну підтримують захисників України. URL: <http://pnpu.edu.ua/news/volonteri-fakultetu-tehnologij-ta-dizajnu-pidtrimuyut-zahisnikiv-ukra%0d1%97ni.html>

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Ольга КУЗЬМЕНКО, Тетяна РЄЗНИКОВА

*Полтавський фаховий коледж нафти і газу Національного
університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

Сьогодні, як ніколи, важливі спеціалісти, які можуть не лише чітко і якісно виконувати поставлені перед ними завдання, а й такі, що вміють творчо мислити, бути гнучкими та креативними у нестандартних ситуаціях, у знаходженні нових підходів та рішень. І тому нагальною стає потреба виховувати культурну й творчу особистість, здатну висловлювати думки оригінально, нетрадиційно.

Як було зазначено в матеріалах серпневої конференції працівників освіти у 2022 році, "уведення в Україні воєнного стану позначилося на всіх сферах суспільного життя. Освітня галузь також зазнала змін. Війна негативно впливає на організацію освітнього процесу, це зумовлює потребу в гнучкій трансформації діяльності освітньої сфери" [1]. Але питання розвитку креативного мислення завжди є актуальним. Творчий потенціал можна і слід розвивати протягом усього життя, адже творчість – важлива риса, яка допомагає людині орієнтуватися та швидше адаптуватися у суспільстві та в насиченому, неоднозначному інформаційному просторі.

Підходи до становлення творчої особистості в процесі освітньої діяльності досліджують І.Волощук, Н.Волошина, І.Головка, А.Дусавицький, Б.Ільюк, В.Костюк, І.Матюша, Л.Момот, К.Нор, Л.Шелестова, Л.Божович, Л.Венгер, В.Давидов, Д.Ельконін, Н.Менчинська. Проблеми розвитку творчого мислення були присвячені дослідження видатних вітчизняних та зарубіжних

психологів і педагогів, зокрема Л.С.Виготського, П.П.Блонського, Н.О.Менчинської, Г.О.Люблінської, М.М.Шардакова, Л.В.Занкова, В.В.Давидова, Г.С.Костюка і ін. [2].

Важливу роль у розвитку та стимулюванні творчого мислення молоді відіграє викладач. Його завдання полягає не лише у тому, щоб помітити творчу особистість і підтримати її, а й у тому, щоб розвинути творче мислення "звичайного" студента.

За твердженням педагогів та психологів, високий рівень IQ не гарантує творчих досягнень. Можна бути інтелектуалом і не стати творцем. Тому так важливо розвивати креативне мислення з дитинства.

На жаль, у сучасній освітній діяльності спостерігаються певні недоліки: звертається посилена увага або на студентів, схильних до порушень дисципліни чи з проблемних сімей, або на обдарованих, які представляють заклади освіти на різних конкурсах вищого рівня [3].

А "звичайні" студенти досить часто обділені увагою. І добре, коли з часом вони потраплять до категорії "обдарованих", а не проблемних. Але якщо створити умови для творчості, то "розкриються" всі студенти або хоча б їх більша частина.

Завдання педагога – побачити творчі нахили здобувача освіти та прагнути розвивати їх. Для цього слід дотримуватися певних методів: неприпустимості критики творчих спроб; заохочення незвичних ідей та запитань, водночас не залишаючи без відповіді запитання студентів; надання самостійності у виборі методів вирішення проблеми; підтримання оригінальності та креативності мислення.

Сьогодні ставить перед педагогами нові завдання. Діяльність під час воєнного стану, перебування тривалий час на дистанційному навчанні змусило освітян переформатувати підхід до своєї роботи, змінити її відповідно до нових вимог часу, активізуючи традиційні види діяльності та відпрацьовуючи нові методики, адже комунікують вони із представниками покоління, яке не уявляє себе поза межами інтернет-простору.

І тому сьогодні у пріоритеті є здатність викладача бути тонким психологом, організатором пізнавальної діяльності студента,

керівником його соціального й духовного розвитку. А це охоплює не лише викладання дисципліни, а й включення студента у громадську, спортивну та культурно-просвітницьку діяльність закладу.

З метою розвитку пізнавального інтересу, творчих здібностей під час навчальних занять гуманітарного циклу доцільно використовувати активні форми, коли студенти беруть участь у рольових і ділових іграх, у виконанні та створенні дидактичних вправ, вирішують проблемні завдання. Так, на заняттях з української літератури при вивченні життя та творчості письменника студентам пропонується взяти інтерв'ю у відомої людини. Таким чином, виконуючи роль як журналіста, так й інтерв'юера, студент "проживає" долю письменника, а зображення твору, який вивчається, у вигляді малюнка чи схеми, розвиває його образно-логічне мислення, що дозволяє закріплювати причинно-наслідкові зв'язки.

На заняттях з української мови (за професійним спрямуванням) студенти навчаються оригінально висловлювати думки, правильно відстоювати свою позицію, розв'язувати конфліктні ситуації у ході дискусії, виголошувати публічний виступ, успіх якого не можливий без креативності мислення.

Максимальний розвиток творчого потенціалу студентів відбувається у процесі спеціально організованої навчальної діяльності у вигляді ділової гри, що дозволяє моделювати різні складні й конфліктні ситуації, аналогічні тим, з якими студент може стикнутися в житті. І тому на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням) популярним є моделювання ділової бесіди, співбесіди при прийомі на роботу, ділової телефонної розмови тощо. Така гра завжди націлена на вироблення стратегії поведінки, сприяє формуванню інтуїції, умінь вільно орієнтуватися та діяти в складній ситуації, допомагає передбачати можливі наслідки тих чи інших рішень, аргументувати свій вибір.

На нашу думку, творча самореалізація особистості невід'ємна від усвідомлення громадського та особистого сенсу діяльності, утвердження цінності кожної людини. Так, різноманітні флешмоби, челенжі розкривають творчий потенціал студентів, які до виконання, здавалося б, звичайного завдання знаходять несподівані, креативні підходи.

Ознакою формування чіткої громадянської позиції є активна участь студентів у волонтерському русі, який просто не можливий без творчого підходу та нестандартних рішень у складних життєвих ситуаціях.

Отже, важливою умовою становлення творчої особистості студента є формування інтересу до майбутньої професійної діяльності та стимулювання його творчості, а шляхи до вдосконалення підготовки фахівця полягають в організації самостійної роботи, яка допомагає розвивати ініціативу, формувати власні погляди, переконання, виховувати почуття відповідальності.

Література:

1 Освіта України в умовах воєнного стану. Інформаційно-аналітичний збірник [Електронний ресурс]. - К., 2022. – с. 17. – Режим доступу :

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2022/Mizhn.serpn.ped.nauk-prakt.konferentsiya/Inform-analitic.zbirn-Osvita.Ukrayiny.v.umovakh.voyennoho.stanu.22.08.2022.pdf>

2 Мазуровська О. В. Розвиток творчого мислення учнів [Електронний ресурс] / О. В. Мазуровська. – Режим доступу: <https://dorobok.edu.vn.ua/article/pdf/1575>.

3 Кучер У. В. Розвиток творчого потенціалу студентів. [Електронний ресурс] / У. В. Кучер – Режим доступу: http://tme.umo.edu.ua/docs/Dod/2_2010/kucher.pdf.

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ В КЛАСИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

канд. пед. наук, доцент Анастасія ЛІТВИНОВА,

канд. біол. наук, доцент Ганна ТИМЧЕНКО

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Відповідно до стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні (2013 р.), однією з форм отримання освіти на основі виключно інформаційно-комунікаційних технологій є електронна освіта, яка набуває активного поширення сьогодні під час пандемії

Covid-19 та військового стану. Тому основним завданням викладача у закладі вищої освіти стає не репродуктивне викладання набору готових знань, а організація активної самостійної роботи студентів з використанням електронних освітніх технологій. Щоб виконати завдання, які постали перед закладом вищої освіти, потрібно вдосконалювати освітній процес, розробляти нові методи і форми взаємодії викладача та студента, стимулювати освітню діяльність через використання інформаційно-комунікаційних технологій. Саме тому у закладах вищої освіти останнім часом спостерігається тенденція до активізації форм та методів електронної освіти та дистанційного навчання об'єднання яких сьогодні носить спільну назву E-learning.

Одночасно відбувається трансформація системи класичної освіти та створення відкритих освітніх ресурсів – дистанційних курсів на базі LMS Moodle, які створюють нові умови для навчання завдяки реалізації відкритості та доступності навчання, знайомлять учасників освітнього процесу з системою LMS Moodle (інтерактивні завдання, тести, додаткова література та посилання на корисні інформаційні ресурси, форуми з відповідної проблематики із провідними фахівцями з інших ЗВО), стають інформаційним майданчиком задля виконання самостійної роботи, участі в олімпіадах і конкурсах на базі LMS Moodle та відкривають нові можливості задля використання елементів системи LMS Moodle [1].

В умовах інформаційно розвинутого суспільства потрібна принципова зміна організації освітнього процесу: скорочення аудиторного навантаження, заміна пасивного слухання лекцій зростанням частки самостійної роботи студентів, підвищення рівня аналітичного пошуку в мережі, доступу до відкритих електронних носіїв інформації та дистанційної освіти у будь-яких освітніх закладах світу. Саме тому сучасні навчальні пріоритети орієнтуються на самостійну діяльність студентів в освітньому процесі. Впровадження системи електронного навчання в діяльність ХНУ імені В. Н. Каразіна відбувалася шляхом створення дистанційних курсів на безкоштовному сервісі LMS MOODLE.

Прикладом є дистанційний курс «Безпека життєдіяльності та охорона праці» розміщений в базі LMS Moodle Центру електронного навчання Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна для студентів денної та заочної (дистанційної) форми навчання в якості доступу студентів до якісних освітніх ресурсів. Впродовж навчання відбувався доступ студентів до якісних електронних матеріалів, розташованих в дистанційних курсах, завдяки чому вони мали змогу не лише ознайомлюватися із повним переліком інформаційних матеріалів (підручників, посібників, текстів лекцій, презентацій та інформаційних посилань), а також планувати і виконувати самостійну роботу у будь-який зручний час, підтримувати зв'язок із викладачем, мати коментарі та оцінки за складеними завданнями з тем курсу [2; 3].

Такий вид навчання слугує певним способом організації процесу освіти (учбово-комунікаційна взаємодія опосередкована) і має змогу бути використаним у всіх формах навчання (очна, заочна, навчання з використанням засобів телекомунікації, поштового листування та ін.). Розробка електронних підручників з курсу «Безпека життєдіяльності та охорона праці» і навчальних програм є необхідними для підвищення ефективності самостійної роботи студентів. Використання в процесі освіти комп'ютерних технологій, в сучасних умовах, є чинником, сприяючим активізації самостійної роботи студентів, під час виконання якої студент вчиться та набуває вміння самостійно обирати джерела інформації, економити та планувати час, ознайомлюється та прилучається до етики міжнародного спілкування, вчиться об'єктивно оцінювати свій потенціал, ділові якості, особистісні риси.

Процес навчання студентів «Безпеки життєдіяльності» в сучасному світі має бути спрямовано на підготовку освіченого фахівця, який уміє ініціативно, творчо мислити, самостійно поповнювати свої знання з даної проблеми та застосовувати їх у своїй діяльності. Успіх підготовки фахівців в умовах сучасності залежить від багатьох факторів, однак провідним з них є самостійна діяльність щодо опанування освітніх завдань.

Література:

1. Кухаренко В. М., Бондаренко В. В. Екстрене дистанційне навчання в Україні. Харків, Україна: Міська друкарня, 2020. 567 с.
2. Літвінова А. М., Тимченко Г. М. Поєднання e-learning та відкритих освітніх сервісів в системі класичної освіти. Електронні інформаційні ресурси: створення, використання, доступ. Пам'яті Олексія Петровича Стахова: збірник матеріалів Міжнарод. наук.-практ. Інтернет конф. (Вінниця, 9-10 лист. 2021 р.). Вінниця, 2021. С. 99-103.
3. Літвінова А. М., Тимченко Г. М. Змішане навчання у каразінському університеті – Новий рівень освітнього процесу. Актуальні проблеми в системі освіти: заклад загальної середньої освіти – доуніверситетська підготовка – заклад вищої освіти: збірник наукових праць (Київ, 17 лют. 2022р.). Київ, 2022. С. 789-797.

КОМПЕТЕНТНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

д-р. пед. наук, професор Андрій ЛИТВИН

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Вагомим наслідком процесу інформатизації всіх царин життєдіяльності суспільства на початку нового тисячоліття є формування єдиного інформаційного простору. Знання, інформації та інновації нині є базовим ресурсом глобальний суспільного розвитку, адже в економіці розвинених країн домінує п'ятий технологічний уклад, ядро якого складають електронні компоненти та пристрої, інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), телекомунікаційне обладнання та відповідні послуги. Водночас відбувається становлення шостого технологічного укладу, який визначатиме економічне зростання в найближчі десятиліття. Основні його напрями: біотехнології, що ґрунтуються на досягненнях молекулярної біології та генної інженерії, нанотехнології, системи штучного інтелекту, мікро- та оптоелектроніка, глобальні інформаційні мережі та технології, високошвидкісні інтегровані транспортні системи. Виник термін «NBICS-технології» (nano, bio, info, cogno, socio), що відіграватимуть, на думку експертів, ключову

роль у подальшому. У США вже у 2014 р. частка технологій п'ятого технологічного устрою складала 60 %, шостого – 5 %. В Україні їх розвиток лише починається.

Розбудова інформаційного суспільства визначає докорінні перетворення соціально-економічних і політичних відносин, а також зміни в культурі, духовному житті та побуті. Інформатизація – не лише техніко-технологічна, а й соціально-технологічна та інтелектуально-гуманітарна трансформація всієї системи суспільних відносин [4]. Під впливом інформаційних технологій змінюється зміст і характер праці, що веде до зміни соціальної структури, формується мережеве суспільство, що трансформує середовище та мислення. Разом із тим держави, панівні режими яких спрямовані в минуле, вбачають свої переваги у прирощенні територій шляхом ведення загарбницьких воєн, агресивної поведінки та тиску на світовій арені, замість розвитку технологій, інформації та знань. Серед іншого, це спонукає їх обмежувати доступ до інформаційного простору.

Натомість, на думку науковців, науково-технічний прогрес радикально змінює не лише технології, а й світогляд. Традиційні моделі та цінності поступово переосмислюються не лише у професійній сфері, а й у особистому житті. Людям доводиться навчатися самотужки організовувати свою працю, ставити власні цілі, робити вибір та ухвалювати відповідальні рішення. Щоб побудувати цілісну картину світобачення та діяти відповідно до неї, людина має одержати, перетворити, проаналізувати й упорядкувати безліч даних, виробити певну систему цінностей і сформувати власну позицію [2, с. 10].

Парадигма суспільства знань і цифрової економіки побудована на принципах вільного розвитку, самореалізації кожного, появі нових форм комунікації та співробітництва. Уже нині для багатьох працівників у сфері ІТ наявність професійних викликів і можливість самореалізації є ключовим фактором вибору місця роботи [1, с. 132].

В умовах неспинного зростання інформаційних потоків, упровадження інноваційних технологій та автоматизації виробництва поняття «професійна компетентність» суттєво змінюється та повсякчас доповнюється. З одного боку, незмінними залишаються її

базові основи: фундаментальні загальнонаукові та професійні знання, вміння та навички. З іншого, актуалізуються вміння та навички, пов'язані з усвідомленням тенденцій сфери діяльності, основних трендів на ринку праці, невпинним удосконаленням своїх професійних можливостей, способів самоорганізації та здатності адаптуватися до можливих змін у професійно-трудовій діяльності. Особливої значущості набувають особистісно-ділові якості (широкий світогляд, глибока обізнаність, уміння працювати на перетині різних галузей науки і техніки, корпоративна культура, здатність працювати в команді тощо). Крім того, інтегрована компетентність передбачає спроможність фахівців до ефективної суспільної та соціокультурної взаємодії в різних ситуаціях трудового та повсякденного життя.

Отже, ринок праці в умовах діджиталізації вимагає формування у випусників не лише суто професійних компетентностей, пов'язаних з певною спеціальністю, а й універсальних (надпрофесійних, гнучких) якостей, навичок і кваліфікацій, які необхідні в усіх сферах професійної діяльності, які отримали назву «soft skills». До них належать передусім соціально важливі, інтелектуальні й емоційно-вольові якості: комунікабельність, креативність, дисциплінованість, організованість, пунктуальність, врівноваженість, крос-культурність, здатність керувати часом і багато інших, без яких неможливо побудувати успішну кар'єру. Це спонукає звертати увагу у процесі навчання та виховання на розвиток когнітивних навичок, критичного мислення, емоційного інтелекту, а також здатності та прагнення до самоосвіти. До soft skills нині відносять увесь спектр компетентностей, які стосуються інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема цифрову грамотність, базові навички програмування, пошуку, опрацювання й аналізу інформації, уміння спрямовувати й утримувати увагу в умовах інформаційного навантаження та ін. Усі ці якості сприяють формуванню високоінтелектуальної людини-творця як ключового елемента та рушійної сили інформаційного суспільства [1, с. 136].

При цьому широке інтегрування ІКТ з іншими освітніми технологіями не лише впливає на методи професійної підготовки, а й спонукає до створення та впровадження інноваційних освітніх технологій або їх елементів. Це, зокрема, застосування інтелектуальних систем, що зміщують акценти навчання з

викладення готової інформації до адаптивних, проблемно-евристичних методів пошуку та здобуття знань, які відповідають потребам профілю підготовки та інтересам конкретного студента. Доцільно широко використовувати системи штучного інтелекту, пов'язані з пошуком, описом, збереженням, накопиченням і передаванням актуальних знань (технології knowledge representation, cognitive modeling, knowledge reasoning, automated reasoning, case-based reasoning), а також з одержанням важливої інформації з різних джерел і генеруванням гіпотез (технології data mining, knowledge extraction, information retrieval, knowledge discovery, hypothesis generation).

Виникає також виражена потреба в альтернативних формах освіти. Оскільки знання з багатьох спеціальностей стають неактуальними вже за 3–5 р., необхідне постійне їх поповнення, вироблення нових умінь і навичок. З огляду на це широко застосовуються короткі навчальні програми для швидкого опанування компетентностей, що постійно змінюються. Однак за такого підходу є загроза випуску «вузьких» фахівців, які не можуть вирішувати всього комплексу завдань у професійній галузі. Сформованість лише прикладних знань і функціональну неспроможність нині вважають серйозним недоліком освіти, оскільки молоді фахівці під час вирішення виробничих проблем у процесі трудової діяльності недостатньо критично оцінюють інформацію, не вміють формулювати гіпотези, робити висновки та ін.

Водночас, нині поступово зникає різниця між традиційною та неформальною освітою. Упровадження цифрових технологій і бізнес-методів призводить до того, що на стику неформального, напівформального та інформального видів освіти виникають інноваційні форми і нові моделі навчання, спрямовані на те, щоб зробити студентів реальним суб'єктом своєї освіти. Внаслідок цього вища професійна освіта стає персоніфікованою, безперервною та ступеневою, а здобувач сам проектує власну освітню траєкторію. Аналіз процесів, що відбуваються у вітчизняній вищій школі, свідчить про послідовну та докорінну зміну поглядів на технології професійної підготовки. Відкривається можливість модернізації

закладів вищої освіти, отримують визнання інновації, зростає усвідомлення переваг відкритого, неформального навчання із застосуванням ІКТ [3, с. 268].

Зародження та невідпинне вдосконалення інформатизації всіх ланок освіти, створення інформаційно-освітнього середовища не лише відображає провідний напрям перетворення традиційної системи навчання та виховання, а й реалізує поступ до єдиного інформаційного простору. Інформатизація освітнього процесу уможлиблює підготовку молоді, максимально наближену до реалій життя в умовах інформаційного суспільства. Це сприятиме більш ефективному використанню ресурсів освіти і науки для сталого розвитку людства.

Література:

1. Клименко В. А. Профессиональная компетентность специалиста в условиях дигитализации современного общества. *Социологический альманах*. Минск, 2021. № 12. С. 131–141.

2. Коваль М С., Литвин А. В. Інформаційне суспільство та професійна освіта. *Естетика і етика педагогічної дії* : зб. наук. пр. 2021. Вип. 23. С. 9–27.

3. Литвин А. В., Руденко Л. А., Козяр М. М. Інтегрування інформаційно-комунікаційних та освітніх технологій у вищій школі. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методика навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. пр. Київ ; Вінниця : ТОВ «Друк плюс», 2021. Вип. 60. С. 263–271.

4. Giddens A. *The constitution of society: Outline of the theory of structuration*. Cambridge : Polity Press, 1984. 402 p.

ОСОБЛИВОСТІ ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ

Валерій МАЛЮК, Олег БРИЧИНСЬКИЙ, Володимир КОНТУРОВ
Національна академія Сухопутних військ імені гетьмана Петра
Сагайдачного

Однією з основних умов підтримки бойової готовності військ є організований процес системного навчання всіх категорій військовослужбовців. Якість підготовки офіцерського складу, як основи військового механізму повинна приділятися особлива увага.

Військам на даному етапі становлення збройних сил потрібен офіцер, який володіє якостями професійного військового на рівні світових стандартів і підготовка якого відповідає сучасним вимогам та збудована на основі досвіду ведення війн, збройних конфліктів та миротворчих операцій.

Ведення бойових дій на сучасному етапі вимагає від офіцерів прояву високого рівня професійної підготовки за фахом, яка залежить від того чи дотримується принцип підготовки - «Навчати тому що необхідно на війні».

Навчати тому, що необхідно на війні - це означає максимально наближати зміст і умови навчання до бойової обстановки, не допускаючи послаблень і спрощень. Особливу увагу необхідно приділяти підготовці особового складу до дій вночі, у будь-яку пору року, на будь-якій місцевості.

Для створення обстановки, близької до бойової, рекомендується:

відпрацьовувати практичні питання в певній тактичній обстановці;

проводити бойовий розрахунок навчальної групи (учбового взводу) згідно організаційно-штатній структурі того підрозділу, який виконує у військах завдання, яке відпрацьовується на практичному занятті;

організувати спостереження, охорону при висуненні в районі занять;

відпрацьовувати дії особового складу: при нападі диверсійно-розвідувальних груп супротивника, при подоланні заражених і замінованих ділянок місцевості, діяти за сигналами «Повітря», «Атом», «Артилерійський наліт», «Радіаційна небезпека» та інш.;

екіпірувати особовий склад з дотриманням правила – вийшов в поле – готовий до бою;

організувати всебічне забезпечення занять: бойове (розвідка, захист від зброї масового ураження, маскування, інженерне забезпечення, хімічне забезпечення, охорона), технічне (обслуговування, евакуація і ремонт техніки), тилове (харчування, задоволення в матеріальних засобах, заправка техніки, надання медичної допомоги);

проводити попутні тренування по подоланню тактичної смуги, мінного поля і т. п.;

проводити імітацію дій супротивника (оборона, наступ, дії тактичного повітряного десанту, диверсійно-розвідувальних груп, наліт авіації, загроза раптового нападу);

розміщувати підрозділ в районі занять з використанням місцевості, влаштуванням простих споруд для захисту особового складу (окоп, перекрита щілина, бліндаж) або із застосуванням табельних засобів (намет, фортифікаційні споруди);

застосовувати для оцінки дій курсантів нормативи бойової підготовки підрозділів.

Ведення бойових дій вимагає від всього особового складу високого напруження всіх сил. Формуючи у курсантів навички дій в умовах, характерних для бойової обстановки, необхідно пам'ятати, що з умінням приходить впевненість в собі і в надійності техніки.

Фахівцями з бойової підготовки провідних країн світу постійно ведуться пошуки нових систем підготовки особового складу. Проведений аналіз існуючих і найбільш ефективних систем підготовки підтвердив давню китайську мудрість: «Скажи мені - і я забуду. Покажи мені - і я запам'ятаю. Дозволь мені зробити - і це стане моїм назавжди».

Основа підготовки - системність та послідовність у викладенні матеріалу.

На вище зазначених принципах і повинна будуватись підготовка курсантів.

Для покращення якості та організації проведення занять пропонується більшу увагу звертати на самостійну підготовку курсантів, особливо напередодні занять, де безпосередньо доводити порядок організації заняття, призначати командирів відділень з числа курсантів, ставити завдання на проведення відповідних розрахунків, а під час самого заняття давати змогу курсантам приймати самостійні рішення не порушуючи заходи безпеки. У разі виникнення проблемних питань, допомагати з їх вирішенням. Вимагати від курсантів, після виконання підготовчих робіт, доведення своїх рішень по навчальним місцям і їх організації.

Після закінчення заняття вислухати доповіді курсантів по підведенню підсумків заняття.

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

*канд. біол. наук Іван МАРТИНЮК,
Ірина ГОМЕНЮК, Євгеній ШМАТОВ*

*Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра
Сагайдачного*

У сучасному суспільстві соціальна робота є невід'ємною частиною всього цивілізованого світу. Головний напрямок її реалізації спрямований на покращення соціального рівня та якості життя громадян будь-якої держави.

Наукове осмислення соціальної роботи започаткувалось наприкінці XIX ст. з виявлення в суспільстві такого феномену соціальної ролі як благодійність у відповідь на соціальну потребу щодо змістового відображення практичної діяльності людей, які допомагали бідним. Так, ще 1899 р. у Великобританії була проведена лекційна робота із роз'яснення та поширення знань щодо благодійної діяльності, а згодом у Голландії створено й перший в світі Інститут підготовки соціальних працівників з відповідними навчальними курсами та введенням нової навчальної дисципліни з вивчення соціальної роботи.

Засновницею наукової теорії соціальної роботи в її соціологічному аспекті вважається Джейн Аддамс (англ. Jane Addams (1860-1935 pp.)). Вона наполягала на тому, що оточення є хворим і його потрібно змінювати, щоб покінчити з бідністю, зокрема ініціювала дискусію про соціальне реформування та розвиток соціального законодавства [1]-[4].

Не останнім фактором у становленні соціальної роботи як професійної діяльності в її історичному минулому була боротьба людини за свої права. З початком промислової революції та формуванням робітничого класу значно підсилилась боротьба працівників за свої права, почав створюватись профспілковий рух та феміністичний рух за права жінок, рухи за громадянські права різних національностей.

У результаті таких ненасильницьких методів боротьби першими виборче право отримали заможні жінки Нової Зеландії

(1893 р.) та Австралії (1902 р.). У 1964 році в США ухвалили Закон про громадянські права, який заборонив расову дискримінацію у сфері торгівлі, послуг і під час приймання на роботу, а в 1965 році – Закон про виборчі права, який затверджував рівність афроамериканців.

Сучасне обґрунтування соціальної роботи розвивається в трьох напрямках [2]:

- визначення місця теорії соціальної роботи в процесі розвитку інших дисциплін, таких як соціальна філософія, соціальна історія, політологія, культурологія, психологія.

- пошук власної теоретичної парадигми як специфічного об'єкта дослідження.

- виявлення взаємодії теорії соціальної роботи з іншими науками про людину і суспільство.

Перша група розглядає соціальну роботу як прикладну дисципліну.

Друга – визначає її як науку.

Третя – систематизує наукове знання в галузі соціальної роботи та тих, що мають відношення до підтримки життєвих сил людини: медичного обслуговування, пенсійного забезпечення, освіти та ін.

В Україні соціальна робота, як самостійний вид професійної діяльності, розпочала свій розвиток з 1991 року, коли Постановою Держкомпраці СРСР до кваліфікаційного довідника посад було включено посаду “фахівець з соціальної роботи”, яка еквівалентна прийнятій в міжнародній практиці посаді соціального працівника з вищою освітою.

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації та введення воєнного стану в Україні стало безпрецедентним викликом для всіх сфер державного управління. Не винятком стала і соціальна сфера. Екстремальна ситуація, що склалася на початку війни, вимагала від нашої держави негайної реакції та вживання дієвих заходів щодо реалізації соціальних інтересів всіх верств населення. Воєнні дії, міграція, втрата мільйонами людей житла, близьких, роботи змусило державні органи виробити спрощений механізм надання соціальних послуг екстрено (кризово) [3].

За механізмом екстрено (кризово) громадянам України, особливо тим, які перебувають на територіях ведення бойових дій

та внутрішньо переміщеним особам, можуть надаватись різні соціальні послуги. Приміром, надання притулку, догляд, соціальний супровід сімей з дітьми, консультування, натуральна допомога. Така організація роботи забезпечує оперативне, протягом однієї доби, прийняття рішення про надання соціальних послуг.

Також було спрощено критерії діяльності й надавачів соціальних послуг. Зокрема, до соціальної роботи можна залучати працівників та волонтерів, які не мають підтверджувальні документи про відповідний фаховий рівень.

З огляду на воєнний стан Урядом України було розроблено та впроваджено ряд програм щодо надання допомоги громадянам, бізнесу та органам місцевого самоврядування під час війни. Серед таких надання грошової допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам, компенсація власникам житла витрат за тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб, програма грошової допомоги від ЮНІСЕФ “Спільно”, отримання громадянами допомоги через платформу *єДопомога* та ін.

Важливою ініціативою стало створення програми релаксації бізнесу, тобто переміщення підприємств із зон бойових дій на більш безпечні території, зокрема захід України.

У відповідь на кризу на ринку праці Верховною Радою України було прийнято закон, яким спрощується процедура отримання статусу безробітного та призначення допомоги по безробіттю під час війни. Крім того, роботодавцям було надано додаткові економічні стимули для працевлаштування внутрішньо переміщених осіб – отримання допомоги на виплату заробітної плати таким особам у визначених розмірах.

В умовах воєнного часу від держави в сфері соціальної політики потребується швидкість та ефективність, бо в таких умовах людина не має часу на всі бюрократичні обмеження. Саме тому державою вживаються всі можливі заходи для здійснення максимального спрощення та оперативності в організації соціальної роботи.

Література:

1. Купенко О. В. Соціальна робота: від теорії до практики: Навчальний посібник, Сумський державний університет. Суми, 2020. 192 с.
2. Соціальна робота в Україні: Навч. посіб. / І. Д. Зверева, О. В. Безпалько, С.Я. Харченко та ін.; За заг. ред.: І. Д. Зверевої, Г. М. Лактіонової. - К.: Центр навчальної літератури, 2004. - 256 с.
3. Деякі питання надання соціальних послуг екстрено (кризово). Міністерство соціальної політики. [Електронний ресурс] URL: <https://www.msp.gov.ua/projects/570/> (дата звернення 26.07.2022).
4. Рекомендації громадам щодо організації надання соціальних послуг в умовах воєнного стану. Назва з екрану. <https://auc.org.ua/novyna/rekomendaciyi-gromadam-shchodo-organizaciyi-nadannya-socialnyh-poslug-v-umovah-voennogo>

ПОТЕНЦІАЛ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ – ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ЕФЕКТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

*д-р. пед. наук, професор Наталія МАЧИНСЬКА
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Питання потенціалу людини – як особистісного, так і професійного – завжди цікавило дослідників психолого-педагогічної науки. Не стало це й винятком зараз – у час воєнної агресії росії. Дуже часто потенціал особистості педагога порівнюють з інноваційною діяльністю, а саме – готовністю педагога до сприйняття нововведень, що часто виступають причиною радикальних змін у власній професійній діяльності. Напружені умови праці зумовили акцентувати увагу на потенціалі педагога закладу вищої освіти – як необхідної здатності працювати в умовах невизначеності.

Термін «потенціал» («potential») – латинського походження, що в перекладі означає: «сила», «міць», «потужність», «здатність», «приховані можливості» тощо.

Особистісний потенціал, на думку С. Білозерської, це – складник особистості викладача, який є основним вектором і

стрижнем на пряму її розвитку. До структури особистісного потенціалу, як стверджує дослідниця, належать:

- здатність до свободи і відповідальності;
- здатність до рефлексії та самовдосконалення;
- здатність до емпатії та децентрації;
- здатність вірити і любити;
- здатність творити добро та формувати свою життєву позицію.

Означені здатності виступають умовою особистісної, моральної, емоційної та професійної зрілості особистості викладача [1, с.91].

Поняття «потенціал» має загальнонауковий характер, його застосовують у багатьох галузях знань. Термін «потенціал» увійшов до понятійного апарату багатьох наук, адже головна особливість цього терміну полягає в тому, що він є інтегральною мірою оцінювання можливостей системи. І Радченя акцентує на тому, що поєднуючись із категоріями «можливість» і «дійсність» та поняттями руху, розвитку, становлення, актуалізації, поняття «потенціал» трансформувалося, збагатилося новим змістом і набуло сучасної інтерпретації. Ми погоджуємося з дослідником, який стверджує, що потенціал особистості має об'єктивну спрямованість залежно від потреб особистості та ціннісних орієнтацій і реалізується в діяльності [2, с. 149-150].

Потенціал – це величина, що характеризує потенційну енергію суб'єкта творчості. Творчий потенціал, як зазначає В. Чорноус, у контексті філософії розглядається як синтетична якість індивіда, що характеризує міру її можливостей ставити й вирішувати нові завдання у сфері діяльності, яка має суспільне значення. Дослідник наголошує, що творчий потенціал можна представити у вигляді сукупності предметних (навички, уміння, здібності), пізнавальних (інтелектуальні здібності), аксіологічних (ціннісні орієнтації), комунікативних (морально-психологічні якості) та художніх (естетичні здібності) можливостей [3, с. 144-145].

Ефективність організації освітнього процесу у закладі вищої освіти (ЗВО) значною мірою залежить від інноваційної поведінки саме викладача закладу освіти, діяльність якого відображає особистісні відносини суб'єкта до змін, що відбуваються.

Спираючись на одне із тлумачень потенціалу – здатність – ми зазначаємо, що вибір способів та методів діяльності залежить саме від здатності педагога мобілізувати власні зусилля для реалізації тих нововведень, які необхідні в умовах воєнного стану.

Спираючись на результати досліджень, ми можемо стверджувати, що потенціал містить різні характеристики викладача ЗВО, зокрема: соціокультурні, творчі, що й визначає здатність фахівця удосконалювати власну професійно-педагогічну майстерність в умовах невизначеності часу. Потенціал викладача також характеризується бажаннями та можливістю особистісного професійного розвитку, готовністю до пошуку інваріативних шляхів щодо розв'язання актуальних проблем, пов'язаних з організацією освітнього процесу.

Потенціал особистості викладача, який визначається як сукупність соціально-психологічного, психофізіологічного, професійно-педагогічного та аксіологічного компонентів, визначає прагнення кожного реалізувати себе та розширювати межі саморозвитку і самореалізації в педагогічній діяльності.

Література:

1. Білозерська С.І. Особистісний потенціал у структурі особистості викладача / Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія, Том 32 (71) № 1 2021. – С. 87-92. URL: https://psych.vernadskyjournals.in.ua/journal/1_2021/17.pdf

2. Радченя І.В. Теоретичний аналіз підходів до розкриття сутності особистісного потенціалу / Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах, 2016 р., Вип. 47 (100). – С. 145-151. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/561/1/%D0%A2%D0%B5%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%85%D0%BE%D0%B4%D1%96%D0%B2.pdf>

3. Черноус В.П. Реалізація творчого потенціалу особистості майбутнього педагога в процесі професійної підготовки / Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах, 2021 р., № 75, Т. 3. – С. 143-147. URL: http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2021/75/part_3/30.pdf

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ З ЦИВІЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ

*д-р. техн. наук, доцент Анатолій НЕСТЕР, Геннадій НЕСТЕР
Хмельницький національний університет, Національний університет
«Львівська політехніка»*

Світовий цивілізаційний процес характеризується глобалізацією, зростанням значущості високих інформаційних технологій, підвищенням ролі інтелектуального ресурсу, соціальних, науково-технічних і гуманітарних чинників економічного прогресу, воєнного потенціалу держав.

Сучасні виклики і загрози ніколи не впливали на людину, майно, навколишнє середовище та інфраструктуру так сильно як сьогодні. Майже кожного дня на екранах наших телевізорів ми бачимо зображення про різні надзвичайні ситуації, які відбуваються на земній кулі, а тепер щоденно в Україні. Війна ставить нові вимоги до всіх спеціальних служб, громадян нові більш високі та різноманітні вимоги до яких ми не завжди готові фізично, психологічно.. У зв'язку із надзвичайними ситуаціями, спричиненими війною, природними стихіями перед органами влади та навчальними закладами постають все більш складні завдання щодо забезпечення безпеки життя і діяльності людей. Діяльність в такій складній реальності змушує людей цивілізованого суспільства шукати нові шляхи початку, підготовки людей до дій в надзвичайних ситуаціях. Виконання заходів захисту, які повинні бути спрямовані на забезпечення безпеки людей, майна держави та окремих осіб є основою державного піклування служб та їх виразників-посадових осіб.

В суспільстві, армії, освітянських організаціях трапляються надзвичайні ситуації. В таких випадках від умінь та навичок учасників надзвичайних ситуацій залежить життя та здоров'я, в тому числі тих людей, котрі в цей час знаходяться поруч.

Але уміння правильно оцінити ситуацію та обрати порядок дій направлений на збереження здоров'я та майна громадян є дуже важливим для кожної людини. Роль працівників освіти в таких ситуаціях є вирішальною-адже вони є носіями професійних знань,

навичок. Їх дії можуть врятувати студентів, так і сам викладацький склад.

Сучасні вимоги до якості підготовки фахівців потребують перегляду навчальних програм з включенням занять з вивчення ризик-орієнтованого підходу, а також підготовки фахівців загальної та кібербезпеки. Не маючи цілком реалістичних аналітичних даних з безпеки неможливо провести розрахунки ризику виникнення надзвичайних ситуацій. Фахівці повинні вивчати складні соціально-екологічні системи не тільки суто теоретично, а й практично, перш за все, питання пов'язані з безпекою існування суспільства, нації, держави [1].

На даний момент проблема виховання компетентного педагога актуальна та не може бути миттєво вирішена. Причиною цього можна визначити низку суперечностей через невирішеність проблем, що залишились в освітній інфраструктурі та методологіях з минулого, невідповідністю професії викладача та його статусом

Військові дії ставлять перед людиною питання-як вижити в умовах бойових дій? А перед закладами освіти-нові задачі, які повинні визначатись державою через систему закладів освіти.

У закладах освіти повинно бути передбачене регулярні тренування щодо евакуації учасників освітнього процесу під час якого вивчаються шляхи безпечної евакуації, їх організаційна суть. Навчання повинні починатись з системи закладів дошкільної освіти та продовжуватись на всіх наступних етапах навчань і тому числі у закладах професійної (професійно-технічної) та загальної середньої освіти. Доцільно таке навчання поєднувати з вивченням основ безпеки життєдіяльності на всіх стадіях навчання, поведінки в різноманітних ситуаціях: колективних зборах, транспорті, заняттях спортом тощо.

На нашу думку, навчальні тренування дуже важливі. Окрім евакуації варто навчати дітей і поведінці, порядку дій у різноманітних надзвичайних ситуаціях.

В європейських країнах радять проводити три протипожежних навчання на рік і як мінімум одне повне тренування з різних видів безпеки за різними видами сценаріїв, у різний час, без попередження учасників освітнього процесу.

Було б неправильним промовчати про те, що такі навчання не завжди бувають ефективними, оскільки про них можуть знати

наперед і вчителі, і діти, викладачі та студенти, допоміжний персонал. Крім того, спеціально для навчань відкриваються постійно зачинені запасні виходи. Зайве доводити, що такі “заплановані навчання” не дадуть якісного результату. Навіть більше, у випадку реальної надзвичайної ситуації можуть і зашкодити: бо коли викладач поведе дітей до запасного виходу, а він виявиться зачиненим, то це може призвести до трагедії. Та й взагалі всі виходи з приміщень, передбачені для евакуації персоналу повинні бути очищені та в любий момент готові до використання в своєму основному варіанті. Тому, крім навчань, потрібна постійна і прискіплива увага до питань безпеки, реальні, а не показушні тренування. Ідеально – коли керівник закладу освіти проводить тренування за власної ініціативи, нікого не попереджаючи завчасно. От тоді дійсно можна побачити реальний, а не “намальований” стан справ.

Навіть після критичного для держави Україна 2014 року не було відповідних дій держави та її спеціальних служб на перегляд бомбосховищ, їх придатність для виконання своїх основних функцій-збереження життєдіяльності населення під час військових дій. За роки після розпаду Радянського Союзу приміщення бомбосховищ прийшли в стан не відповідний їх призначенню-повиходили з ладу системи забезпечення повітрям, водою. Металічні конструкції поржавіли, втрачено обладнання-електродвигуни, вогнегасники, прийшли в неробочий стан системи водопостачання, системи очищення повітря і т. п.

Так склалось, що в останні роки Стандарти вищої освіти та відповідні навчальні плани різних спеціальностей університетів України не включають таких компетентностей та результатів навчання, які забезпечуються дисципліною як «Безпека життєдіяльності». Особливо це стосується спеціальностей економічного та гуманітарного напрямів. Крім того, стандарти вищої освіти не включають, як правило, компетентностей та результатів навчання, які забезпечуються дисципліною «Цивільний захист».

В умовах сьогоденної війни ситуації, яку веде Українська держава з Російською федерацією, доведено необхідність та доцільність забезпечення необхідних знань та навичок, правильних

дій в умовах надзвичайних ситуацій в тому числі і воєнного стану. Тому ці дисципліни повинні б стати обов'язковими для вивчення з метою навчання майбутніх спеціалістів питанням збереження життя та здоров'я людей, як в умовах війни так і післявоєнного стану. Необхідна також робота Міносвіти України та університетів над переглядом навчальних та робочих планів з метою поглибленого вивчення предметів «Безпека життєдіяльності» та «Цивільний захист».

Держава має також переглянути своє відношення до військової підготовки громадян для захисту своєї держави. Спираючись на досвід держави *Ізраїль де військову підготовку проходять практично всі громадяни, Україна повинна сприяти проходженню військового навчання для широких мас призиваючи громадян в навчальні центри на півроку-рік з наступним розписом-приписуванням до відповідних військових частин по певній військово-обліковій спеціальності [2].*

Людина повинна, перш за все, сама турбуватися і приймати рішення по захисту від небезпеки, вміти захищати своє життя. Для прийняття рішення щодо заходів захисту необхідно знати фактори ураження даного типу надзвичайних ситуацій і характеристики осередку ураження. Але для цього потрібно проводити регулярне навчання населення поза межами навчальних закладів, поширювати ці заняття через системи комп'ютерної мережі. Для теоретичної підготовки потрібно широко використовувати можливості радіо, телебачення, художні і хронікально-документальні фільми. Свій внесок у теоретичну підготовку може вносити правильно оформлена наочна агітація.

З початку 2000р у світі відбувся глобальний сплеск розвитку інформаційних мереж, який можна вважати унікальним поєднанням комп'ютерів і комунікацій соціуму. Цивілізація вступила в еру інформаційного суспільства, в якому інформація стає вирішальним чинником у багатьох сферах життєдіяльності. Сьогодні практично неможливо знайти площину соціальної активності, яка б не зазнала впливу інформаційних технологій: політика, право, економіка, медицина, освіта, культура, релігія, сфера послуг і розваги. Проблематика інформаційної безпеки складна і багатоаспектна, що зумовлює необхідність вивчення й узагальнення наукових праць представників різних галузей науки [3].

Література:

1. Куценко М.А. Економічна та соціально-економічна ефективність підготовки кадрів для системи цивільного захисту України". Актуальні проблеми економіки №7 (157), 2014. – К.: с. 358-365
2. Івченко О. Г. Україна в системі міжнародних відносин: історична ретроспектива та сучасний стан. – К.: РІЦ УАННП, 1997. – 688 с.
3. Гаврильців М.Т. Інформаційна безпеки держави в системі національної безпеки України. Юридичний науковий електронний журнал. Запоріжжя. № 2/2020 с. 200-203

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗГУРТОВАНOSTІ ВІЙСЬКОВИХ ПІДРОЗДІЛІВ

*канд. психол. наук, доцент Леся МУЗИЧКО,
Анастасія ПАЧКОВСЬКА*

*Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра
Сагайдачного*

У Збройних Силах України згуртованості військовослужбовців завжди відводилось важливе місце в роботі офіцерів підрозділів. Згуртованість особового складу вважається одним з основних факторів функціонування військового колективу. Окрім згуртованості, роль і важливість морально-психологічного забезпечення зумовлюється загальними вимогами Збройних Сил України щодо удосконалення згуртованості особового складу підрозділу. Практична діяльність командирів частин, їх заступників з морально-психологічного забезпечення та інших офіцерів свідчить, що цілеспрямоване і грамотне використання знань та навичок стосовно згуртованості, активно впливає на підвищення командної єдності, відповідальності військовослужбовців та морально-психологічного клімату підрозділу. Саме застосування соціально-психологічних технологій допомагає командирам та їх заступникам сформувати командну єдність та правильний підхід до виконання бойових і навчально-бойових завдань. Допомагає розвивати емпатію військовослужбовців один до одного, викликати відчуття братерства

та здорового морально-психологічного клімату і стану особового складу. Адже у теперішніх збройних конфліктах все більше спостерігається використання малих тактичних груп у виконанні бойових завдань.

Згуртованість – це груповий стан, який характеризує стійкі внутрішньо-колективні зв'язки, як у соціально-духовній, так і у службовій діяльності підрозділу. Згуртованість – це не лише здатність даного складу групи взаємодіяти, а й інтегрований, найкращим чином досягнутий особливий ступінь розвитку відносин, у відповідності з яким всі члени групи якнайбільше поділяють цілі групової діяльності і ті цінності, які пов'язані з цією діяльністю [1].

На нашу думку, згуртування особового складу – це те, завдяки чому особовий склад підрозділу виконуватиме складні завдання військової діяльності, і кожен військовослужбовець стає тим ключовим елементом, від якого залежить успіх бойового завдання, відчуває себе частиною команди. Військовослужбовці не тільки повинні співпрацювати на військовій службі а й в позаслужбовий час бути однією командою, бути однодумцями своєї справи. Саме це і потрібно зараз нашим Збройним Силам України.

Для того, щоб детальніше розкрити питання згуртованості, проаналізуємо загальну її структуру.

1. Сфери спільної діяльності:

- морально-психологічна;
- військово-професійна;
- міжособистісна.

2. Компоненти згуртованості:

- моральна єдність;
- бойова злагожденість;
- психологічна сумісність.

3. Об'єктивні показники згуртованості:

- ступінь споріднених поглядів, потреб, цілей та спільна діяльність;

- ефективна спільна бойова діяльність;
- безконфліктне спілкування.

4. Суб'єктивні прояви згуртованості:

- взаємна довіра між однодумцями, бажання співпрацювати;
- порозуміння між військовослужбовцями з питань служби;
- взаємна емоційна задоволеність.

Характеристики згуртованості:

- кооперативність;
- демократичність;
- досягнення індивідуальних і групових цілей;
- загальна задоволеність працею і перебування у підрозділі;
- пряма оцінка результатів по виконаному колективному завданню;
- індивідуальна і загальна відповідальність;
- колективні результати праці;
- схильність до групового мислення[2].

Для нашого дослідження необхідно розглянути, які саме фактори впливають на згуртування військовослужбовців. На нашу думку, існують такі фактори, які емоційно впливають на згуртованість підрозділу:

- небезпека військової діяльності;
- раптовість дій;
- важкі поранення і втрата побратимів;
- зростання темпу дій;
- дефіцит інформації;
- ступінь злагоджених дій;
- дефіцит сну;
- втрата довіри в міжособистісних відносинах.

Іншими чинниками згуртованості є:

- задоволення особистих потреб в групі або за допомогою групи;
- згоду між членами групи з приводу її цілей;
- взаємна залежність при роботі над конкретними завданнями;
- симпатії між членами групи;
- переваги, які дає приналежність до групи;
- дружня атмосфера;
- престижність групи, а значить, і членства в ній;
- суперництво з іншою групою;
- психологічна сумісність членів групи [3].

Отже, згуртування особового складу є невід'ємною частиною для ефективної взаємодії та злагодженого функціонування підрозділу в цілому, незалежно від роду та виду військ (сил). Проте, саме

специфіка виконання завдань різних видів (родів) військ (сил) обумовлює особливості використання методів для їх згуртування, що і стане подальшим напрямком нашого наукового дослідження.

Література:

1. Грицевич Т.Л, Капінус О.С, Мацевко Т.М, Ткачук П.П, Соціально-психологічні технології управління військовими колективами: навч. посібник. Львів: НАСВ імені гетьмана Петра Сагайдачного, 2018. 256 с.

2. Згуртованість і соціальний розвиток колективу. [Електронний ресурс]Режим доступу до ресурсу:https://pidru4niki.com/16520205/menedzhment/zgurtovanist_sotsialniy_rozvitok_kolektivu

3. Основні чинники згуртованості. [Електронний ресурс]Режим доступу до ресурсу:https://stud.com.ua/117036/psihologiya/grupova_zgurtovanist_spryamovanist

ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ФАХІВЦІВ З РОЗМІНУВАННЯ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ.

*канд. пед. наук, доцент Дмитро ОКІПНЯК, канд. пед. наук, доцент
Анатолій ОКІПНЯК, Олег ШЕРЕМЕТА*

*Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра
Сагайдачного, Коледж Подільського державного аграрно-
технічного університету*

Сьогодні як ніколи гостро для нашої держави стає питання проведення очищення України від вибухонебезпечних предметів як на місцевості де ведуться активні бойові дії так і на пост-конфліктних територіях. Досвід минулих воєн показує те, що для повного очищення місцевості, на якій протягом одного року велись бойові дії від мін та інших вибухонебезпечних предметів знадобиться близько 10 років. Отже ми можемо прогнозувати, що для повного очищення України та передачі земель в народне господарство знадобиться близько 80 років, а це не одне покоління саперів. Тому вже сьогодні до підготовки фахівців з розмінування

різних силових структур та відомств прикута величезна увага як вітчизняних так і зарубіжних експертів.

За міжнародними стандартами процес розмінування це діяльність яка спрямована на повне очищення територій (фізичне видалення вибухонебезпечних предметів, вибухонебезпечних боєприпасів, інженерних боєприпасів та саморобних вибухових пристроїв) з метою подальшої передачі її цивільному населенню. Розмінування може проводитись різними способами, зокрема вручну та механічно з використанням спеціальної техніки і обладнання [1].

Проводячи аналіз війни України проти росії бачимо, що країна-агресор застосувала на нашій землі увесь спектр смертоносною зброї, в тому числі і ту, яка заборонена міжнародними конвенціями. В свою чергу для якісного виконання завдань з очищення територій від вибухонебезпечних предметів в сучасних умовах знадобиться велика кількість фахівців з розмінування яка буде здатна до висококваліфікованого та швидкого виконання поставлених завдань з розмінування. Крім того для підготовки відповідних фахівців необхідно буде застосовувати інноваційні психологічні підходи та методики викладання основані на активному та інтерактивному навчанні в поєднанні з розвитком критичного мислення та сучасних засобів з розмінування. Лише дотримуючись відповідного вектору підготовки майбутніх фахівців з розмінування нашій державі буде під силу впоратись з викликами та загрозами які надходять сьогодні від мінної загрози.

Відповідно до основоположних принципів щодо підготовки фахівців з розмінування формування у них професійної готовності до виконання завдань за призначенням включає в себе ряд цілеспрямованих заходів починаючи з медичного відбору і закінчуючи психолого-педагогічним впливом які відбуваються в спеціалізованих навчальних закладах з підготовки саперів [2].

Провівши аналіз різноманітних джерел [2, 3] в галузі підготовки відповідних фахівців стає зрозумілим, що основними складовими готовності саперів до виконання завдань за призначенням умовно можна рахувати наступні заходи:

- формування та виховання відповідальності та обов'язку;
- розвиток у майбутніх фахівців з розмінування якостей які дозволяють виконувати службово-бойові завдання в складних умовах стресу та напруженості;
- виховання стійкості та емоційно-вольового контролю під час моральних, психологічних та фізичних перевантажень, здатності швидко адаптуватись та діяти в складних умовах обстановки;
- вміння правильно розподіляти завдання між підлеглими, реально оцінювати загрози та ризики, мінімізуючи їх вплив, здійснювати прогнозування власної діяльності та адекватно оцінювати результати роботи.

Умовно професійна готовність майбутніх фахівців з розмінування поділяється на основні три етапи:

- 1 етап – відбір і завчасне формування професійної готовності до виконання завдань за призначенням;
- 2 етап – безпосереднє формування професійної готовності та підготовка до дій в екстремальних ситуаціях;
- 3 етап – підтримання професійної готовності за рахунок підтвердження та підвищення фахової кваліфікації.

На першому етапі відбувається медичний та психофізіологічний відбір фахівців які потенційно можуть виконувати завдання з розмінування. Крім відбору на даному етапі відбувається моделювання умов майбутньої діяльності з метою визначення первинних навичок які знадобляться фахівцю з розмінування (впевненість, цілеспрямованість, емоційність, тощо).

Другий етап формування професійної готовності полягає в безпосередній підготовці фахівців, проведенні ряду теоретичних та практичних занять, виконанні бойових та вирішенні ситуативних завдань, моделювання ситуацій наближених до реальних з фахових дисциплін для формування в тих хто навчається професійної компетентності. Крім того на даному етапі відбувається моніторинг діяльності суб'єктів навчання з метою корегування їхньої підготовки для отримання максимального ефекту від проведення занять.

Етап підтримання професійної готовності (третій етап) включає в себе модель курсової підготовки (підтвердження або підвищення кваліфікації). Необхідність проведення даного етапу зумовлена багатьма факторами починаючи від врахування фідбеку

отриманого від саперів які мають досвід розмінування, закінчуючи досвідом провідних країн-членів Північноатлантичного альянсу. Даний етап обумовлений втратою первинних знань та навичок з розмінування через людський фактор починаючи з втрати пильності, відповідальності та страху через постійне виконання бойових завдань, або ж навпаки – через забування матеріалу який вивчався ще на початковому етапі підготовки саперів.

Як висновок можна зазначити, що підготовка фахівця з розмінування це складний, інтегральний процес який залежить від багатьох об'єктивних і суб'єктивних факторів та умов. Для підготовки висококваліфікованого фахівця за даною спеціальністю потрібно багато часу та коштів сил і засобів. Запропонована модель поетапного формування професійної готовності фахівців з розмінування полегшить та структурує підготовку відповідних фахівців в сучасних умовах.

Література:

1. Посібник з використання міжнародних стандартів протимінної діяльності (МСПМД) (IMAS) 01.10 Друге видання 1 січня 2003 р. Поправка 8, червень 2013 р. <http://www.mineactionstandards.org/>
2. Окіпняк, Д. А. Професійна підготовка саперів : навчально-методичний посібник з відбору кандидатів на навчання фахівців гуманітарного розмінування / Д. А. Окіпняк Ю. О. Фтемов, С. І. Дяков, [та ін.]. – Львів : Видавництво Академії сухопутних військ, 2014. – 43 с.
3. Про затвердження Положення про Управління екологічної безпеки та протимінної діяльності Наказ МО України від 26.08.2014 р. м. Київ № 570.

ПРОБЛЕМА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

ад'юнкт Олена Панас,

д-р. пед. наук, професор Лариса РУДЕНКО

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

У сучасній науковій літературі прийнято розділяти такі поняття як “компетенція” та “компетентність”. “Компетенція” – це коло питань, в яких людина є добре обізнаною, володіє знаннями, досвідом, або сукупність взаємопов'язаних якостей особистості, що задаються відносно певного кола предметів та процесів, необхідних для продуктивного та якісного виконання. У словнику з професійної освіти поняття “компетентність” – визначається, як галузь знань та вмінь, необхідних для професійної діяльності, тобто вміння передбачати наслідки діяльності, аналізувати та використовувати опрацьовану інформацію [2].

На сьогоднішній день вчені не дійшли одностайності щодо визначення термінів “компетенція” та “компетентність”. Поняття компетентності прийшло з-за кордону. Вважають, що саме у Сполучених Штатах Америки започаткували компетентнісний підхід до навчання. Однак саме слово “competence” має англійське походження та у перекладі означає як компетентність, так компетенція. Проте, у синонімічному ряді слова “компетентність” – є досвід, обізнаність та знання, а поняття “компетенція” – це певний набір вимог до підготовки фахівців та їхніх особистісних характеристик, що залежать від конкретного підприємства та галузі, у якій вони працюють. Теоретичне обґрунтування феномена компетенції вчені пов'язують з іменем відомого американського лінгвіста Н. Хомського, який у 60-ті р. р. ХХ ст. сформулював поняття “компетенція” та “компетентність” стосовно теорії мови.

Англійський психолог Дж. Равен визначав компетентність як специфічну здатність, потрібну для ефективного виконання конкретної дії в конкретній галузі, яка передбачає вузькофахові знання, навички, розуміння відповідальності за власні дії. На думку вченого бути компетентним – це мати високий рівень ініціативності, здатності організовувати людей, готовність оцінювати та аналізувати наслідки власних дій. У структурі компетентності Дж. Равен виділяє

чотири компоненти: вольовий, афективний, когнітивний, навички та досвід [3].

Експерти програми “DeSeCo” визначають поняття компетентності, як здатність успішно забезпечувати індивідуальні та соціальні потреби, діяти та виконувати поставлені завдання. На думку експертів різних галузей (“DeSeCo”), до внутрішньої структури компетентностей входять такі елементи: мотивація, етичні норми та цінності, пізнавальні навички та практичні уміння, емоції та ставлення [7].

Слово “компетентний” відображає у “Новому тлумачному словнику української мови”, людину яка має достатній рівень знань в конкретній галузі, є добре обізнана в чомусь; ґрунтується на знаннях; кваліфікована; це людина, яка є повноправною, повновладною та повноваженою [1, с. 874].

Поняття компетентності також досліджували українські вчені: С. Бондар, С. Гончаренко, І. Гушлевська, О. Овчарук, І. Родигіна, , І. Чемерис та ін. Всі вчені по-різному трактують поняття “компетентності”. Найбільш поширеним є визначення компетентності як сукупності знань і вмінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: вміння аналізувати, прогнозувати наслідки професійної діяльності, застосовувати правильно підібрану інформацію [2, с 149].

Відповідно до трактування українських вчених В. Свистун та В. Ягупова компетентність – це підготовленість до виконання певної професійної діяльності та наявність професійно важливих якостей фахівців [6, с. 3]. Українські вчені також досліджували й поняття “компетентності”.

На думку українських наукових діячів Г. Данилова, О. Локшина, О. Пометун, Т. Смагіна компетентність включає не лише професійні знання, навички та досвід, але й уміння ефективно застосувати набуті професійні якості у професійно-практичній діяльності [6].

Українська дослідниця І. Родигіна підкреслює найголовнішу особливість компетентності як педагогічного явища – конкретні життєві вміння та навички, необхідні людині будь якої професії, віку чи статусу” [4, с. 32-33].

У наведених визначеннях підкреслюються основні характеристики компетентності: ефективне використання здібностей, що дає змогу ефективно виконувати професійну діяльність відповідно до робочих вимог; володіння певними знаннями, навичками та здібностями, необхідних для роботи, а також автономія для вирішення професійних проблем. Розвинена співпраця з колегами та професійним міжособистісним середовищем; комбіноване поєднання знань, здібностей та ставлення до виконання трудових обов'язків; високий рівень саморегуляції, мотивації, саморефлексії, самооцінки, здатність працювати та робити щось ефективно в різноманітних середовищах; можливість швидко та адаптивно реагувати на загальне середовище та його динаміку.

Варто зазначити, що фундаментальні ознаки, які характеризують людські здібності, постійно змінюються, мають характерне узагальнення навичок і вмінь у поєднанні з дисциплінарними навичками та знаннями в конкретній галузі. Ці ознаки виявляються в умінні робити вибір, виходячи з адекватної оцінки себе в певній ситуації, пов'язанні з мотивацією самоосвіти.

Отже, компетентність – це цілісна якість, яка є її інтегрованою характеристикою особистості, що сформована через досвід, вміння, знання, поведінкові реакції. Компетентність побудована на комбінації поєднаних пізнавальних та практичних навичок, емоцій, знань та вмінь, цінностей, компонентів поведінки, тобто всього того, що можна мобілізувати для активної дії.

Література:

1. Новий тлумачний словник української мови(у трьох томах). том 1, А-К / Укладачі: В.В. Яременко, О.М. Сліпушко. Київ, Вид-во “АКОНІТ”, 2006. 926 с.
2. Професійна освіта: словник: навч. посіб. /уклад. С.У. Гончаренко: за ред. Н.Г. Ничкало. Київ: Вища школа, 2000. 380 с.
3. Равен Дж. Педагогическое тестирование: Проблемы, заблуждения, перспективы: пер. с англ., Изд. 2-е, испр. Москва: “Когито-Центр”, 2001. 142 с.
4. Родигіна І.В. Компетентісно орієнтований підхід до навчання. – Харків: Вид. група «Основа», 2008. 96 с.
5. Смагіна Т. М. Поняття та структура соціальної компетентності учнів як наукова проблема *Вісник Житомирського державного університету*. Педагогічні науки, 2010. Вип. 50. С. 138-

142.

6. Ягупов В. В., Свистун В. І. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти *Наукові записки НаУКМА*. Серія “Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота”, 2007. Т.71. С. 3-8.

7. Ruchen, Dominique S. *Key Competencies for a Successful Life and a WellFunctioning Society*, 2003. Hogrefe & Huber Publishers, Germany. 206 p.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА

Богдана ПЛИТЧУК,

д-р. пед. наук, професор Лариса РУДЕНКО

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

В умовах складної військово-політичної та соціально-економічної ситуації в Україні зростають вимоги до рівня професійної підготовки майбутніх психологів як фахівців, здатних надавати кваліфіковану допомогу тим, хто її потребує. До дипломованих психологів ставляться високі вимоги, такі як: мати високий щабель загальної культури, здатність успішно вирішувати соціальні завдання, прагнення до професійного зростання, професійна мобільність. Навіть під час навчання у вищому навчальному закладі підготовка фахівців цього рівня неможлива без мотиваційної підготовки до професійної діяльності, яку вони формують.

Молодь не завжди може сформуваати адекватну професійну самоідентифікацію щодо того, чи відповідають її якості та здібності вимогам обраної професії. Розуміння факторів, що визначають деталі професійного визначення майбутніх психологів, дозволяє спрогнозувати процес їх професійного становлення. Тому формування мотиваційної підготовки здобувачів вищої освіти до майбутньої професійної діяльності психолога є дуже актуальним. Відповідальність при виборі професії, свідомий вибір та правильний

розвиток у визначеному напрямку є запорукою справжнього успіху в тій чи іншій діяльності.

Проблема мотиваційної готовності до професійної діяльності у психолого-педагогічній літературі розглядається науковцями через призму особливостей професійної підготовки фахівців різних спеціальностей та специфічних видів діяльності: мотиваційна готовність до педагогічної діяльності (А. І. Яблонський), мотиваційна готовність студентів коледжу (О. В. Єфімова), мотиваційна готовність до професійної діяльності майбутніх психологів (Х. М. Дмитерко-Карабин). Значна частина наукових праць (О. Запорожець, А. Маркова, І. Бех, Є. Ільїн, С. Рубінштейн, Л. Божович, О. Леонт'єв, В. Асєєв, Г. Щукіна та ін.) присвячена дослідженню структури мотиваційної сфери особистості та закономірностей її розвитку, деяким аспектам мотиваційної діяльності людини.

Мета статті - полягає у з'ясуванні специфіки психологічної особливості мотиваційної готовності до професійної діяльності майбутнього психолога.

Мотивація, як психологічне явище трактується на сучасному етапі розвитку науки по-різному [1]. В одному випадку - як сукупність чинників, що підтримують і спрямовують, тобто визначають поведінку (Ж. Годфруа, К. Мадсен), в іншому - як сукупність мотивів (К. К. Платонов), у третьому - як спонукання, що викликає активність організму й визначає спрямованість особистості (П. М. Якобсон). Будь-яку форму поведінки можна пояснити як внутрішніми, так і зовнішніми причинами [2]. Внутрішніми чинниками, що впливають на поведінку особистості, є психологічні властивості суб'єкта: мотиви, потреби, цілі, наміри, бажання, інтереси. Під зовнішніми чинниками впливу розуміють умови та обставини діяльності особистості, стимули, що походять безпосередньо із ситуації. Мотивація постає як процес безперервного вибору та прийняття рішень на основі аналізу поведінкових виборів [4]. На думку О. М. Леонт'єва і Б. М. Теплова на розвиток особистості у професійній діяльності здійснює значний вплив її мотиваційна сфера. В. Я. Акуніна та Н. В. Нестерова вважають, що становлення майбутнього фахівця можливе лише при сформованому мотиваційно-ціннісному відношенні

С. Рубінштейн писав: «Мотивація – це опосередкована процесом її відображення суб'єктивна детермінація поведінки людини світом. Через свою мотивацію людина вплетена в контекст дійсності» [3]. Поняття «мотивація навчальної діяльності» трактується як сукупність зовнішніх спонукань, індивідуальних прагнень і раціональних доводів, що визначають прийняття людиною аргументованого рішення про продовження навчальної діяльності; персоніфікований процес формування внутрішньої готовності до прийняття такого рішення, обумовленого соціальними обставинами й особистісними якостями людини, що визначає і стимулює її навчально-пізнавальну активність [1].

Отже мотиваційна підготовка необхідна молодим професійним психологам для успішної фахової самореалізації. Для підвищення рівня підготовки сучасних фахівців до успішної трудової діяльності та конкурентоспроможності на ринку праці ключовим завданням є розвиток професійної мотивації та особистісна зацікавленість в обраній спеціальності.

Навчання ефективніше діє, коли воно мотивоване, коли діяльність студентів збігається за спрямованістю та внутрішніми мотивами. В результаті успішною стає і професійна підготовка випускника вишу.

Література:

1. Болтівець С.І. Українська психологічна термінологія: словник довідник / укл. С.І. Болтівець, Н.В. Слободяник, М.-Л.А. Чапа, Н.В. Чепелева. К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2010. 302 с.
2. Занюк С. Психология мотивации/ С.Занюк. К.: Ника-Центр: Эльга Н, 2001. 352 с.
3. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – СПб. : Питер, 2000. – 712 с.
4. Москвичев С.Г. Проблемы мотивации в психологических исследованиях. К.: Наукова думка, 1975. 144 с.

РОЛЬ ІНДИВІДУАЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ В АДАПТАЦІЇ ВИКЛАДАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Світлана СКАЛЬСЬКА

*ВСП «Автомобільно-дорожній фаховий коледж НУ «Львівська
політехніка»*

З 12 березня 2020 р. в Україні стартував період, який вплинув на життя кожного громадянина країни – карантин у зв'язку з пандемією коронавірусу COVID-19. З того часу всі заклади освіти змінили традиційну (очну) форму навчання на дистанційну, вперше організувавши для своїх учнів/студентів можливість продовжити навчання не виходячи з будинку. Перехід на дистанційне навчання був непростим і стресовим як для педагогів, так і для учнів/студентів та їхніх батьків.

Професійна адаптація є одним з найважливіших етапів професійного становлення особистості, від характеру, результатів і термінів якого багато в чому залежать ефективність усієї подальшої діяльності.

Проблема адаптації особистості є досить розробленою в межах сучасного гуманітарного знання, зокрема це теоретичні моделі, що сформувалися в межах біхевіоризму (Е. Торндайк, Д. Уотсон, Б. Скіннер), символічного інтераціоналізму (Ч. Кулі, Дж. Мід, Л. Філіпс), структурно-функціонального аналізу (Т. Парсонс), психоаналітичної теорії (З. Фройд, Г. Гартман). Проблема адаптації активно досліджується в межах загальної психології, психофізіології, педагогіки тощо. Психологічні аспекти адаптаційного процесу розглядали Б. Ананьєв, Г. Балл, Ф. Березін, О. Бондаренко, І. Булах, Ф. Василюк, І. Ващенко, Л. Виготський, Є. Вітенберг, Н. Водопьянова, Дж. Гілфорд, Л. Гримак, Р. Даймонд, М. Дяченко, Н. Завацька, О. Литвиненко та ін. Соціально-психологічні особливості адаптації особистості вивчалися таким вченими, як: О. Донченко, О. Злобіна, О. Зотова, Б. Іваненко, І. Калайков, Т. Коленіченко, М. Корольчук, О. Кравцова, Ю. Кузьменко, Є. Кучеренко, В. Лебедев, А. Налчаджян, Ж. Піаже, Г. Ришко, К. Роджерс, М. Ромм, О. Сафін, Г. Сельє, Л. Фестінгер, С. Фолкман, Н. Ходорівська, В. Шапар, С. Шапкін та ін. Фізіологічний вимір

процесу адаптації розглядали О. Анохін, О. Кіколов, С. Крегжде та ін.

Соціально-психологічна адаптація пов'язана із індивідуальними властивостями особистості, що зазначено у працях Ю. Александровського, А. Асмолова, Є. Ільїна, О. Кузнецової, Г. Кумаріної, А. Маклакова, Н. Мельнікової, І. Пилипко, М. Сандомирського, Г. Ушакова та ін. Учені наголошують, що провідну роль у процесі соціально-психологічної адаптації відіграє пов'язана з індивідуально-типологічними характеристиками здатність індивіда до динамічної перебудови системи відносин, установок, життєвих цілей. Так, А. Асмолов наголошує, що тип темпераменту людини визначає її адаптивні можливості та впливає на швидкість пристосування до нових умов.

Отже, дослідники виділяють такі сутнісні характеристики поняття «адаптація особистості» як: 1) функціонування на соціологічному, психологічному, педагогічному та фізіологічному рівнях; 2) це є результат пристосуванням самоорганізованих систем до мінливих умов середовища; 3) вона тісно пов'язана із культурно-історичними умовами життя людини; 4) вона є єдністю протилежно спрямованих процесів акомодатії й асиміляції; 5) провідним чинником здійснення адаптації особистості є її життєва ситуація; 6) успішна адаптація особистості реалізується шляхом засвоєння нею провідного виду діяльності [1, с. 25].

Для професійної адаптації особистості характерними є: 1) цілеспрямованість, систематичність, складність, тривалість, динамічність процесу професійної адаптації; 2) оволодіння особистістю знаннями, вміннями, навичками, нормами і функціями професійної діяльності необхідними для подальшого професійного становлення людини; 3) розвиток у особистості стійкого позитивного ставлення до обраної професії та поява у неї суб'єктивного почуття задоволення своєю діяльністю; 4) формування у особистості критеріїв мислення і поведінки відповідно до системи цінностей і норм певного професійного середовища; 5) повноцінне та ефективне професійне функціонування [1, с. 26].

Раптовий перехід на дистанційну форму навчання як для студентів і батьків, з одного боку, так і для викладачів, з іншого, став

вимушеним кроком і приніс радше більше досвіду, ніж позитивних вражень. Опитування, проведене серед викладачів Львівського автомобільно-дорожнього коледжу Національного університету «Львівська Політехніка» засвідчило, що 45,7% викладачів цілком задоволені освітнім середовищем і умовами праці, 47,8% – переважно задоволені. Перехід на дистанційне навчання не спричинив багато незручностей – 67,4% викладачів вважають, що у коледжі застосовуються необхідні заходи, що допомагають викладачам адаптуватися до змін умов праці. Психологічний клімат у колективі сприяє плідній постійній співпраці вважають 47,8% викладачів, хоча, з другого боку, такий самий відсоток вважає співпрацю переважно ситуативною.

Отже, адаптованість – це результат успішної реалізації власних можливостей у нових умовах і набуття гармонії функціонування в системі «особистість-середовище».

Література.

1. Ніколаєнко С І. Проблема професійної адаптації викладача-початківця до роботи у вищому навчальному закладі. *Світогляд – Філософія – Релігія* : зб. наук. праць / УАБС НБУ. Суми, 2014. Вип. 5. С. 22-32.

АДАПТАЦІЯ КУРСАНТІВ ПЕРШОГО КУРСУ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анна СЛИВАР,

*канд. пед. наук, старший науковий співробітник Світлана ВДОВИЧ
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності*

Особливої актуальності в системі освіти набуває необхідність вдосконалення процесу адаптації курсантів до умов навчальної діяльності. Значна роль відводиться забезпеченню психологічних процесів, спрямованих на корекцію дезадаптації, підвищення рівня готовності курсантів та створення умов, що забезпечують зростання мотивації до навчання в університеті. При цьому перший курс є найскладнішим для курсантів, що пов'язано з процесом активного включення в нове середовище. Необхідність цього дослідження і вирішення проблеми адаптації курсантів першого курсу до умов навчального закладу зумовлені необхідністю подолання негативних

моментів, що перешкоджають успішній адаптації до життєдіяльності та навчання в умовах специфіки освітнього процесу в університеті. На сучасному етапі є багато суперечливих процесів, які негативно впливають на адаптацію майбутніх фахівців ДСНС та їхній морально-психологічний стані.

Науковим розробкам у сфері психологічної адаптації здобувачів вищої освіти присвятили свої дослідження Т. Дубровицька, А. Крилова, М. Левченко, В. Лефтеров, Л. Литвинова, О. Марченко, В. Павлушенко, В. Подільський, О. Радько, Т. Резник, Б. Рудов та інші вчені.

Мета статті – розкрити сутність і особливості психологічної адаптації курсантів як важливого складового елемента у системі навчальної діяльності у закладі вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

Адаптація – (лат. *adapto* – пристосовую) – це процес пристосування людини до нових, мінливих умов середовища. Пристосування до принципово інших умов завжди супроводжується низкою негативних явищ, зокрема невпевненістю у своїх силах, психічним перенапруженням, зміною референтної групи, умов середовища, підвищенням рівня тривожності та ін.

Упродовж навчання у ЗВО молода людина проходить через кілька етапів соціалізації. Визначальним серед них є етап адаптації до нової соціальної ситуації розвитку, тобто перший курс. Від того, які механізми пристосування та життєдіяльності в нових умовах будуть обрані та закріплені особистістю, залежить стиль і результативність майбутньої професійної самореалізації людини [1, с. 9].

Адаптовуватись людині доводиться упродовж усього її життя. Цей процес тісно пов'язаний із подоланням певного психологічного бар'єру. Більшість молодих людей роблять вибір професії, водночас і закладу освіти саме в той період життя, коли самотійно важко ще приймати важливі рішення. Часом хлопці та дівчата можуть переоцінювати рівень своїх здібностей і можливостей, тому саме це може призводити до негативних наслідків. Ще однією причиною є низький рівень професійної орієнтації, яка є важливою умовою успішної адаптації. Підсумовуючи, зазначимо, що правильно обрана

професія є неодмінною умовою успішної адаптації першокурсників. Швидка та якісна адаптація курсантів першого курсу є необхідною для їхнього подальшого навчання.

На думку Т. Л. Свистун, “проблема пристосування студентів до нового середовища ускладнюється через те, що існують значні відмінності у методах, формах, засобах у школі та вищому навчальному закладі. Ускладнює процес адаптації багатьох студентів і той факт, що досить часто вибір професії визначається не власними перевагами, а настановами батьків, що в свою чергу підсилює почуття невдоволення собою та ситуацією. Також варто відмітити, що процес адаптації може ускладнюватись через такий фактор, як внутрішнє неприйняття студентами необхідності навчатись у непрестижному начальному закладі і, як наслідок, отримати непрестижну професію” [2, с. 252].

Психологи при дослідженні цієї проблеми зосереджують свою увагу на закономірностях психічних процесів, психічних станів і розвитку особистості в адаптаційний період щодо якісних перетворень основних її психологічних параметрів.

Узагальнюючи, доходимо висновку, що в науковій літературі адаптація до закладу вищої освіти трактується як пристосування до вимог, змісту і характеру навчально-виховного процесу, спрямоване на здобуття знань, умінь і навичок, формування системи норм, вміння організувати своє життя для виконання поставленої мети та формування якостей, необхідних для певної трудової діяльності. Проблема першокурсників полягає не тільки в тому, щоб сприйняти і зрозуміти нову для них систему, а й у тому, щоб прийняти її на емоційно-особистісному рівні, що має вплив на адаптаційні процеси у закладі вищої освіти. Успішна адаптація є не тільки ознакою психічного здоров'я і показником зрілості особистості, але і хорошим показником для подальшого повноцінного професійного й особистісного зростання.

Література:

1. Гапонова С. А. Особенности адаптации студентов вузов в процессе обучения. Психологический журнал. 1994. № 3. С. 9–12.
2. Свистун Т. Л. Проблеми адаптації студентів-першокурсників до навчання у вищому навчальному закладі. Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія: Психологія і педагогіка. 2010. Вип. 16. С. 251–257.

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

канд. пед. наук, доцент Валерій СОЛОВЙОВ

*Львівський державний університет фізичної культури імені Івана
Боберського*

Європейський вектор розвитку українського суспільства актуалізує потребу у всебічно розвинених соціально активних і компетентних фахівцях, які мають фундаментальну теоретичну підготовку, багату внутрішню культуру, високий фаховий рівень. У зв'язку з цим зростає роль учителів, значущість їхніх особистісних якостей і рівня педагогічної компетентності. Перед українськими закладами вищої освіти, що займаються підготовкою освітян, постає складна проблема, вирішення якої передбачає, з одного боку, формування професіоналізму майбутніх вчителів, з іншого, спрямування освітнього процесу на загальнокультурне, інтелектуальне, моральне зростання здобувачів педагогічної освіти. У період модернізації освітньої галузі, який характеризується оновленням змісту навчання, виховання та професійної підготовки, появою інноваційних технологій, удосконаленням форм і методів організації аудиторної та інформальної роботи, виникає необхідність перегляду усталених підходів до підготовки педагогічних працівників [4, с. 74].

Традиційно методика і методологія підготовки педагога, хоч і відносила до пріоритетних завдання цілісного розвитку його особистості, здебільшого орієнтувалася на базові потреби обраної здобувачем галузі освіти, в якій він планував викладацьку діяльність. Однак сучасний вчитель має не просто стати фахівцем високого рівня, а й відповідати таким вимогам: мати розвинутий комплекс компетентностей у галузі професійно-педагогічної діяльності; вміти проектувати індивідуальні освітні траєкторії своїх учнів, забезпечувати варіативність змісту загальної середньої освіти; виконувати роль фасилітатора; бути готовим упроваджувати в

навчально-виховну роботу інтерактивні, діяльнісні компоненти, застосовувати тренінгові методи навчання, інформаційно-цифрові технології; прагнути до самовдосконалення та сформувати вміння і навички, необхідні для неперервного продовження власної освіти [2, с. 15]. Першочерговим завданням є налагодження підготовки педагогічних кадрів, які володіють ефективними методиками, технологіями і засобами діагностики інтелектуального та психічного, зокрема морально-вольового й емоційного розвитку учнів. З огляду на це постають запити на врахування індивідуально-типологічних особливостей студентів педагогічного профілю, їхньої творчої індивідуальності та проектування змісту педагогічної підготовки, який забезпечуватиме всебічний розвиток кожного майбутнього вчителя. Тому модернізація педагогічної освіти потребує, на наш погляд, гуманістичного, особистісно орієнтованого підходу до здобувачів, реалізації студентоцентризму тощо.

Організація ефективної педагогічної підготовки вчителів фізичного виховання у ЗВО передбачає перехід від емпіричного опису, методологічного та концептуального обґрунтування вдосконаленої педагогічної підготовки здобувачів як синергетичної системи і цілісного процесу до розроблення її повного ресурсного забезпечення та на цій основі до практичного втілення, коригування (за потреби) й об'єктивного оцінювання одержаних освітніх результатів. Таким чином, для ефективної реалізації завдань професійно-педагогічної освіти майбутніх вчителів фізичного виховання необхідно передусім виробити чітку науково-теоретичну основу для побудови моделі педагогічної підготовки здобувачів освіти. Аналіз сучасних дидактичних концепцій свідчить, що в основі обґрунтування такої моделі має бути ідея забезпечення суб'єктності майбутнього вчителя в освітньому процесі, а також у подальшій професійній діяльності в царині освіти. Переважання суб'єктності студента в сучасних реаліях забезпечує особистісно орієнтоване навчання, яке визнає за студентом право на самовизначення та самореалізацію в освітньому процесі через досконале оволодіння способами навчальної та виховної роботи [1]. При цьому необхідно спиратися на весь комплекс методологічних

засад, передусім на системний підхід щодо проєктування процесу професійної підготовки.

Розробляючи систему педагогічної підготовки майбутніх вчителів фізичного виховання у ЗВО ми керувалися такими положеннями вітчизняних дослідників [3, с. 157-158]:

– система професійної підготовки здобувачів реалізується в неперервній ступеневій педагогічній освіті, що сприяє наступності у змісті та методах навчання, забезпечує формування необхідного рівня компетентності та мобільності випускників відповідно до європейських стандартів;

– система підготовки має враховувати основні вимоги взаємозв'язку методологічних підходів (цілісний; синергетичний; особистісно-діяльнісний; компетентнісний; аксіологічний; інтегративний; рефлексивний та ін.);

– педагогічна підготовка повинна мотивувати здобувачів на досягнення успіху в освітній діяльності, здобуття комплексу необхідних психолого-педагогічних компетентностей;

– система навчання передбачає усвідомлення значущості для вчителя педагогічних здібностей, знань, умінь, навичок і професійно важливих якостей;

– навчальна та виховна діяльність викладачів і студентів будується на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії (діалогічне спілкування, співпраця, співпереживання);

– основою педагогічної підготовки майбутнього вчителя є відповідність набутих знань і вмінь, сформованих якостей та одержаного досвіду творчої педагогічної діяльності;

– система має охоплювати теоретичну та практичну підготовку здобувачів до науково-дослідної, творчої, пошукової педагогічної діяльності, оволодіння вміннями оперувати результатами власних досліджень і дослідницької роботи інших педагогів і науковців;

– підготовка майбутніх учителів ефективна лише в разі поєднання сучасних досягнень педагогічної науки і практики професійної освіти, впровадження інноваційних освітніх технологій, які в подальшому вони застосовуватимуть у власній педагогічній діяльності;

– випускник педагогічного ЗВО має бути готовим до вирішення широкого спектра професійних завдань, дієвої співпраці з педагогічним колективом, учнями, батьками, громадськими організаціями;

– система має сприяти всебічному особистісно-професійному розвитку та саморозвитку як здобувачів, так і викладачів, спонукати їх до неперервного самовдосконалення, вироблення власної професійної позиції та успішної самореалізації в освіті.

Педагогічну підготовку вчителів фізичного вихованнями розглядаємо, з одного боку, як частину системи педагогічної освіти, що виступає підструктурою цілісної системи освіти, функціонування та розвиток якої спрямовано на реалізацію соціально-економічних, освітніх, культурних, наукових потреб країни щодо відтворення педагогічного персоналу всієї галузі освіти. У цьому аспекті педагогічна підготовка детермінується суспільним запитом і державним замовленням, освітніми тенденціями та інноваціями, потребами розвитку педагогічної науки та освітньої практики. З іншого боку, педагогічна підготовка в університеті фізичної культури досліджувалась як важлива складова діяльності профільного закладу вищої освіти, що є сукупністю варіативних освітніх програм навчання на двох рівнях (бакалаврат і магістратура), опанування яких забезпечує формування у здобувачів педагогічних компетентностей, які є невід'ємною складовою, а за багатьма аспектами – лежать в основі інтегрованої професійно-педагогічної компетентності випускника цього закладу.

Таким чином, реалізація педагогічної підготовки в університеті фізкультурного профілю, спрямована на формування у майбутніх вчителів соціального мислення та педагогічної культури, вироблення готовності студентів до педагогічної діяльності. При цьому педагогічна підготовка в сучасних реаліях повинна мати універсальний характер і формувати психолого-педагогічний фундамент знань і вмінь випускників для подальшого розвитку в них соціально-педагогічних компетентностей, що дозволяють вирішувати різноманітні завдання професійної діяльності.

Література:

1. Вітвицька С. С. Практикум з педагогіки вищої школи : [навч. посіб.]. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 396 с.

2. Матросов В. Л. Модернизация высшей педагогической школы. *Педагогика*. 2006. № 10. С. 14–18.

3. Моделювання професійної підготовки фахівців в умовах євроінтеграційних процесів : монографія / за ред. С. С. Вітвицької. Житомир : Вид. О. О. Євенок, 2019. 304 с.

4. Lytvyn A., Solov'ev V. Learner-Centered Approach in Teacher Education. *Forming and Qualitative Development of Modern Educational Systems* : Materials digest of the LXIV International Research and Practice Conference and III stage of the Championship in Pedagogical sciences, London, September 26 – October 01, 2013. London : IASHE, 2013. P. 74–76.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ВИЩИМИ НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ У КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ

*канд. хім. наук. Олена СТАДНІЧУК, канд. техн. наук, доцент Лілія
КРОПИВНИЦЬКА, Іванна СТАДНІЧУК*

*Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра
Сагайдачного, Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка, Львівський національний медичний університет
імені Данила Галицького*

Пандемія COVID-19 стала серйозним руйнівником освіти загалом не лише в Україні, а у всьому світі. Втім, для українського освітнього процесу це було першим важким випробуванням. Наступним стала гостра фаза російсько-української війни. Світова освітня спільнота використала пандемію як можливість для трансформації, пошуку інноваційних методів та стратегій навчання, комунікації з дітьми, сім'ями та нових функцій для підвищення загального рівня турботи про благополуччя тих, хто навчається (учнів, студентів, курсантів тощо). Крім того, дозвіл на впровадження творчих заходів реагування на кризову ситуацію в умовах пандемії дав позитивні результати, зокрема цінний досвід, які можна буде використати при плануванні освітнього процесу та реформ на наступні роки, тобто вдосконалення технології навчання.

Очевидно, що під час кризових ситуацій на педагогів, крім основних функцій, накладається ще одна – роль лідера та командної роботи. Досвід, отриманий під час пандемії, застосовується викладачами в Україні і під час воєнних дій. Однак, окрім інноваційних кроків для взаємодії на відстані між викладачем і студентом шляхом діджиталізації, створення онлайн-програм, опанування навчальних планів та стратегій навчання, необхідно також звернути увагу на стратегічне планування для протистояння різним видам ризиків [1], [2].

Парадоксальний характер криз, зумовлений різними ризиками, створює як загрозу, так і можливості для закладів вищої освіти. При належному управлінні кризи можуть призвести до організаційної гнучкості та майбутнього вдосконалення. Управління кризою – це процес змін, який передбачає відмову від навчання, перенавчання та навчання на індивідуальному, груповому та організаційному рівнях. У багатьох випадках кризи викликають та пришвидшують процеси навчання, стимулюють розвиток під час та після неї.

Власне, для деяких закладів вищої освіти наявність стратегічних планів управління кризою просто необхідна, оскільки унікальна природа предметів, яких вони навчають, вимагають не лише знань, а й гарантування надання оцінки результатів навчання, пов'язаних із особливими навичками. Важко уявити майбутнього медика, пілота, поліцейського, пожежника чи військового, що навчатиметься лише on-line і маючи можливість практикувати під час навчання. Плани дій в умовах кризи повинні включати пропонувані шляхи вирішення проблем, пов'язаних із ненаданими та скомпрометованими результатами навчання, а також спосіб, у який вони будуть компенсовані в майбутньому.

Загалом, основний алгоритм дії освітніх установ, зокрема тих, випускники яких будуть мати ключову роль у врегулюванні кризових ситуацій, повинен базуватися на чотирьох основних принципах: стратегія, зв'язок, баланс та підтримка (рис. 1) [1], [3].

Головно, у вищих навчальних закладах, що готують спеціалістів, які рятуватимуть життя інших, наприклад медичних, необхідно розробити стратегію управління кризою. Зокрема, створити робочі групи для врегулювання криз та мобілізації сил засобів та наявних планів на випадок непередбачених обставин. Прикладом може бути швидкий перехід на дистанційне навчання та

програма додаткового отримання практичних навичок чи компенсація за пропущені клінічні компетенції під час стажування. Ці робочі групи повинні не лише забезпечити раптовий перехід до on-line-освіти, а й сприяти академічній підтримці та психологічному благополуччю студентів, співробітників, медичних працівників, парамедиків та адміністрації факультету [4].

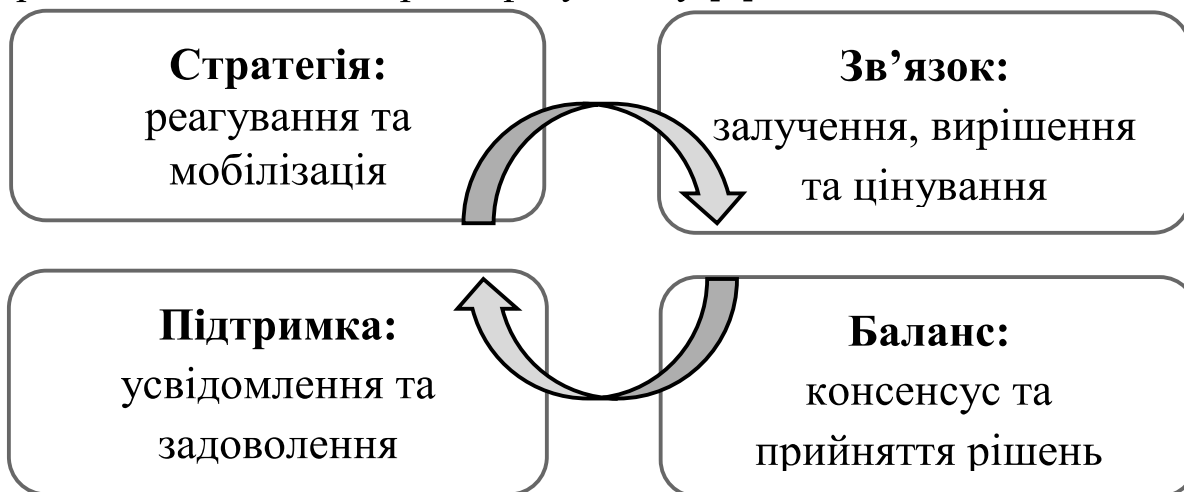


Рис. 1. Алгоритм кризового реагування на діяльність освітніх закладів

У міру розвитку ситуації оперативна група повинна стежити за проблемами та надавати відповідні плани, вказівки та рішення. До такої команди реагування мають бути залучені не лише адміністративні працівники для інформування вищого керівництва, а й студентство, щоб забезпечити психологічну та соціальну підтримку та зменшити розрив у спілкуванні між студентами та адміністрацією [2].

Очевидно, що розуміння внутрішніх і зовнішніх зацікавлених сторін є важливим кроком у управлінні освітньою кризовою ситуацією. Комунікація дозволить вирішити багато питань: студенти та викладачі не повинні на самоті переживати кризи і краще щось робити, ніж мовчати, ніби нічого не сталося. На жаль, два роки пандемії і півроку гострої фази війни в Україні продовжують негативну практику, де кожен сам по собі: викладачі та студенти борсаються поодиночку, а не діють разом. Тому ефективне спілкування, постійний зворотний зв'язок, спільне вирішення конфліктів, що

виникають, залучення студентів до обговорення кожного кроку дозволить оцінити та обрати краще рішення.

Важливим кроком в управлінні кризою є ступінь прихильності до прийняття рішень і своєчасність цього процесу – певний баланс думок і дій. Рішення, які приймаються під час кризи, повинні прийматися на основі консенсусу, що базується на демократичному, послідовному та координаційному підході. Необхідно передбачити використання ресурсів для задоволення потреб викладачів, адміністрації та студентів, а також зосередити увагу на вирішенні конфліктів вчасно та без зволікань. На жаль, цей крок багатьма навчальними закладами ігнорується або ж робиться із великими потугами, головню через брак комунікації між студентством та керівним складом навчального закладу.

Розуміння справжньої природи кризи та осмислення її впливу і потенційного тиску, який існує на вищій навчальній заклад, адміністрацію та студентів дозволить зберегти психічне здоров'я студентів і викладачів, які страждають від ізоляції, незрозумілості, страхів і складних сімейних ситуацій.

Коллективний мозок інституцій росте і розвивається з досвідом [5]. Щоб уникнути або зменшити вплив кризових ситуацій на освітні заклади, потрібна не тільки ефективна практика управління кризою, але й значні зусилля навчатися. Швидкість, з якою організації будуть навчатися, є визначальним фактором їх здатності виживати або адаптуватися у сучасному світі, бути конкурентоспроможним та мати довгострокову життєздатність.

Література:

1. Ahmed S, Shehata M, Hassanien M. Emerging faculty needs for enhancing student engagement on a virtual platform. *Med Ed Publish* 2020;9:75.

2. Ahmed S., Shehata M., Wells R., Amin H., Atwa H. A Step-by-Step Guide to Managing the Educational Crisis: Lessons Learned from COVID-19 Pandemic. *Journal of Microscopy and Ultrastructure*. V.8, (4). 2020. P.193-197. DOI:10.4103/jmau.jmau_79_20

3. 7 речей, які допоможуть вийти освіті з пандемічної кризи – дослідження. Марія Марковська. “Нова українська школа”. Назва з екрану. <https://nus.org.ua/articles/7-rechej-yaki-dopomozhut-vyjty-osviti-z-pandemichnoyi-kryzy-doslidzhennya/>

4. Сазоненко Л. В., Толстанов О. К. Заходи антикризового управління закладом охорони здоров'я. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 16. С. 86-92. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.16.86

5. Muthukrishna M., Henrich J. Innovation in the collective brain. *Phil Trans R. Soc B Biol Sci*. 2016. 19;371(1690):20150192371. doi: 10.1098/rstb.2015.0192.

ЗАВДАННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Артур СТАНІШОВСЬКИЙ,

д-р. пед. наук, професор Андрій ЛИТВИН

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Метою розв'язаної Російською Федерацією повномасштабної війни проти Української Держави є посягання на територіальну цілісність, дестабілізація соціально-політичної ситуації, гальмування соціально-економічного розвитку, європейської та євроатлантичної інтеграції, відновлення свого імперського впливу в Україні, зміна її територіального устрою. Відповідно до нових реалій, Президент України В. Зеленський затвердив рішення РНБО, яким схвалено Стратегію воєнної безпеки України [4], що відповідає закріпленому Статутом ООН суверенному невід'ємному праву кожної держави на самооборону від агресії. Мета – створення системи всеохоплюючої оборони України на засадах стримування, стійкості, взаємодії; зокрема окреслено цілі, пріоритети, шляхи реалізації державної політики у царині воєнної безпеки і всеохоплюючої оборони. Задля зміцнення кадрового потенціалу та нарощування спроможностей Збройних Сил України щодо виконання покладених завдань вказується пріоритетом «розвиток систем військової освіти і підготовки особового складу для сил оборони, запровадження освітньо-професійних програм підготовки офіцерського, сержантського та старшинського складу з використанням досвіду бойових дій, методики підготовки, принципів і стандартів НАТО» [4].

Концептуальні засади і підходи щодо системи підготовки військового персоналу, прийняті в державах альянсу НАТО (NATO – North Atlantic Treaty Organization), ґрунтуються на принципі «освіта впродовж військової кар'єри» та відображені у вимогах стандарту НАТО Vi-SCD 075-007 «Освіта і підготовка». Стосовно підготовки офіцерів у системі вищої військової освіти ці вимоги передбачають формування в них визначених професійних компетентностей щодо виконання функціональних обов'язків за посадою у мирний час і бойових завдань у воєнний час, зокрема спроможність ухвалювати відповідальні рішення в ситуаціях вибору, вирізнятись мобільністю, динамізмом, здатністю реалізовувати свої професійні здібності у службовій діяльності [2, с. 2].

Професія офіцера ЗСУ характеризується як поліфункціональна, самостійна, полікомунікативна, розумова, творча, динамічна та стресогенна [3, с. 84], тому вимоги до професійної підготовки курсантів продовж навчання мають відповідати національній ментальності та сучасним потребам Збройних Сил, що діють за стандартами НАТО. Офіцер несе персональну відповідальність «за бойову готовність підрозділу; за успішне виконання особовим складом бойових завдань у постійно змінюваних; екстремальних умовах впливу стресогенних факторів середовища і діяльності; за ефективне використання сучасних систем озброєння і військової техніки; за бойову підготовку; виховання; військову дисципліну; морально-психологічний стан особового складу; за його здоров'я і життя; за своєчасне та якісне виконання наказів та розпоряджень командирів і начальників» [1, с. 66-67].

Провідні зарубіжні науковці слушно зазначають, що заходи щодо підвищення професіоналізму військових фахівців мають передбачати оптимальне поєднання двох основних складових їхнього професійного навчання: *освітньої* – фундаментальну військову освіту з підготовки на посади офіцерського складу на певному рівні вищої освіти з присудженням відповідного ступеня вищої освіти і видачею диплома державного зразка; *професійної* – курсову підготовку офіцерів і військових фахівців, що проводиться у процесі виконання ними службових функцій на посадах у військах перед призначенням на вищі посади з видачею відповідного відомчого сертифікату після успішного завершення курсів [5; 6]. Вважаємо, що для зростання ефективності військової освіти і формування

висококваліфікованого кадрового потенціалу ЗСУ необхідно звернути увагу на якість обох складових професійної підготовки.

Проведене нами дослідження дає підстави визначити такі завдання щодо модернізації професійної підготовки та формування професійної компетентності майбутніх офіцерів ЗСУ: обов'язкове застосування стандартів НАТО у процесі навчання; безперервний розвиток здатності курсантів виконувати бойові завдання пліч-о-пліч з військовослужбовцями країн-партнерів; поетапне формування професійної компетентності від рядового до командира взводу за спеціальністю; особистісно-професійний саморозвиток курсантів у межах практичної складової професійної підготовки; одержання додаткової цивільної спеціальності на рівні бакалаврату для зростання мотивації майбутнього офіцера. Це потребує створення інноваційної моделі підготовки офіцерів тактичного рівня Збройних Сил, яка відповідатиме вимогам сьогодення.

Суттєве вдосконалення підготовки майбутніх офіцерів, безперечно, сприятиме розвитку та трансформації професійної культури офіцерського корпусу на основі принципів і стандартів НАТО в системах керівництва силами оборони, управління військами (силами). Це допоможе прискоренню професіоналізації Збройних Сил України та інших складових сил оборони, розвитку військової освіти і науки в нашій державі.

Література:

1. Зельницький А. М. Вища військова освіта: основи забезпечення та гарантування якості підготовки військових фахівців. *Вісник Національного авіаційного університету*. Серія: Педагогіка, Психологія. Київ: НАУ, 2017. №10. С. 65–69.

2. Інструкція з організації та проведення курсів професійної військової освіти (тимчасова). ВКП 7-00(01).01 : затверджено начальником Генерального штабу ЗСУ. 27 липня 2021 р. URL: <https://nuou.org.ua/assets/documents/instruktsiia-kursiv-prof-osvity-211011.pdf> (дата звернення: 20.04.2022)

3. Моніторинг якості підготовки військових фахівців у вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів Збройних Сил України :

наук.-метод. посіб / А. М. Алімпієв, І. В. Толок, М. І. Литвиненко та ін. ; заг. ред. І. В. Толока. Харків : ХНУПС, 2017. 244 с.

4. Стратегія воєнної безпеки України: затверджено Указом Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text> (дата звернення: 12.10.2021)

5. Professional Military Education. A Cross-Cultural Survey / Ed. by Duraid Jalili and Hubert Annen. Berlin, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Warszawa, Wien, 2019. 234 p.

6. Waggener A. Joint Professional Military Education: A Retrospective of the Skelton Panel. *Joint Force Quarterly* 77, 2nd Quarter 2015. P. 55–59.

ВИВЧЕННЯ ДУМКИ ВИКЛАДАЧІВ ЩОДО ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В КОЛЕДЖІ

Вікторія ТЕЛЮК

*ВСП «Автомобільно-дорожній фаховий коледж НУ «Львівська
політехніка»*

Перед кожним педагогом нині постає завдання формування сучасної людини з необхідними знаннями та компетентностями, що допоможуть їй легко адаптуватися до швидкоплинних змін глобалізованого світу. Потрібні навички життєзабезпечення, здатності до саморозвитку й самонавчання в умовах глобальних перемін і викликів.

Пандемія COVID-19 зробила ці потреби ще актуальнішими. Вимушений перехід на дистанційну форму навчання показав, що таке навчання має свої позитивні результати, воно не дозволило розвинутися інтелектуальній кризі, а також посприяло саморозвитку як здобувачів освіти, так і педагогів, оскільки дистанційне навчання потребувало, перш за все, змін у методиці викладання.

Національною Академією педагогічних наук України проводилося опитування вчителів математики щодо організації дистанційного навчання математики в умовах вимушеного довготривалого карантину та з метою з'ясування, які труднощі виникли у вчителів під час його проведення [1]. Виявилось, що на підготовку уроків у режимі дистанційного навчання вчителі

математики витрачали більше часу, ніж це робили в умовах традиційного навчання; більше часу витрачалося й на перевірку різного роду учнівських робіт.

У ВСП Львівському автомобільно-дорожньому коледжі Національного університету «Львівська Політехніка» платформою для створення віртуального навчального середовища (ВНС) було вибрано LMS Moodle, безкоштовний програмний продукт з відкритим кодом, який можна модифікувати відповідно до власних потреб. За допомогою ВНС вдалося забезпечити студентів структурованим методичним забезпеченням; оперативно оновлювати його у відповідності до постійних модифікацій навчальних планів; якісно й з мінімальними затратами часу на перевірку проводити контрольні заходи з різноманітними видами тестів і завдань; оперативно отримувати поточну інформацію про успішність й активність студентів під час роботи на платформі.

Розміщена на сайті <<http://ladk.lviv.ua/>> навчальна дисципліна – це набір електронних матеріалів, а також навчальних і контролюючих засобів, підготовлених викладачем. Блок «Новини» містить робочу програму курсу, список рекомендованої літератури, відомості про автора, систему та критерії оцінювання, питання на семестровий контроль. Блок «Секція. Тема» охоплює навчальні матеріали, необхідні для вивчення однієї теми робочої програми, а саме – її назву, лекційний матеріал, інструкції щодо виконання завдань, тести для самоконтролю, завдання для самостійної роботи, які стосуються даної теми. Блок «Календар» містить інформацію з датами і часом проведення консультацій та тестів, а також терміни подання виконаних самостійних завдань.

І хоча раптовий перехід на дистанційну форму навчання як для студентів і їх батьків, з одного боку, так і для викладачів, з іншого, став вимушеним кроком і приніс радше більше досвіду, ніж позитивних вражень, опитування, проведене серед викладачів коледжу показало, що 45,7% викладачів цілком задоволені освітнім середовищем і умовами праці, 47,8% – переважно задоволені.

Упродовж останніх п'яти років 78,3% викладачів підвищували свою кваліфікацію у напрямку використання ІКТ; постійно вдосконалюють методичні аспекти викладання 67,7% викладачів.

Перехід на дистанційне навчання не спричинив багато незручностей – 67,4% викладачів вважають, що у коледжі застосовуються необхідні заходи, що допомагають викладачам адаптуватися до змін умов праці.

Разом із цим, анкетування, проведене серед студентів і їх батьків, довело, що дітям не вистачає живого спілкування з однолітками і викладачами, недарма японське прислів'я говорить, що один день спілкування з чудовим вчителем вартує більше, ніж 1000 днів роботи з підручником. Так, 73,7% батьків відповіли, що найважчим для їхньої дитини у дистанційному навчанні була відсутність спілкування; відсутність живого спілкування із викладачами була основним недоліком дистанційного навчання для 28,1% першокурсників; 33,3% для студентів другого курсу і 25,9% – третього, а відсутність звичного спілкування з одногрупниками – для 16,9% першокурсників; 20% для студентів другого курсу і 22,2% – третього.

Хоча дистанційна освіта передбачає значні обсяги самостійної роботи, саме це викликало проблеми у 41,3% першокурсників; 31,1% для студентів другого курсу і 44,4% – третього.

Організувати якісне навчання з використанням цифрових технологій, спілкуватися зі студентами на відстані, надихати та мотивувати їх до навчання, допомагати батькам – це ті навички, якими тепер на додаток мають володіти педагоги.

Література:

1. Уроки карантину: результати та аналіз опитування вчителів математики. URL : http://naps.gov.ua/ua/press/about_us/2244/ (Дата звернення 8.09.2022)

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

канд. пед. наук, доцент Світлана ТИТАРЕНКО

*Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра
Довженка*

Функціонування системи освіти в умовах воєнного стану обумовлюється активним пошуком новітніх підходів до навчання,

інноваційних форм організації освітнього процесу, результативних педагогічних та інформаційних технологій.

Варто зазначити, що в цей складний час заклади вищої освіти ретельніше займаються дослідженням шляхів вирішення проблем в організації освітнього процесу здобувачів освіти, зокрема спеціальності «Дошкільна освіта». Багато закладів освіти відкрили у вільному доступі платформи зі своїми навчальними матеріалами, створили електронні методичні кабінети в яких розміщено всі необхідні матеріали для самостійного навчання тощо.

Сьогодні освітній процес неможливий без використання комп'ютерних технологій. Проблеми організації дистанційного навчання присвячені праці В. Бикова, А. Губіної, К. Ільницької, В. Кухаренка, В. Осадчого, Є. Полат, Л. Радіонової, О. Хомчук та ін.

Як зауважує В. Кухаренко, на даному етапі дистанційна освіта стала важливим засобом підготовки фахівців різного профілю, а сучасному суспільству потрібна масова якісна освіта [2]. Такі платформи, як Zoom, Microsoft Teams, Google Classroom, Google Meet та ін. забезпечують доступ студентів до здобуття освіти.

Важливою умовою забезпечення професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти є створення інтегрованого цифрового середовища, адаптованого для проведення дистанційної форми навчання. Інша необхідна умова – це методичний супровід здобувача освіти, що дозволить йому опанувати практичними навичками, недоступними в онлайн форматі. Сьогодні в дуже складних умовах відбувається практична підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти, оскільки діти практично не відвідують заклади дошкільної освіти.

Психологи наголошують на тому, що головна мета дистанційного навчання під час війни – це не засвоєння нових знань, а психологічна підтримка, спілкування, переключення уваги здобувачів освіти [1].

Воєнні події, які відбуваються в Україні, безумовно є стресом для всіх учасників освітнього процесу. За таких умов істотно зростає роль психологічної служби у системі вищої освіти щодо забезпечення своєчасного і систематичного надання психологічної та

соціально-педагогічної підтримки всім учасникам освітнього процесу відповідно до цілей та завдань системи освіти.

Ціннішим за знання виявляється здатність швидко оцінювати нову ситуацію, шукати необхідну інформацію, об'єднувати зусилля з іншими та швидко приймати рішення. Саме на цьому варто зосередити увагу в процесі професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Поряд з такими якостями як відповідальність, наполегливість, старанність та працьовитість, які завжди були у фокусі уваги системи дошкільної освіти, все більшої ваги набирають здатність до критичного мислення, вміння ефективно будувати комунікацію, творчий підхід до вирішення задачі (креативність), а також здатність працювати злагоджено в команді.

Важливого значення має забезпечення психологічно комфортного освітнього середовища для всіх здобувачів освіти та забезпечення якісного освітнього процесу в сучасних умовах. Міністерство освіти і науки України з метою надання допомоги фахівцям психологічної служби системи освіти України поширює кращі практики психолого-педагогічного супроводу та підтримки учасників освітнього процесу в умовах воєнних дій і збройних конфліктів, а саме: «Стрес як ресурс», «Психологічна підтримка та супровід дорослих і дітей у кризових ситуаціях: практикум», «Особливості організації дистанційного навчання під час воєнного стану», «Перша психологічна допомога учасникам освітнього процесу під час та після завершення воєнних дій», «Самодопомога в умовах стресу», «Долоньки миру» тощо.

Важливими проблемами підготовки фахівців дошкільної освіти, які потребують вирішення є: розвиток онлайн системи підготовки майбутніх вихователів; розробка навчально-методичного забезпечення якісної дошкільної освіти; розробка програми підвищення кваліфікації для педагогів; розроблення навчальних матеріалів для мобільного застосунку для педагогів; практична підготовка майбутніх вихователів; підготовка фахівців дошкільної освіти до роботи з батьками вихованців в умовах дистанційної освіти.

Отже, професійна підготовка фахівців дошкільної освіти до професійної діяльності в умовах війни є безсумнівно актуальною проблемою, яка потребує вирішення. Наразі ще бракує наукових досліджень, присвячених організації системи дистанційного чи

змішаного навчання. Питання організації змішаної (очно-дистанційної) освіти у закладах вищої освіти ще не має належного забезпечення.

Література:

1. Гасанова Л. Повернення до школи під час війни. Правила організації навчання від психолога. URL: <https://healthcenter.od.ua/2022/03/11/povernennyado-shkoly-pid-chas-vijny-pravyula-organizacziyi-navchannya/>

2. Кухаренко В. М. Дистанційне навчання. Умови застосування. Дистанційний курс. 3-е вид. Харків : НТУ “ХПІ”, Торсінг, 2002. 320 с

БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ФОРМА ПРОТИДІЇ КРИЗОВИМ СТАНАМ, КОНФЛІКТОГЕННИМ СИТУАЦІЯМ

канд. пед. наук, доцент Тетяна ФРАНЧУК

Камянець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Будь-які кризові етапи соціально-економічного розвитку держави неодмінно позначаються на всіх її галузях, з-поміж яких особливе навантаження несе освіта (і не лише спеціальна освіта, пов'язана з допомогою громадянам у надзвичайних ситуаціях), зважаючи на те, що: а) йдеться про адаптаційні можливості суб'єктів освітньої діяльності – дітей, молоді, які є особливо уразливими до кризових, конфліктогенних ситуацій; б) система сучасної особистісно зорієнтованої освіти повинна бути гнучкою і адаптивною, реагувати на будь-які зміни (як за змістом, так і за технологіями освітньої діяльності), надто коли йдеться про конфліктогенні; в) система професійної освіти, яка передбачає інтеграцію освітньої на наукової складових, здатна досліджувати будь-яку актуальну ситуацію, оперативно враховувати її зміни, формуючи адекватне безпечне освітнє середовище.

Проблеми безпеки освітнього середовища не є новими, вони, як правило, досліджувалися у контексті нівелювання його конфліктогенності, у тому числі через забезпечення конструктивності взаємовідносин суб'єктів освітньої діяльності

(основа компетентнісної системи освіти). Реалії сьогодення привносять нові детермінанти освітньої ситуації, пов'язані з максимальною ескалацією кризових явищ у всіх формах життєдіяльності. «Кризовою» Т. Титаренко визначає ситуацію, коли людина має перепону в реалізації важливих життєвих цілей і не може впоратися з цією ситуацією за допомогою звичних засобів [1]. Отож, у контексті сучасних реалій йдеться про необхідність посилення антикризових, адаптаційних, безпекових функцій освітньої діяльності будь-якого рівня та спрямування.

Кризове суспільство, як і всі форми його об'єктивації, до прикладу освітнє середовище, потребують комплексного підходу до їх осмислення та пошуку стратегій, технологій та інструментарію протидії деструктивним кризовим впливам. Насамперед, виходимо з того, що алгоритми розвитку сучасної освіти пов'язані з посиленням суб'єктної позиції кожного учасника навчального процесу, оскільки компетентнісна модель освіти реалізується через суб'єкт-суб'єктну взаємодію того, хто вчить, та того, хто вчиться. Немає необхідності доводити, що протидію кризовим станам, стресовим ситуаціям може чинити психологічно безпечне освітнє середовище, яке є предметом формування всіх його учасників безвідносно до рівня освітньої діяльності. А це означає, що в систему освіти (зміст та технології) має бути закладений потенціал формування компетентностей особистості, що визначають її спроможність протидіяти кризовим станам, стресовим ситуаціям.

Загалом безпечне освітнє середовище формується як свого роду зустрічний рух того, хто вчить, та того, хто вчиться, на цій основі фактично забезпечується колективна взаємодія всіх учасників освітньої діяльності. Іншими словами, йдеться про формат взаємодії колективного/групового та індивідуального у розвитку психологічно безпечного освітнього середовища, яке буде однаково комфортним як для викладача, так і студентів, створюючи умови для особистісної самореалізації кожного учасника освітнього процесу. Отож, з однієї сторони, безпечне освітнє середовище слугує безальтернативною основою сучасної компетентнісної, особистісно зорієнтованої освіти, з іншої – виконує функції протидії умовам кризового суспільства, які досягають максимально гострих форм в ситуації реальних військових дій. При тому вважаємо, що важливо акцентувати увагу на чинниках, пов'язаних з принципами природовідповідності

освітньої діяльності у плані особистісної самосамореалізації у її контексті.

Проведені дослідження у цьому напрямі дозволили виділити принципи активізації потреб як колективного, так і індивідуального формування безпеки освітнього середовища в умовах ескалації кризових станів:

- принцип оволодіння стандартами та технологіями особистісно орієнтованої, компетентнісної освіти, в рамках якої студент аналізує освітнє середовище як фактор, що сприяє або гальмує процеси самоактуалізації, самореалізації, самоврядування освітньою діяльністю, індивідуалізації її маршруту;

- принцип активного використання інтерактивних форм та методів організації педагогічного процесу, що передбачають конструктивні взаємовідносини його учасників, позитивний психологічний мікроклімат навчального заняття;

- принцип підвищення психологічної компетентності студентів щодо теорій соціалізації особистості, управління процесом оптимізації взаємовідносин особистості та середовища, а також теоретичних основ та практичних алгоритмів саморегулювання в умовах кризових станів;

- принцип психологічного самозахисту особистості, вміння вирішувати конфліктні ситуації, адаптуватися до кризових станів, нівелювати проблемні взаємини та ін..

Компетентність студента, як суб'єкта формування безпеки індивідуального освітнього середовища, також має стосуватися розуміння: а) умов оптимізації освітнього середовища ЗВО як контенту власного професійного становлення; б) особливостей формування мікросередовища, в контексті якого програмується та реалізується індивідуальний маршрут професійної підготовки; в) умов забезпечення ефективності майбутньої професійної діяльності, готовності формування психологічно безпечного виробничого, освітнього середовища у майбутній професійній діяльності, власного особистісно зорієнтованого середовища, що базується на основі «Я-концепції» та ін.

У цьому контексті важливими є всі типи формальної, неформальної та інформальної освіти, які за своєю суттю є

інтегрованими і взаємодоповнюють одна одну. В рамках інформальної освіти проведені теоретико-практичні дослідження дозволили визначити логіку формування індивідуальної, персоніфікованої готовності до самоосвіти у плані протидії кризовим станам, конфліктогенним ситуаціям у структурі професійного становлення. Вона може бути реалізована через наступні алгоритми дій:

- визначте одним із ключових компетентностей системи професійної самоосвіти здатність до формування освітнього середовища за провідними параметрами якості, серед яких безпека має статус інтегральної, насамперед тому, що вона тісно корелює із психічним, фізичним здоров'ям особистості;

- сформууйте цільову, мотиваційну складову процесу формування компетентності у сфері створення психологічно безпечного освітнього середовища, управління його розвитком, орієнтуючись на системотвірні індекси якості;

- забезпечте загальне розуміння теорії взаємодії особистості та середовища, механізмів, закономірностей, принципів формування та розвитку освітнього середовища, інтегруючи можливості психології, соціології, філософії, педагогіки та ін.;

- систематизуйте ваші уявлення про якість (рівень сформованості) освітнього середовища (зовнішнього, об'єктивно заданого) та середовища вашої освітньої діяльності в комплексі параметрів, що залежать від вас (особистісно орієнтовані цінності, цілі, принципові позиції, режим, стиль, методика та ін.).) на інтуїтивно-емоційному рівні, виходячи, наприклад, з 10-бальної системи оцінювання;

- визначте (або скористайтесь представленими в літературі) комплекс показників якості освітнього середовища та діагностичних методик, проведіть на їх основі діагностику, самодіагностику освітнього середовища, у контексті якого відбувається ваш процес професійного становлення (якою мірою він залежить від зовнішніх факторів, до яких необхідно пристосовуватися, якою від вас як суб'єкта регулювання процесом);

- проаналізуйте та оцініть отримані в результаті діагностики показники якості освітніх середовищ (макро, мікро), співвіднесіть їх зі своїми уявленнями, що стихійно склалися, виходячи з емоційно-

психологічної комфортності, умов для формування професійної компетентності, самореалізації у його контексті.

Отримані в результаті порівняльного аналізу висновки згрупуйте за параметрами: якість освітнього середовища, рівень його безпеки, психологічного комфорту, можливостей для самореалізації; чинники, що залежать від зовнішніх об'єктивних обставин, від вас як суб'єкта освітньої діяльності; головні причини конфліктогенності середовища та можливості їм протидіяти; рівень розуміння теорії і практики формування сприятливого освітнього середовища; аналіз реального досвіду формування безпечного освітнього середовища, здатності до протидії кризовим станам, конфліктогенним ситуаціям. І далі на основі проведеного аналізу доцільно визначити перспективи та програму розвитку означеної якості, максимально активуючи механізми саморегуляції.

Література:

1. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності. К.: Либідь, 2003. 376 с.

МОНІТОРИНГ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЯКОСТІ НАДАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ПРИ ПРОВЕДЕННІ АНКЕТУВАННЯ СЕРЕД СТУДЕНТІВ

канд. пед. наук Юрій ЯКІМЕЦЬ

*ВСП «Автомобільно-дорожній фаховий коледж НУ «Львівська
політехніка»*

Великі зміни в суспільстві, розвиток науки, техніки й виробництва, поглиблення інформатизації об'єктивно потребують змін у всіх сферах життя, у тому числі й в освіті.

Перехід на дистанційне навчання був непростим і стресовим як для викладачів, так і для студентів і їхніх батьків. При організації дистанційної форми навчання змінився спосіб одержання і засвоєння знань, взаємодія між студентом та викладачем, значно збільшилася роль викладача.

У ВСП «Автомобільно-дорожній фаховий коледж НУ «Львівська політехніка» було проведено анкетування серед студентів

I-III курсів щодо організації та якості надання освітніх послуг під час дистанційного навчання. Переважна більшість студентів (70% першокурсників, 71,1% студентів другого курсу, 66,7% третього курсу) відзначили, що дистанційне навчання дається їм легко.

Серед першокурсників дистанційне навчання подобається 51,2%; змішаній формі навчання надають перевагу 30%; 17,5% імпонує традиційне навчання в аудиторіях. Відсоток студентів другого курсу, яким більше подобається навчатися в аудиторіях, значно вищий (31,1%), разом із тим 28,9% виступають за змішане навчання. На третьому курсі 74,1% надає перевагу дистанційному навчанню, 18,5% - змішаному і лише 7,4% хотіли би продовжувати навчатися в аудиторіях.

Найважчим у дистанційному навчанні для студентів є велика кількість самостійної роботи (I курс – 41,3%; II курс– 31,1%; III курс – 44,4%), відсутність живого спілкування із викладачами (I курс – 28,1%; II курс– 33,3%; III курс – 25,9%), а також відсутність звичного спілкування з одногрупниками (I курс – 16,9%; II курс– 20%; III курс – 22,2%).

Ефективність дистанційного навчання, на думку першокурсників, залежить від технічного забезпечення (48,1%), майстерності педагогів (53,8%), мотивації студентів (65%) та мотивації педагогів (33,8%). Так само вважають і студенти II курсу – за технічне забезпечення 40%, майстерність педагогів (44,4%), мотивація студентів (55,6%) та мотивація педагогів (20%). Студенти III курсу виділили майстерність педагога як головний чинник ефективності дистанційного навчання (70,4%), далі йде технічне забезпечення (59,3%), мотивація студентів (59,3%), мотивація педагогів (25,9%).

У Львівському автомобільно-дорожньому коледжі НУ «Львівська Політехніка» в якості платформи для створення віртуального навчального середовища було вибрано LMS Moodle. Ця система дистанційного навчання поширюється на умовах GNU GPL ліцензії, тобто це безкоштовний програмний продукт з відкритим кодом, який можна модифікувати відповідно до власних потреб і використовувати як для підтримки дистанційного навчання, так і для очного навчання. Студенти всіх курсів вважають що на платформі достатньо навчальної інформації (I курс – 88,1%; II курс– 68,9%; III курс – 85,2%).

Відповіді на питання «Що викликало тривогу та переживання під час дистанційного навчання?» наведені у таблиці. Як бачимо, для студентів I і II курсів матеріал для самостійного вивчення здавався надто складним. Пов'язуємо це і з низькою мотивацією до навчання, а також із невмінням вчитися самостійно.

	I курс	II курс	III курс
Лінощі, легка спокуса прогуляти заняття	29,4%	17,8%	37%
Постійні труднощі при підключенні	14,4%	20%	18,5%
Низький рівень засвоєння знань	13,8%	20%	
Складний матеріал для самостійного опрацювання	27,5%	26,7%	18,5%
Недостатня мотивація до навчання	15%	15,6%	22,2%

Не зважаючи на труднощі, 40% першокурсників вважають дистанційне навчання успішним, 31,9% – цікавим, а 16,2% – корисним. Лише 28,9% студентів II курсу визначили своє дистанційне навчання як успішне, 13,3% – корисне, 35,6% – цікаве, 15,6% вважають його марно витраченим часом. Разом з тим переважна більшість студентів III курсу (59,3%) назвали своє дистанційне навчання успішним, 25,9% – цікавим, а 11,1% – корисним.

Серед першокурсників 65,6% висловилися за продовження дистанційного, а 28,7% не готові довго вчитися дистанційно, оскільки це, на їх думку, призводить до погіршення знань. Так само переважна більшість студентів III курсу (85,2%) хотіла б продовжувати навчатися дистанційно. А ось думки студентів другого курсу розподілилися приблизно однаково – 42,2% підтримують дистанційне навчання, а 46,7% хотіли б скоріше повернутися до навчання в аудиторіях.

Дистанційне навчання виявило: що є група студентів, яким складно навчатися в таких умовах, що їм потрібна підтримка; потрібно посилити мотиваційні моменти; розвинути навички

саморегуляції, самонавчання; більш ефективно організувати зворотній зв'язок.

Вимушений перехід на дистанційне навчання має й позитивне значення. Адже при традиційному навчанні викладач є найбільш активним учасником освітнього процесу, він направляє, підказує, координує. Дистанційне навчання в більшій мірі залежить від самоорганізації студентів. Роль викладача – координатора, консультанта залишається, навіть посилюється, але навчання відбувається на відстані, тому можливостей для розвитку самостійності студентів набагато більше.

ПРОБЛЕМА МОТИВАЦІЇ В ПРАЦЯХ ВІТЧИЗНЯНИХ ТА ЗАРУБІЖНИХ НАУКОВЦІВ

Роман ЯРЕМКО

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Проблема мотивації індивіда залишається актуальною у наукових дослідженнях, оскільки, змінюються не лише цілі людей, але і суспільна важливість професій. Досягнення успіху в професійній діяльності залежить не лише від характерологічних особливостей фахівця, від якісної своєрідності і рівня розвитку її здібностей, але і від мотивації, оскільки вона є стрижнем особистості, задає її спрямованість, виступає важливою умовою безпеки, ефективності і успішності у професійній діяльності.

Вперше поняття «мотивація» використав А. Шопенгауер у своїй праці «Про чотири якісний корінь закону достатньої підстави» (1813р.). У подальшому цей термін було запозичено психологічною наукою для пояснення детермінації поведінки людини та тварин.

Термін «мотивація» в сучасних наукових дослідженнях використовується як родове поняття для визначення сукупності психологічних утворень і процесів, які спонукають і направляють поведінку особистості на життєво важливі умови та предмети, що визначають упередженість, вибірковість і кінцеву цілеспрямованість психічного відображення та активністю, що нею регулюється. Таке розуміння мотивації відповідає життєвим уявленням і пояснює, чому суб'єкт воліє здійснювати одне, а не інше, іншими словами, що

лежить в основі вибіркості і результативною спрямованості поведінки.

Дослідженням мотивації займалися такі науковці, як О. Вавринів, В. Вілюнас, В. Сладкевич, В. Мерлін, Л. Перелигіна, Д. Тімченко, так й ряд зарубіжних вчених (Дж. Аткинсон, А. Маслоу, К. Мадсен, Г. Холл, Дж. Хекхаузен тощо). У науковій літературі поняття «мотивація» розкрито досить широко. В психологічному словнику мотивація розглядається, як «прагнення, що викликає активність особистості та визначає її діяльність» [1].

У вітчизняній психології робилися спроби вирішувати проблеми мотивації особистості. Проте до середини 1960-х рр. психологічні дослідження були спрямовані на вивченні пізнавальних процесів.

С. Рубінштейн визначав мотивацію, як вияв внутрішніх умов у поведінці, яка реалізується через свідомість та психіку особистості. Цей підхід дає можливість для включення у поняття мотивації таких категорій як потреби, мотиви, інтереси, цілі, бажання та наміри.

Одна із авторитетів психології мотивації Дж. Хекхаузен розглядає мотивацію як численні процеси та явища, суть яких зводиться до того, що жива істота обирає свою поведінку виходячи з її очікуваних наслідків, і керує нею в аспекті її спрямування і витрат енергії [4].

Фундаментальною науковою розробкою вітчизняних психологів в області проблем мотивації є теорія діяльнісного походження мотиваційної сфери людини, створена А. Леонтьєвим. Згідно його концепції, мотиваційна сфера людини, як і інші психологічні особливості, має свої джерела в практичній діяльності. Зокрема, між структурою діяльністю та будовою мотиваційної сфери людини існують відносини ізоморфізму, то є взаємної відповідності, а в основі динамічних змін, які відбуваються з мотиваційною сферою людини, лежить підкоряється об'єктивним соціальним законам розвитку системи діяльностей.

У своїх працях В. Вілюнас трактував мотивацію, як сукупність факторів, механізмів та процесів, що направляють поведінку людини на задоволення потреб. Подібних думок дотримується І. Зимня, за словами автора мотивація виокремлюється як система психологічних

різномірних чинників, що детермінують поведінку людини на задоволення потреб.

Л. Дунець визначав мотивацію, як сукупність рушійних сил, які спонукають особистість до виконання певного роду діяльностей [2].

Найважливішим джерелом людської мотивації, на думку О. Ковальчука, є потреба в діяльності, розвитку когнітивних, фізичних, емоційних властивостей, потреба їх розвивати і відчувати задоволення від досягнення цілей та вирішенню нових завдань. Мотивацію слід розуміти, як систему спонукань: мотиви, потреби, цілі, потяги, інтереси, прагнення, мотиваційні установки. Мотивація пояснює цілеспрямованість дії, організованість і стійкість цілісної діяльності, спрямованої на досягнення певної мети; є системою взаємопов'язаних мотивів діяльності, що визначають лінію поведінки [3].

Це все дозволяє виокремити мотивацію як складну та багаторівневу систему активності, що включає в себе мотиви, потреби, прагнення, інтереси, ідеали, емоції, норми, установки, принципи, цінності тощо. Сутність явища, до якого належить мотивація, незавершеність її осмислення сприяють появі наукового інтересу до дослідження цього питання. Підсумовуючи, можна сказати, що мотивація досить широке та неоднозначне поняття під яким розуміється комплекс рушійних сил, які спонукають особистість до певної активності та формується у процесі фахової підготовки.

Література:

1. Вавринів О.С. Професійна мотивація майбутніх рятувальників до діяльності в особливих умовах. *Психологічні засади забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів*: матеріали I Всеукр. наук.-практ. конф. 15 лют. 2018 р., м. Кривий Ріг. – Кривий Ріг : Донецький юридичний інститут МВС України, 2018. – С. 343 – 345.

2. Дунець Л.М. Психологічні умови формування професійної мотивації слухачів вищого військового навчального закладу: автореф. дис. ... канд. психол. наук : 20.02.02/Лілія Михайлівна Дунець. – Хмельницький, 2000. – 18 с.

3. Ковальчук О.П. Теоретичні аспекти дослідження мотивації професійної діяльності військовослужбовців. *Вісник Національного університету оборони України*. - 2011. - № 21. - С. 135 - 139.

4. Heckhausen, J., Wrosch, C., & Schulz, R. (2010). A motivational theory of life-span development. *Psychological Review*, 117(1), 32. doi:10.1037/a0017668.

З М І С Т

СЛОВО ДО ЧИТАЧА.....	3
----------------------	---

СЕКЦІЯ 1

**ОСОБИСТІТЬ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ: ПСИХОЛОГО-
ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ**

Єгор АКСЬОНОВ, Інна ШИНКАРЕНКО

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ АДИКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ОСІБ У СУСПІЛЬСТВІ	3
--	----------

Ольга БАКЛИЦЬКА

ДО ПИТАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ФІЗКУЛЬТУРНО- СПОРТИВНОГО ПРОФІЛЮ	5
--	----------

Роман БЕРЕЗА, Катерина СТРУЧИК

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ-УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ	10
--	-----------

Максим БІЛОУСЕНКО

ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНІ МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ПОСТНЕВРОТИЧНОЇ ОСОБИСТОСТІ	14
--	-----------

Анна БІРЮК

ПРОБЛЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ	18
--	-----------

Тетяна БУШУЄВА

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ ТА КОПІНГ-СТРАТЕГІЙ	22
---	-----------

Руслана ВАВРИК

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ВІЙСЬКОВОГО ДИРИГЕНТА ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	25
--	-----------

Яна ВІХЛЯЄВА

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	28
---	-----------

Юрій ВІНТЮК

**ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ОСОБИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО
СТАНУ 32**

Лілія ГАЧАК-ВЕЛИЧКО

**ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІД ЧАС
АДАПТАЦІЇ ДО ДІЯЛЬНОСТІ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ35**

Лілія ГАЧАК-ВЕЛИЧКО, Діана ШИРОЦЬКА

**ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ38**

Лілія ГАЧАК-ВЕЛИЧКО, Марія ПАЛІЙЧУК

**ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІ ЯК ОБ'ЄКТ СОЦІАЛЬНО-
ПСИХОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ 41**

Артем ГЕРАСИМОВ, Інна ШИНКАРЕНКО

**ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ45**

*Ірина ГОМЕНЮК, Іван МАРТИНЮК, колена СТАДНІЧУК, Тетяна
ПОГРЕБНЯК*

**ХАРАКТЕРНІ РИСИ ОСОБИСТОСТЕЙ, СХИЛЬНИХ ДО
ЕКСТРЕМАЛЬНИХ ВИДІВ ДІЯЛЬНОСТІ48**

Марія ГОНЧАРЕНКО, Роман ЯРЕМКО

**ПРОВЕДЕННЯ ЕКСТРЕМАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
ВІДДІЛЕНЬ РАДІАЦІЙНО, ХІМІЧНОГО ТА БІОЛОГІЧНОГО
ЗАХИСТУ В УМОВАХ КРИЗОВОГО СУСПІЛЬСТВА52**

Ірина ГУЗЕНКО, Валентина НІКОРІЧ

**СУТНІСТЬ КОМУНІКАЦІЇ ЯК ВАЖЛИВОЇ СКЛАДОВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ55**

Анатолій ГУРНИК, Дмитро ЯДЧЕНКО

**ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕРСОНАЛУ ПІД ЧАС АЕРОМЕДИЧНОЇ
ЕВАКУАЦІЇ ІЗ ЗОНИ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ57**

Валентин ДУБИНЕЦЬ, Інна ШИНКАРЕНКО

ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ У КОЛЕКТИВІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ШЛЯХОМ ЗАСТОСУВАННЯ ПСИХОТЕХНІК61

Аліна ЄНА

СТРЕС: ПРИЧИНИ ТА МЕТОДИ ЗАПОБІГАННЯ63

Олег ЗАРІЧАНСЬКИЙ

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОРУПЦІЇ ЗАРУБІЖНИМИ НАУКОВЦЯМИ67

Даніїл ЗБУТЕВИЧ, Інна ШИНКАРЕНКО

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОПИТУВАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ АБО СТАЛИ СВІДКОМ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ72

Ігор КОВАЛЬ

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ РЯТУВАЛЬНИКІВ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ74

Олександр КОРОЛЬОВ

ПРОБЛЕМА ПІДВИЩЕНОЇ НЕБЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ77

Олександр КОРОЛЬОВ

ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОФЕСІЙНО-ЗНАЧИМИХ ЯКОСТЕЙ ФАХІВЦІВ РИЗИКО-НЕБЕЗПЕЧНИХ ПРОФЕСІЙ81

Ілля КОСТОВЯТ, Інна ШИНКАРЕНКО

НЕГАТИВНИЙ ВПЛИВ ВТОМИ І ПЕРЕВТОМИ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ РОБОТИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО84

Ольга ЛОЗИНСЬКА

ВИКОРИСТАННЯ ГУМОРУ, ЯК РЕСУРСУ В ПОДОЛАННІ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНФЛІКТУ86

Валерій МИХАЙЛЕНКО, Микола БЛИЗНЮК

УСВІДОМЛЕННЯ НЕБЕЗПЕК ВІД ПОЖЕЖ НА ЗВАЛИЩАХ ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ89

Христина НАВИТКА

**КОМУНІКАТИВНІ НАВИЧКИ ЯК КРИТЕРІЙ УСПІШНОСТІ
В РОБОТІ ТА ОСОБИСТОМУ ЖИТТІ93**

Тетяна НАЗАРОВЕЦЬ

**ПРОФЕСІЙНЕ ВИГОРАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ І
ПІДРОЗДІЛІВ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ
СИТУАЦІЙ98**

Жанна НОВІКОВА

**АНАЛІЗ ЧИННИКІВ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ ОСОБИСТІСТЮ У
НЕВИЗНАЧЕНИХ СИТУАЦІЯХ100**

Лілія ПИЛИПЕНКО

**ДО ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНО-ЕКСТРЕМАЛЬНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ОПЕРАТИВНО-
РЯТУВАЛЬНОЇ СЛУЖБИ104**

Валерія СМІРНОВА

**ПОЗИТИВНИЙ ВПЛИВ КОМП'ЮТЕРНИХ ІГОР ТА ЇХНЯ РОЛЬ У
ПОДОЛАННІ ТРИВОГИ У ЦИВІЛЬНИХ ЛЮДЕЙ В УМОВАХ
ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ107**

Аліна СИНЧУК, Оксана СТЕЛЬМАХ

**ЧИННИКИ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА РОЗВИТОК Я-КОНЦЕПЦІЇ
МАЙБУТНІХ РЯТУВАЛЬНИКІВ110**

Роксолана СІРКО

**ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ
ПСИХОЛОГІВ ДО ДІЯЛЬНОСТІ В ОСОБЛИВИХ ТА
ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ114**

Володимир СЛОБОДЯНИК

**ЕТИМОЛОГІЧНИЙ ТА ЛЕКСИЧНИЙ АНАЛІЗ ТЕРМІНУ
«САМОЗБЕРЕЖУВАЛЬНА ПОВЕДІНКА»119**

Василь СТАСЮК, Володимир ДИКУН

**ЗМІСТ І ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ
ОСОБОВОГО СКЛАДУ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ123**

Оксана СТЕЛЬМАХ

**ДЕТЕРМІНАНТИ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ
ОСОБИСТОСТІ128**

Тетяна ТРЕНЬ, Інна ШИНКАРЕНКО

**ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ РОБОТИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ
В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ130**

Оксана ЧАГАН, Анастасія ДЬОМІНА

**ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ
СТРУКТУР МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДО
ДІЯЛЬНОСТІ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ134**

Марія ЧИЖУК, Лариса РУДЕНКО

**РОЛЬ КОПІНГ-СТРАТЕГІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПСИХОЛОГІЧНОГО
ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ138**

Микола ЧМИР, Андрій КУЗЬМИЧЕВ

**ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ140**

Юлія ШЕВЕЛЄВА

**ЕТИМОЛОГІЧНИЙ ТА ЛЕКСИЧНИЙ АНАЛІЗ ТЕРМІНУ
«ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я»144**

Микита ШУРГАНОВ, Інна ШИНКАРЕНКО **ПСИХОЛОГ ЯК
ДОПОМІЖНИЙ СУБ'ЄКТ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ
ПРАВОПОРУШЕНЬ148**

СЕКЦІЯ 2

МОВНІ МОДЕЛІ СВІТУ У ТЕРМІНОЛОГІЧНОМУ, ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧОМУ ТА ПРИКЛАДНОМУ ВИМІРІ

Ірина БАБІЙ

**РОЛЬ ЛЕКСИКОГРАФІЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У САМОСТІЙНІЙ
РОБОТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ151**

Тетяна БОТВИН, Оксана ПИЛИПЕЦЬ

**КОНЦЕПТ «ЖІНКА» В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ
МОВНИХ КАРТИНАХ СВІТУ153**

Лідія ВЕРБИЦЬКА

**ВПЛИВ ВОЄННИХ РЕАЛІЙ НА ЗМІНИ В МОВНІЙ
(МОВОЗНАВЧІЙ) КАРТИНІ УКРАЇНСЬКОГО ЕТНОСУ159**

Юлія ДЕМ'ЯНЧУК

PROBLEMS OF TRANSLATION OF THE UN TERMINOLOGY163

Наталія ІВАНИШИН

**АНАЛІЗ ВІЙСЬКОВОЇ МЕТАФОРИ НА МАТЕРІАЛІ
САЙТІВ НОВИН169**

Марія ІВАНЧЕНКО

**СТРУКТУРНІ ПАРАМЕТРИ ТЕРМІНІВ ЕЛЕКТРОБЕЗПЕКИ
В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ172**

Тетяна КОНІВІЦЬКА

МОВНА КАРТИНА УКРАЇНСЬКОГО КІНЕМАТОГРАФУ177

Ольга ЛАБА

**ФОРМУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
СТУДЕНТІВ АВТОМОБІЛЬНО-ДОРОЖНЬОГО КОЛЕДЖУ180**

Олег ЛОЗИНСЬКИЙ

**ІДЕОЛОГІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ЗБРОЙНОЇ СПЕЦОПЕРАЦІЇ
РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ184**

Тетяна ПУНДИК

**ВПЛИВ РЕКЛАМНИХ СЛОГАНІВ НА МОВНУ ТА КУЛЬТУРНУ
КАРТИНУ СВІТУ, УКРАЇНЦІВ ЗОКРЕМА187**

Марина СТЕПАНЮК

**ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ МОВЛЕННЄВИХ АКТИВ У ТВОРІ
М. КОЦЮБІНСЬКОГО «ФАТА МОРГАНА»189**

Оксана ЧАГАН

**ВІДОБРАЖЕННЯ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ БОЙКІВ
КРІЗЬ ПРИЗМУ УЯВЛЕНЬ ПРО ТРАДИЦІЙНЕ
СІЛЬСЬКЕ БУДІВНИЦТВО192**

СЕКЦІЯ 3

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Григорій ВАСЯНОВИЧ

**ДУХОВНІ ТА ОСВІТНЬО-НАУКОВІ ПРИНЦИПИ
ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ196**

Зоряна ГОНТАР, Михайло НАГІРНЯК

**ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ ГРОМАД В УКРАЇНІ
2022 РОКУ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ГЛОБАЛЬНОГО ТА ЛОКАЛЬНОГО
ПОГЛЯДІВ199**

Зоряна ГОНТАР, Лілія БАЛАШ

**ІНСТИТУЦІЙНІ ЗМІНИ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ
ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ
2022 РОКУ202**

Любов ДУСЬКО

**ПРОБЛЕМИ Й ПЕРЕВАГИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ
У ФАХОВОМУ КОЛЕДЖІ204**

Леоніла ЖУКОВА

**ПЕРСПЕКТИВИ ПЕДАГОГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА В
ПРОЦЕСІ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ207**

Андрій КАРШЕНЬ, Олег ГАЛУШКА, Олена СТАДНІЧУК

СОЦІАЛЬНА РОБОТА НА СЛУЖБІ ЗБРОЙНИХ СИЛ211

Емілія КОСТИШИН, Юлія ШЕВЦІВ

**ПРАКТИКА ОДИНОКОГО МАТЕРИНСТВА В
СУЧАСНОМУ СОЦІУМІ215**

Емілія КОСТИШИН, Андрій ЦЮПРИК

**ДО ПИТАННЯ ПРО АКТУАЛЬНІСТЬ ВІЙСЬКОВОЇ
СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ219**

Вікторія ЛОГВИНЕНКО, Андрій ЦЮПРИК
**ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕКОВИХ НАВИЧОК У
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ224**

Андрій ЛОЗИНСЬКИЙ, Вікторія ЛОГВИНЕНКО,
**ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ
РОБОТИ ТА РЯТУВАЛЬНИКІВ ДО НАДАННЯ
НЕВІДКЛАДНОЇ ДОПОМОГИ ОСОБАМ З ІНВАЛІДНІСТЮ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ227**

Іван МАРТИНЮК, Ірина ГОМЕНЮК, Євгеній ШМАТОВ
**ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ВІЙНИ
В УКРАЇНІ231**

Олександра ПАДАГУЦ, Лілія ГАЧАК-ВЕЛИЧКО
**ОРГАНІЗАЦІЯ ДОЗВІЛЛЯ ЯК ОДИН З АСПЕКТІВ
СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ235**

Оксана ТРУСЕВИЧ
**СУЧАСНИЙ ВИКЛАДАЧ ЯК «СОЦІАЛЬНИЙ
ПРАЦІВНИК»: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ237**

СЕКЦІЯ 4

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ КРИЗОВОГО СУСПІЛЬСТВА

Світлана АГАПОВА, Роман ЯРЕМКО
**ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНИХ УСТАНОВОК
У НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ242**

Вікторія АНІЩЕНКО
**СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ КУРСАНТІВ ЯК
ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ
ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ244**

Андрій БАРАНОВ, Юрій БАРАНОВ, Дмитро ДАНИЛОВ

СЛАДОВА КОМПЛЕКСНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНА МОВА – НЕВІД’ЄМНА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ248

Роман БЕРЕЗА, Олександр ВСЛІЧКО

ІННОВАЦІЙНА ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ПРОБЛЕМА УСВІДОМЛЕНОГО ПІДХОДУ ОФІЦЕРА250

Ігор БІДНИК

ФАХОВА ТА ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА САПЕРА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ254

Вікторія БОДНАРЧУК, Лариса РУДЕНКО

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА І ФОРМУННЯ СОЦІАЛЬНО ТА ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ РЯТУВАЛЬНИКІВ257

Вадим БРЕЗИЦЬКИЙ

ВІЙСЬКОВО-ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ У ПРОВІДНИХ КРАЇНАХ СВІТУ260

Галина БРОСЛАВСЬКА, Любов ФІЛЬ

ВИКОРИСТАННЯ TRIVIAMAКER В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ262

Оксана БУТА

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАВЛЕННЯ БАТЬКІВ ДО ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ264

Юрій ВІНТЮК

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ У ЗВО В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ (на прикладі НУ «Львівська політехніка»)267

Світлана ВДОВИЧ

ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ270

Олександра ВРАДІЙ

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ХУДОЖНЬОГО ФІЛЬМУ З НАВЧАЛЬНОЮ МЕТОЮ (НА ПРИКЛАДІ ФІЛЬМУ "СПІЛКА МЕРТВИХ ПОЕТІВ")273

Ярослав ГАЛАДЖУН, Ігор МУЦЬ, Роман ПЕТРИШИН, Зіновій ЯРЕМКО
БЕЗПЕКОВІ АСПЕКТИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ276

Світлана ГАНАБА, Наталія МАКОГОНЧУК
**ДИГІТАЛЬНА ОСВІТА ЯК КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ
ОРІЄНТИР РОЗВИТКУ: ОКРЕСЛЕННЯ ПРОБЛЕМАТИКИ281**

Юлія ГЛІНЧУК
**ДО ПРОБЛЕМИ БЕЗПЕКОВОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ283**

Ірина ГУЗЕНКО, Сергій ФЕДОРУЦЕ
**ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВІВ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ
У ВІЙСЬКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ286**

Інна ДАВИДЧЕНКО
**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ
ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ КРИЗОВОГО СУСПІЛЬСТВА290**

Оксана ДУБОВИК
**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТІВ: ДОСВІД
АМЕРИКАНСЬКИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ294**

Оксана ЗАЛЮБІВСЬКА
**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В МЕЖАХ КУРСУ ВІЛЬНОГО
ВИБОРУ «МЕДІАГРАМОТНІСТЬ І КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ»298**

Анна КЛЄБА
**АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-
КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ301**

Сергій КОВАЛЬЧУК, Юрій БАРАНОВ, Андрій БАРАНОВ
**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ КРИЗИ
ТА КРИТИЧНИХ СИТУАЦІЙ304**

Руслан КАЗМІРЧУК, Георгій МАТВЄЄВ, Володимир ЛАРІОНОВ
**ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІМІТАЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ТА
 ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК СТРЕСОСТІЙКОСТІ В ХОДІ
 ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ306**

Юлія КОЛІСНИК-ГУМЕНЮК
**ЕФЕКТИВНІСТЬ ГУМАНІТАРНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ЗВО:
 ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ310**

Руслан КОЛОС
**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТІВ
 З РОЗМІНУВАННЯ314**

Олександр КОРОЛЬОВ, Дмитро РЕЗУНЕНКО
**МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ
 ПРАКТИЧНОЇ НАВЧЕНОСТІ КУРСАНТІВ ЗА ДИСЦИПЛІНОЮ
 "ІНЖЕНЕРНІ ЗАГОРОДЖЕННЯ" В УМОВАХ КРИЗОВОГО
 СУСПІЛЬСТВА317**

Оксана КУДРЯ
**ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ЗНАНЬ
 З БАЗОВИХ ПРАВИЛ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ВІЙНИ321**

Ольга КУЗЬМЕНКО, Тетяна РЄЗНІКОВА
**РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО
 ФАХІВЦЯ В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ324**

Анастасія ЛІТВИНОВА, Ганна ТИМЧЕНКО
**ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ
 СТУДЕНТІВ В КЛАСИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ327**

Андрій ЛИТВИН
**КОМПЕТЕНТНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ
 СУСПІЛЬСТВІ330**

Валерій МАЛЮК, Олег БРИЧИНСЬКИЙ, Володимир КОНТУРОВ
**ОСОБЛИВОСТІ ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ
 ФАХІВЦІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ334**

Іван МАРТИНЮК, Ірина ГОМЕНЮК, Євгеній ШМАТОВ
**ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ВІЙНИ
 В УКРАЇНІ337**

Наталія МАЧИНСЬКА

**ПОТЕНЦІАЛ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ –
ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ЕФЕКТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ340**

Анатолій НЕСТЕР, Геннадій НЕСТЕР

**ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ З ЦИВІЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ
УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ343**

Леся МУЗИЧКО, Анастасія ПАЧКОВСЬКА

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗГУРТОВАНOSTІ
ВІЙСЬКОВИХ ПІДРОЗДІЛІВ348**

Дмитро ОКІПНЯК, Анатолій ОКІПНЯК, Олег ШЕРЕМЕТА

**ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ФАХІВЦІВ
З РОЗМІНУВАННЯ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ350**

Олена ПАНАС, Лариса РУДЕНКО

**РОБЛЕМА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
У НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ354**

Богдана ПЛИТЧУК, Лариса РУДЕНКО

**ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЙНОЇ
ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА357**

Світлана СКАЛЬСЬКА

**РОЛЬ ІНДИВІДУАЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ
В АДАПТАЦІЇ ВИКЛАДАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ
В УМОВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ360**

Анна СЛИВАР, Світлана ВДОВИЧ

**АДАПТАЦІЯ КУРСАНТІВ ПЕРШОГО КУРСУ ДО
НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ362**

Валерій СОЛОВЙОВ

**ОСНОВНІ ЗАСАДИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ365**

Олена СТАДНІЧУК, Лілія КРОПИВНИЦЬКА, Іванна СТАДНІЧУК
**ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ВИЩИМИ
НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ У КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ369**

Артур СТАНІШОВСЬКИЙ, Андрій ЛИТВИН
**ЗАВДАННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ373**

Вікторія ТЕЛЮК
**ВИВЧЕННЯ ДУМКИ ВИКЛАДАЧІВ ЩОДО
ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В КОЛЕДЖІ376**

Світлана ТИТАРЕНКО
**ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ
ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ
ВІЙНИ378**

Тетяна ФРАНЧУК
**БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ФОРМА ПРОТИДІЇ
КРИЗОВИМ СТАНАМ, КОНФЛІКТОГЕННИМ СИТУАЦІЯМ381**

Юрій ЯКІМЕЦЬ
**МОНІТОРИНГ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЯКОСТІ НАДАННЯ
ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ПРИ ПРОВЕДЕННІ
АНКЕТУВАННЯ СЕРЕД СТУДЕНТІВ385**

Роман ЯРЕМКО
**ПРОБЛЕМА МОТИВАЦІЇ В ПРАЦЯХ ВІТЧИЗНЯНИХ
ТА ЗАРУБІЖНИХ НАУКОВЦІВ388**